



**CAP A UN GIR SOCIAL  
EN POLÍTICA CULTURAL:  
UNA GUIA PER  
ALS RESPONSABLES  
DE POLÍTQUES CULTURALS**

invent

**UAB**

Universitat Autònoma de Barcelona

**CAP A**  
**UN GIR SOCIAL**  
**EN POLÍTICA CULTURAL:**  
**UNA GUIA PER**  
**ALS RESPONSABLES**  
**DE POLÍTQUES CULTURALS**

Editat per:  
Predrag Cvetičanin  
Mirko Petrić  
Inga Tomić-Koludrović

*L'estudi Cap a un gir social en la política cultural: una guia pels responsables polítics és un dels resultats del projecte Horitzó 2020 European Inventory of Societal Values of Culture as a Basis for Inclusive Cultural Policies in a Globalizing World (núm. 870691)*

Editat per: Predrag Cvetičanin  
Mirko Petrić  
Inga Tomić-Koludrović

Traducció: Joan Llonch Andreu

Portada i maquetació: Nataša Ilić

2024, editat pel projecte de recerca 870691-INVENT adscrit al Departament d'Empresa de la UAB i finançat pel programa Horizon 2020 de la Unió Europea.

És una edició de la Universitat Autònoma de Barcelona

ISBN – 13: 978-84-128138-6-9



This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 870691

La responsabilitat d'aquesta publicació recau exclusivament en els autors. La Unió Europea no es responsabilitza de l'ús que es pugui fer de la informació continguda en la mateixa.

# TAULA DE CONTINGUTS

<b>TAULA DE CONTINGUTS</b>	<b>3</b>
<b>INTRODUCCIÓ</b>	<b>4</b>
Comprensió de la cultura en els documents relacionats amb la política cultural de la UE	6
Funcionament de la política cultural	12
El gir social en la política cultural	13
<b>VALORS</b>	<b>16</b>
CIUTADANIA ACTIVA I PARTICIPACIÓ	17
SOLIDÀRIA	30
IGUALTAT	40
TOLERÀNCIA	52
BENESTAR	60
IDENTITAT	69
INCLUSIÓ	79
DIVERSITAT	90
CREATIVITAT	98
<b>EPÍLEG: UNA SINERGIA DE RESULTATS DEL PROJECTE</b>	<b>108</b>
<b>AGRAÏMENTS</b>	<b>112</b>
<b>REFERÈNCIES</b>	<b>113</b>

# INTRODUCCIÓ

**E**uropa i el món han patit canvis fonamentals en els darrers trenta anys. Les desigualtats socials i econòmiques no han deixat d'augmentar; Noves tecnologies digitals han obert enormes possibilitats, però també han donat lloc a nous reptes per comprendre, produir, difondre i consumir cultura; la globalització i les migracions han sacsejat les visions homogeneïtzades de la cultura i han posat a prova els límits de la multiculturalitat. Tot i que tots aquests canvis tenen implicacions crítiques per a la formulació de polítiques culturals, les pràctiques en aquest camp no han canviat gaire; encara estan majoritàriament alineades amb les fronteres nacionals i sovint orientades cap a una comprensió estreta de la cultura com a art. Així mateix, en molts casos, les polítiques culturals s'adrecen principalment a les necessitats dels ciutadans de classe mitjana.

La convocatòria Horitzó 2020 *El valor social de la cultura i l'impacte de les polítiques culturals* a Europa té com a objectiu millorar el potencial de la cultura per augmentar el benestar dels ciutadans europeus, desenvolupar les seves identitats i sentit de pertinença, promoure la inclusió i la tolerància i contribuir a la cohesió social, cultural i política en les societats europees. El repte assolit va ser desenvolupar noves perspectives i metodologies millorades per capturar el valor social més ampli de la cultura, incloent-hi, però també estenent-se més enllà del seu impacte econòmic, i crear polítiques i marcs institucionals eficaços i

inclusius que ofereixin una visió convincent perquè els ciutadans puguin fer front a les transformacions culturals i socials actuals.

*Aquest va ser el punt de partida del projecte Inventari europeu de valors socials de la cultura com a base per a polítiques culturals inclusives en un món globalitzat – INVENT (2020–2023).* La premissa bàsica del projecte era que, per ajudar a assolir els objectius abordats per la convocatòria, les polítiques culturals a la Unió Europea i en altres llocs no poden centrar-se només en les arts i les indústries creatives i els seus efectes beneficiosos. A més, la nostra afirmació era que una visió convincent per als ciutadans per fer front a les transformacions culturals i socials actuals només es pot crear a través d'una anàlisi exhaustiva dels canvis socials i culturals que afecten la forma de vida dels ciutadans europeus al segle 21. De la mateixa manera, la nostra posició era que, per captar el valor social de la cultura en les societats contemporànies, cal aplicar mètodes adequats per a l'anàlisi de noves maneres de producció i participació cultural.

En resum, en el projecte INVENT, preteníem repensar alguns postulats de la política cultural europea actual i la recerca. Vam considerar els factors socials que influeixen en la creació i la pràctica de polítiques culturals, amb l'objectiu de re connectar la formulació de polítiques culturals amb les formes en què els ciutadans de tot el continent perceben i experimenten la cultura i el seu paper social. La nostra intenció era contribuir i defensar el

que veiem com un "gir social" molt necessari en les polítiques culturals.

Amb aquests objectius en ment, ens vam proposar estudiar com els ciutadans de nou països europeus (Holanda, Espanya, França, Dinamarca, Finlàndia, Croàcia, Sèrbia, Suïssa i el Regne Unit) perceben i comprenen els canvis que la globalització, la integració europea, una digitalització cada vegada més gran, així com les migracions massives i l'augment de les desigualtats socials, han portat a la seva vida quotidiana, la cultura quotidiana i la participació cultural. El nostre objectiu era obtenir una visió ascendent de múltiples conceptes, sovint contradictoris, de la cultura i la comprensió dels valors socials de la cultura entre diversos grups socials dins i entre les societats europees. Aquesta visió serviria de base per al desenvolupament de polítiques culturals socialment rellevants a l'alçada dels reptes geopolítics, socioeconòmics i tecnològics actuals.

A més dels mètodes quantitius i qualitius que s'apliquen habitualment en la participació cultural i la recerca en polítiques culturals, com ara enquestes, entrevistes i grups focals, també hem utilitzat diferents tècniques exploratòries, així com enfocaments innovadors per estudiar tendències digitals, com ara el raspament de dades i els estudis d'estímuls d'experiències. Els coneixements obtinguts per aquests estudis es presenten en el monogràfic teòric i en els articles de revista resultants del projecte.

En aquesta publicació, concebuda com una *guia per als responsables polítics*, oferim algunes aportacions que esperem que puguin ser útils per a tots aquells que s'ocupen de la política cultural en el context europeu contemporani. Aquestes aportacions es basen en les nostres conclusions, una de les quals va ser que en els documents de política europea, els valors socials de la cultura sovint s'invoquen d'una manera bastant abstracta. Això vol dir que es

presenten com a ideals normatius, per regla general, sense instruments i indicadors que es puguin utilitzar en la pràctica quotidiana, però sovint també sense una definició i contextualització detallades.

És per això que dediquem la part central d'aquesta publicació als relats de nou valors socials de la cultura (diversitat, inclusió, participació, benestar, tolerància, solidaritat, igualtat, identitat i creativitat), les descripcions i contextualitzacions dels quals van acompanyades de suggeriments de conjunts d'instruments i indicadors que podrien facilitar que formin part de pràctiques concretes de política cultural. Els valors enumerats han guanyat protagonisme en l'últim quart de segle, com a resposta als canvis socials impulsats per les megatendències (globalització, migracions, digitalització i augment de les desigualtats socials), els efectes de les quals hem estudiat en el marc del projecte *Invent*.

No s'ha d'oblidar que el contingut d'aquesta *guia* s'ha de llegir juntament amb les entrades de *l'Inventari Europeu de Valors Socials de la Cultura* (<https://inventory.inventculture.eu/>). A més de les descripcions i contextualitzacions més extenses dels valors socials de la cultura, així com dels conceptes, instruments i indicadors relacionats amb la seva aplicació de política cultural, aquest diccionari electrònic dinàmic inclou enllaços a nombroses publicacions (textuals, de vídeo i d'àudio) i ofereix múltiples possibilitats de cerca. La secció final de la Guia proporciona instruccions sobre com utilitzar aquesta plataforma de polítiques culturals, que s'ampliarà contínuament en el futur.

En el text següent, primer analitzem com es presenten els valors en els documents pertinents de la UE. Tot seguit, esbossem el que entenem com un gir social en la política cultural. La part principal del llibre comprèn

L'anàlisi i contextualització de nou valors socials de la cultura, mentre que, en el capítol final, s'explica el vincle entre els principals resultats del projecte Invent i aquesta publicació.

## Comprensió de la cultura a la UE Documents relacionats amb la política cultural

La política cultural, com qualsevol altra política pública, és un conjunt de mitjans (iniciatives polítiques, instruments, esquemes de finançament) implementats per assolir els objectius socials, culturals, econòmics o polítics dissenyats. El suport institucional que ofereixen les polítiques públiques s'anuncia en les guies reguladores d'actuació adoptades per les organitzacions. És per això que, al començament d'aquesta publicació, esbossem breument com es veuen els impactes socials i els valors de la cultura en els documents relacionats amb la política cultural de la UE.

Abans d'iniciar una breu anàlisi, cal esmentar que, seguint el principi de subsidiarietat en l'àmbit de la cultura i respectant les diferències culturals entre els estats membres de la UE, la Comissió Europea feia temps que es resistia a fixar una política cultural pròpia i explícita. No obstant això, a principis de la dècada de 2000, com a part del procés d'integració europea, els responsables polítics de la UE van apostar per l'educació i la cultura com a mitjans per donar suport al projecte europeu.

El primer document adequat de política cultural de la UE és l'Agenda de la UE per a la Cultura en el Món Globalitzat 2007 (CE, 2007). Aquest és també el nostre punt de partida per a l'anàlisi. L'agenda va ser seguida per tres plans de treball posteriors (CE, 2007, 2010, 2014), que també entren en el nostre grup

analític. El 2018, la Comissió va publicar una Nova Agenda Europea per a la Cultura, amb l'objectiu de promoure encara més la política cultural com a part útil de la caixa d'eines de política de la UE. A aquest document li van seguir de nou dos plans de treball (CE, 2018b i CE, 2022). Els textos d'aquests set documents formen la base del nostre conjunt de dades. Es complementen amb altres documents que se centren en un determinat tema polític i van ser publicats per la Comissió de la UE, com els informes del treball conjunt dels experts dels estats membres (OMC, o Mètode Obert de Coordinació).

Dins d'aquest conjunt de textos, buscàvem patrons emergents de percepció del valor social de la cultura a la UE. Per fer-ho, utilitzem l'anàlisi temàtica com a mètode qualitatiu de recerca per analitzar patrons en dades qualitatives (Braun i Clarke, 2006). Tots els textos estaven codificats. A continuació, aquests codis es van agrupar i interpretar com a temes, tenint en compte el nostre objectiu de recerca i el context en què es van produir i difondre els textos analitzats. A continuació, presentem aquests temes amb alguns exemples il·lustratius. Hem reconegut vuit temes en què la cultura es considera socialment valuosa: (1) la diversitat; (2) socials cohesió; (3) construcció de pau; (4) diplomàcia; (5) innovació i economia; (6) inclusió social; (7) benestar; i (8) la crisi climàtica.

### *Cultura significa diversitat*

En l'article 167 de la versió consolidada del Tractat de Funcionament de la Unió Europea (Tractat, 2008), un document constitucional de la UE, s'expressa clarament el paper complex i desafiant que s'espera que la cultura exerceixi en les societats europees:

*La Comunitat contribuirà al floriment de les cultures dels Estats membres, respectant la seva diversitat nacional i*

*regional i, al mateix temps, posant en relleu el patrimoni comú.*

Podem veure aquí que es posiciona el respecte i el suport a la diversitat cultural at the heart of the EU's cultural project. Això és visible en pràcticament tots els documents de planificació de la UE en cultura i més enllà. Com a exemple d'aquest tema, en la *Declaració de Roma* (2017).

Amb motiu del seixantè aniversari del Tractat de Roma, els líders dels estats membres de la UE van declarar que *"es comprometen a treballar cap a un [...] Unió que preserva el nostre patrimoni cultural i promou la diversitat cultural"* (CE,2017). Així mateix, en el Pla de Treball per a la Cultura 2019-2022 (CE, 2018b), s'afirma que *"la diversitat cultural i lingüística és un actiu clau de la Unió Europea i la seva protecció i promoció és central per a la política cultural a nivell europeu"*. Aquesta afirmació es repeteix en molts altres documents de política de la UE.

Al mateix temps, els autors d'aquests documents són conscients que la diversitat cultural, deixada als seus propis dispositius, pot ser potencialment divisiva. És, per tant, sempre aparellat amb coincidència i unió. La por a la inestabilitat política alimentada per una diversitat cultural completament desorganitzada és explícitament present en la primera Agenda de la UE per a la Cultura. Parlant de nous canvis tecnològics globals i migracions, els autors suggereixen una aproximació prudent a la diversitat (CE, 2007):

*Això ha augmentat la nostra curiositat i capacitat d'intercanviar i beneficiar-nos d'altres cultures i ha contribuït a la diversitat de les nostres societats. Tanmateix, això també ha plantejat preguntes sobre la identitat d'Europa i la seva capacitat per garantir societats interculturals i cohesionades.*

Aquesta versió europea de l'antic concepte d'"unitat en la diversitat", significa que la diversitat és bona sempre que no amenaci la unitat i l'estabilitat. Aquesta és la raó per la qual és tan important una força cohesionada de la cultura per als responsables polítics de la UE.

## **La cultura uneix les persones**

Tenint en compte que la UE com a projecte polític tracta d'apropar diversos estats-nació, no és estrany que la unitat, la unió i la cohesió social ho siguin sovint invocat en el vocabulari polític de la Unió. Juntament amb altres àmbits polítics com el transport, l'educació o el turisme, la cultura té encomanada una tasca important. Vincular la cultura amb la cohesió social és un dels temes més habituals en aquests documents. "Reunir la gent" com a valor social important de la cultura apareix en la majoria d'ells en moltes variacions.

Aquí teniu dos exemples:

*És el que uneix les persones, remouvent el diàleg i despertant passions, d'una manera que uneix en lloc de dividir. (CE, 2007)*

*Reuneix persones, inclosos refugiats nouvinguts i altres migrants, i ens ajuda a sentir-nos part de les comunitats. (CE, 2018a)*

Els autors de les frases citades semblen guiar-se per una forta creença que la cultura és una pràctica social que produeix diverses formes de sociabilitat. En les seves pròpies paraules, un paper important de la política cultural és "aprofitar el poder de la cultura i la diversitat cultural per a la cohesió social" (CE, 2018a). No obstant això, aquest mecanisme en particular no s'explica amb detall, de manera que com exactament la cultura aconsegueix unir la gent continua sent bastant vague. Com en l'exemple següent, sembla que s'espera



que la cultura funcioni fins i tot a través de profundes fractures socials, com és el cas dels migrants (CE, 2018a):

*La participació cultural uneix la gent. La cultura és un mitjà ideal per comunicar-se a través de les barreres lingüístiques, atorgar poder a les persones i facilitar la cohesió social, fins i tot entre els refugiats, altres migrants i les poblacions d'acollida.*

La cultura com a força de cohesió també es projecta en el passat: malgrat la riquesa d'exemples històrics oposats, quan expliquen el sorgiment d'una Europa unificada, els autors de la primera Agenda de la UE per a la Cultura afirmen (CE, 2007): "Va ser la cultura la que va unir tots els països d'Europa".

## **Resolució de conflictes i construcció de pau**

Relacionat amb el tema anterior de la cohesió social, un tema de resolució de conflictes i construcció de pau també està molt present en els documents polítics. Hi ha la creença que no només en temps de pau i estabilitat, sinó també en temps convulsos, la cultura pot unir les persones i evitar una major escalada de conflictes. En la primera Agenda de la UE per a la cultura, els autors afirmen que "la cultura és essencial per evitar conflictes i per resoldre conflictes" (CE, 2007) i citen el gran violinista Yehudi Menuhin, que veu el poder de l'art per "estructurar la personalitat dels joves amb l'objectiu d'obrir la ment, d'inculcar el respecte dels altres i el desig de pau".

Veient-se a si mateixa com un bon exemple d'assegurar la pau a través de la integració, la UE està participant en moltes negociacions de pau i reconciliacions a tot el món. En aquests esforços, també es considera que la cultura i l'art juguen un paper important. A la Nova Agenda 2018, s'espera que projectes culturals, esdeveniments artístics i encara

més protecció del patrimoni cultural es despleguin en "zones afectades per conflictes, per protegir i rehabilitar el patrimoni cultural danyat, promoure la creació d'ocupació i millors mitjans de vida".

Les facultats de cultura de construcció de pau s'aborden de nou d'una manera bastant vaga. No obstant això, es pot suposar que reunir la gent al voltant de projectes culturals i llocs patrimonials promogui la pau, com suggereix aquesta cita (CE, 2018a):

*La Nova Agenda permet promoure la cultura de manera més eficaç com a vector d'identitat i cohesió, motor de desenvolupament socioeconòmic i factor que alimenta directament les relacions pacífiques, fins i tot a través dels contactes entre persones.*

## **La UE, un exemple de poder tou**

Els responsables polítics de la UE van afirmar en la primera Agenda per a la Cultura que "La UE és, i ha d'aspirar a ser encara més, un exemple de "poder tou". (CE, 2007). El tema de la diplomàcia cultural i el paper de la cultura en les relacions exteriors és gairebé sempre present en els documents relacionats amb la política cultural de la UE. És un dels tres objectius estratègics tant de l'agenda 2007 com del 2018, i també està present en la majoria de plans de treball.

En la Nova Agenda, s'afirma que la cultura és "una característica indispensable per assolir els objectius estratègics de prosperitat, solidaritat i seguretat de la UE, alhora que garanteix una presència més forta en l'escena internacional" (CE, 2018a). S'espera que aquesta "presència en l'escena internacional" sigui precisament el que haurien de proporcionar les arts, el patrimoni i la cultura europeus. El resultat, diu l'argument, és que les persones que viuen fora d'Europa valoraran positivament la UE i

els seus estats membres a canvi. Com revela la cita següent, la cultura europea és vista com una inspiració a seguir per altres (CE, 2007):

*[Els europeus] gaudeixen i valoren una rica diversitat cultural i lingüística, que és inspiradora i ha inspirat molts països de tot el món.*

Un cop més, no es defineixen els mecanismes reals pels quals s'hauria d'aconseguir la influència cultural desitjada. No obstant això, un cop d'ull a les mesures polítiques reals pot oferir algunes pistes: s'espera que invertir en festivals, culturals el turisme i la gira d'artistes europeus oferiran oportunitats als ciutadans extracomunitaris de trobar-se amb la cultura feta a la UE.

A part de l'eficàcia d'aquestes trobades culturals, no es discuteixen els reptes per a la diplomàcia cultural de la UE. Estan representats per la reputació més àmplia i llarga d'Europa al món, que no està exempta de taques de colonialisme, així com per noves formes d'hegemonia cultural i acords internacionals asimètrics. Tot i això, s'espera que els professionals de la cultura de la UE "transmetin missatges importants" a altres països i garanteixin que la imatge europea s'associa amb la pau. Heus aquí una il·lustració d'aquesta comprensió de la cultura (EC 2007):

*La Comissió també ha començat recentment a reforçar la seva diplomàcia pública, que inclou esdeveniments culturals, i implica la cooperació amb i entre les institucions culturals dels Estats membres per transmetre missatges importants a tercers països sobre Europa, la seva identitat i la seva experiència de construir ponts entre diferents cultures.*

## Cultura és innovació

El gir dels responsables polítics cap a les indústries creatives ha estat àmpliament informat i debatut en cercles acadèmics i professionals de molts països europeus i de la UE. Per tant, no és estrany que la innovació i el creixement econòmic siguin temes destacats en els documents analitzats relacionats amb la política cultural de la UE.

Hi ha dues maneres distintives en què la cultura és vista com una causa de creixement econòmic. D'una banda, la cultura es percep com un sector econòmic, una indústria (diferent anomenada "indústries culturals", "sector creatiu" o "indústries culturals i creatives"). Com a tal, genera ingressos, paga impostos, exportacions i ocupa. Molts estudis encarregats per la UE s'han esforçat molt per mesurar aquest impacte. Aquestes mesures són l'eix vertebrador d'afirmacions com les següents (CE, 2007):

*Les indústries culturals i el sector creatiu estan contribuint substancialment al PIB, al creixement i a l'ocupació europeus. (CE, 2007)*

*La cultura i les indústries creatives també tenen el poder de millorar vides, transformar comunitats, generar llocs de treball i creixement, i crear efectes secundaris en altres sectors econòmics. (CE, 2018a)*

*La cultura contribueix directament a l'ocupació, al creixement i al comerç exterior. (CE, 2018a)*

D'altra banda, una narrativa que va més enllà de les indústries culturals i les empreses etiquetades com a creatives o culturals és la que afirma que la cultura, en ser bressol de creativitat, és essencial per a la innovació, que és, al seu torn, un actiu econòmic molt valuós. Les cites següents són bones il·lustracions d'aquesta narració:

Cal explorar i promoure el paper de la cultura en el suport i el foment de la creativitat i la innovació. La creativitat és la base de la innovació social i tecnològica i, per tant, un important motor de creixement, competitivitat i ocupació a la UE. (CE, 2007)

[La política cultural] té com a objectiu aprofitar tot el potencial de la cultura per ajudar a construir una Unió més inclusiva i més justa, donant suport a la innovació, la creativitat i l'ocupació i el creixement sostenibles. (CE, 2018a)

Com es pot veure, la fórmula política per vincular la cultura amb l'economia és la següent: la cultura ajuda a la creativitat, la creativitat ajuda a la innovació, la innovació ajuda al creixement econòmic i el creixement econòmic ajuda a l'ocupació. Aquesta reacció en cadena no és gens senzilla, i cada pas és potencialment qüestionable. No obstant això, pel que fa a les creences polítiques, un dels valors socials més importants de la cultura és la seva capacitat de generar creixement econòmic.

## Cultura i inclusió social

Tot i que és un tema menys desenvolupat en comparació amb els analitzats anteriorment, el suport a la inclusió social té, no obstant això, un paper important en molts programes culturals de la UE. Pel que fa als documents polítics, s'esmenta en diversos plans (CE, 2010, 2014, 2018b, 2022) i la primera Agenda de la UE per a la Cultura (CE, 2007). Com es pot veure en aquest cas, la inclusió social sovint va acompanyada de la lluita contra la pobresa: "Les activitats culturals també ajuden a promoure una societat inclusiva i contribueixen a prevenir i reduir la pobresa i l'exclusió social".

Aquest tema s'explora amb més detall en l'informe encarregat pel grup d'experts el 2017 (OMC, 2017), titulat *De la inclusió*

*social a la cohesió social: paper de la política cultural.* Aquí, els autors són força crítics amb l'ús de la cultura com a mitjà per combatre la pobresa. Una de les raons és que l'exclusió social és un problema estructural, sovint fora de l'abast dels programes culturals. Una altra raó és que la cultura i el mateix sector cultural no sempre són campions de la inclusió. Els autors emfatitzen la necessitat de notar moltes pràctiques exclusives dins del propi camp:

*Alhora que es promou el paper de la cultura per a la inclusió social en altres àmbits, no hem d'oblidar els mecanismes excloents que també existeixen en l'àmbit cultural: el d'altres més abstractes, com les jerarquies artístiques i els hàbits exclusius, les pràctiques de programació, les tradicions i les barreres simbòliques; i les més concretes, com les barreres econòmiques i d'informació, així com la pura discriminació.*

## La cultura contribueix al benestar de les persones

La introducció del benestar com a resultat de la participació cultural és el resultat de la investigació i la promoció a llarg termini per part de molts professionals de la cultura. Les primeres afirmacions d'aquest tipus s'han fet ja des de Kant o fins i tot Aristòtil (en forma de catarsi), de manera que les proves han estat pillant durant força temps. Els responsables polítics de la UE també donen suport a les seves afirmacions a través d'investigacions recents (UE, 2018a):

*La participació cultural també millora la salut i el benestar. El 71% dels europeus enquestats recentment estan d'acord que "viure a prop de llocs relacionats amb el patrimoni cultural d'Europa pot millorar la qualitat de vida". I la*

*investigació confirma que l'accés cultural és el segon determinant més important del benestar psicològic, precedit només per l'absència de malaltia.*

Aquest tema s'explora més extensament en informes especials sobre cultura i benestar (per exemple, CE, 2022). En la introducció a la publicació *Cultura - motor de salut i benestar a Europa*, Mariya Gabriel, comissària europea d'Innovació, Recerca, Educació, Cultura i Joventut afirma que:

### **Cultura i medi ambient**

El tema més recent pel que fa a la seva aparició en documents polítics és tractar temes ambientals, com la consciència ambiental o el desenvolupament sostenible. Aquí veiem l'esperança que participar en esdeveniments culturals pot inspirar la gent a prendre un paper més proactiu en l'abordatge de problemes ambientals com el consum excessiu, la contaminació o la protecció de la natura.

*La cultura, incloses les arts i el patrimoni cultural, pot tenir un paper clau a l'hora de desencadenar l'acció climàtica i promoure patrons de consum i producció sostenibles. La cultura pot tenir un paper actiu en l'acció climàtica i estimular un canvi de mentalitat davant la crisi climàtica. El nostre patrimoni cultural es pot salvaguardar compartint les millors pràctiques sobre mesures de protecció específiques i, al mateix temps, pot ser una font de bones pràctiques i coneixements sobre l'adaptació climàtica (CE, 2022).*

### **Valors intrínsecs de la cultura**

Finalment, una breu menció al "valor intrínsec de la cultura" es pot trobar en els dos documents polítics més recents: els plans de treball per a la cultura per als períodes 2019-2022 i els períodes 2023-2026 (CE, 2018b, CE, 2022). Com a primer "principi rector" d'ambdós plans de treball, s'afegeix la noció de valor intrínsec. En el primer d'ells, s'afirma que "La cultura té un valor intrínsec" (CE, 2018b) i en el segon, s'afirma que "La cultura, inclòs el patrimoni cultural, té un valor intrínsec i contribueix a enfortir la identitat europea" (CE, 2022).

Afegir aquesta comprensió de les arts és una petició molt comuna de les escenes artístiques de tot el món Europa. Es pot veure com a part d'una narrativa de llarga data que es remunta al discurs de l'art pur l'art del segle 19. La premissa bàsica és que l'art (i, posteriorment, la cultura) no s'ha de valorar davant de cap mesura no artística, com els ingressos, el nombre de visites o vendes, o la seva contribució a la identitat nacional i similars.

### **Valors socials de la cultura**

Com hem demostrat, els documents relacionats amb la política cultural de la UE esmenten el paper de la cultura a l'hora de contribuir a un conjunt de valors socials reconeguts. Hem cartografiat vuit d'aquests valors com a mínim. Una gamma tan àmplia de valors socials de la cultura parla tant de la complexitat de la cultura com a concepte i sector com de l'estratègia particular dels responsables polítics de la cultura per crear una imatge molt complexa del paper de la cultura en la societat, encara que això signifiqui ambigüitat i vaguetat (Gray, 2015).

No obstant això, un nombre tan elevat de valors i d'objectius també evidencien les dificultats de dur a terme una política cultural coherent. En l'exemple següent, els autors de

la Nova Agenda per a la Cultura (CE, 2018a) reuneixen molts dels valors esmentats, malgrat la seva diversitat i, en alguns casos, la seva oposició entre ells:

*El ric patrimoni cultural d'Europa i els dinàmics sectors culturals i creatius enforceixen la identitat europea, creant un sentiment de pertinença. La cultura promou la ciutadania activa, els valors comuns, la inclusió i el diàleg intercultural a Europa i a tot el món. Reuneix la gent, inclosos els nouvinguts refugiats i altres migrants, i ens ajuda a sentir-nos part de les comunitats. La cultura i les indústries creatives també tenen el poder de millorar vides, transformar comunitats, generar llocs de treball i creixement, i crear efectes secundaris en altres sectors econòmics.*

En altres casos, és la vaguetat del mecanisme real d'impacte i les circumstàncies socials el que fa que fixar objectius i implementar instruments polítics sigui una tasca descoratjadora, com en el cas de la cohesió social o la diplomàcia cultural.

## Funcionamiento de la política cultural

A més d'intentar identificar els temes principals, també vam analitzar documents de política cultural buscant els mecanismes, formes i programes concrets a través dels quals es podrien realitzar els valors socials de la cultura. De la mateixa manera, es va intentar identificar qui era reconegut com a agent de la cultura. És a dir, això ajuda a il·luminar qui s'imagina que assumeix la responsabilitat i a promulgar accions que condueixin a la realització dels valors socials de la cultura esmentats a les agendes i plans de treball.

## Quins són els actors de la cultura i la política cultural?

Tant en l'agenda 2007 com en la 2018, a més dels estats membres i organismes de la Comissió Europea, els principals grups d'interès enumerats pertanyen als sectors culturals tradicionalment definits: organitzacions professionals, fundacions i xarxes europees. Els ciutadans es posicionen com a beneficiaris i públics que consumeixen cultura, majoritàriament en el sentit estricte de les obres d'art, i així esdevenen més oberts, cohesionats, interculturals, pacífics i creatius.

La primera Agenda de la UE per a la Cultura estableix que el seu programa té com a objectiu "ajudar milers d'organitzacions culturals a crear i implementar projectes culturals i artístics" (CE, 2007: 4), alhora que reconeix que "per a les parts interessades en el camp de la cultura, com ara organitzacions professionals, culturals institucions, organitzacions no governamentals, xarxes europees, fundacions, etc., això [l'aplicació de l'Agenda] significaria un compromís estret en el diàleg amb les institucions de la UE i el suport al desenvolupament de noves polítiques i accions de la UE, així com el desenvolupament del diàleg entre elles" (CE, 2007: 8).

A més, s'afirma que s'estan preveient mitjans per promoure el "desenvolupament de capacitats del sector cultural" i la "cooperació entre sectors culturals i altres" (CE, 2007: 8), mentre que el "sector cultural hauria de continuar organitzant-se tant com sigui possible per permetre la identificació d'interlocutors representatius" (CE, 2007: 11).

*En Una nova agenda europea per a la cultura de 2018, d'altra banda, ofereix un espectre més ampli de parts interessades, inclosa "l'obertura a organitzacions rellevants fora dels sectors culturals i creatius cas per cas" i proposa "un paper més actiu per a la societat*

civil en la preparació dels fòrums culturals europeus biennals" (CE, 2018: 9). Fora d'aquestes organitzacions formals i actors de la cultura, la majoria d'aquells sobre els quals parlen aquestes agendes es coneixen com a "persones", "ciudadans" i "públics".

Quan es refereix a l'accés a la cultura dins de la UE, la primera Agenda del 2007 utilitza el terme ciudadans per referir-se als beneficiaris, que necessiten tenir accés a la cultura i a les obres culturals per assolir els valors socials de la cultura. No obstant això, les persones, els ciudadans i el públic esmentat són vistos com a receptors passius o consumidors de cultura. Així mateix, pràctiques com la legislació per a la protecció dels drets d'autor o La mobilitat d'artistes i obres d'art es legitima com a vies d'ampliació de l'accés a la cultura. Aquest accés, al seu torn, es percep gairebé automàticament que permet la diversitat, l'ocupabilitat, el foment de la creativitat i el diàleg intercultural. 'Allargar la mà', 'difondre' i 'promoure' són els verbs habituals que van de la mà de la cultura i la ciutadania com a públic.

Així, l'objectiu 3.1. de diversitat cultural i diàleg intercultural reconeix que els ciudadans són beneficiaris que han de tenir accés a obres culturals per desenvolupar la diversitat cultural i l'obertura: "Com que els ciudadans es troben entre els principals beneficiaris del desenvolupament de la diversitat cultural, hem de facilitar el seu accés a la cultura i a les obres culturals" (CE, 2007: 5). Així mateix, "la legislació protegeix els drets dels autors, productors i artistes per garantir que rebin ingressos adequats per les seves obres, alhora que permet una àmplia difusió d'obres protegides o fonogrames, promovent així l'accés dels ciudadans al ric i divers patrimoni cultural d'Europa" (CE, 2007: 5).

D'altra banda, la Nova Agenda de 2018 esmentava els ciudadans i la ciutadania només en el paràgraf introductor (CE, 2018a: 1) en afirmar que la cultura permet la ciutadania

activa. No esmenta els ciudadans ni el públic en cap altre lloc del document. No obstant això, sí que esmenta la paraula "comunitat" quan afirma que "la cultura encapçala la llista de factors amb més probabilitats de crear un sentiment de comunitat" (CE, 2018a: 1) o que "la cultura és una força transformadora per a la regeneració comunitària" (CE, 2018a: 3) vista a través del programa de *Capitals Europees de la Cultura*, sense aprofundir gaire més sobre com i per què és així.

No obstant això, la Nova Agenda utilitza el terme persones d'una manera nova per significar aquells a qui s'hauria d'animar a descobrir, comprometre's i participar, tant en "l'ús de les arts participatives per promoure la comprensió, l'apoderament de les persones i augmentar la confiança en si mateix" (CE, 2018a: 3) com en el patrimoni cultural i natural, on "la gestió integrada anima les persones a descobrir i comprometre's amb ambdues" (CE 2018a: 5). Per tant, podem veure un lleuger pas de l'imaginari més passiu de les persones i la ciutadania cap a altres més participatius.

## ■ El gir social en la política cultural

A la llum dels resultats de la nostra recerca dins del projecte *Inventari europeu de valors socials de la cultura com a base per a polítiques culturals inclusives en el món globalitzat* (INVENT), la nostra anàlisi dels documents de política cultural de la UE i el treball teòric previ que tracten sobre els valors socials de la cultura, ara estem en condicions d'oferir la nostra visió sobre com formular polítiques que afavoreixin un gir social en la política cultural més enllà dels postulats de ja intents existents de fer-ho.

El gir social en la política cultural, tal com la veiem, s'ha de veure com una invitació al nou enfocament epistèmic, teòric i metodològic de la investigació cultural i la formulació

de polítiques culturals que reconegui com els diversos actors socials i les qüestions socials afecten la cultura i aporten canvis en la manera d'entendre-la, practicar-la i crear-la. Volem destacar que hi ha aspectes importants de les pràctiques culturals que són ignorats i marginats en la producció i recepció cultural. Aquestes pràctiques ignorades poden contribuir significativament als beneficis socials que aporta la cultura.

D'entrada, és important aclarir que no defensem el "gir social en l'art i la cultura", en el qual hi hauria una expectativa tàcita d'artistes i professionals de la cultura per produir treballs que crearien beneficis socials per a la comunitat. És a dir, com argumenten Matarasso i Landry (1999), els impactes i les conseqüències del desenvolupament sorgeixen inevitablement de qualsevol activitat cultural. A més, l'evidència històrica mostra que els dictats explícits als artistes i professionals de la cultura per produir art socialment beneficiós amb més freqüència resulten en un art pobre privat de qualsevol rellevància social.

En canvi, advoquem per un "gir social en la política cultural", que doni suport discursiu, financer i organitzatiu a múltiples actors, programes i pràctiques, si poden contribuir a generar valors socials, encara que no tinguin valor comercial o no tinguin cap valor artístic canònic.

A més, volem destacar que advoquem per una política cultural plural que sorgeixi d'una multiplicitat d'actors socials, múltiples concepcions de la cultura i una política cultural inclusiva que respongui i doni suport a aquest pluralisme. El nostre enfocament reconeix l'existència d'una multitud de cultures en les societats, incloses les cultures minoritàries, les cultures marginals, així com les cultures quotidianes i íntimes.

No obstant això, hem de deixar clar que no donem suport a la desprofessionalització de

la cultura ni al populisme en la política cultural. Defensem que el valor cultural no es pot eliminar de l'àmbit cultural ni com a criteri en la política cultural. Això no vol dir que s'utilitzi el valor cultural per distingir entre la cultura d'elit i totes les altres cultures, que suposadament són a priori menys valuoses. En canvi, en el nostre enfocament, el valor cultural és buscat en totes les formes de cultura, inclosa la cultura d'elit, popular i quotidiana. En altres paraules, l'excel·lència pot existir en diverses formes de cultura.

Així mateix, cal destacar que per el gir social en la política cultural que defensem, el populisme és tan perillós com l'elitisme. És a dir, la tendència bàsica del populisme és l'homogeneïtzació per motius ètnics, religiosos i racials, mentre que nosaltres advoquem per una política cultural plural i inclusiva, aspirant a contribuir a societats més democràtiques, justes, igualitàries i pluralistes. Malauradament, fins ara, les diferents formes de polítiques populistes han estat més propenses a tractar qüestions socials i a les lluites per dissenyar polítiques i debatre sobre cultura que les democràtiques. En fer-ho, han aplanat la idea del que pot ser la cultura, reduint-la a una visió ideològica específica que servia als seus propòsits. La política cultural ha d'evitar veure la cultura com una eina primordialment cap a objectius econòmics. En canvi, les polítiques culturals haurien d'involucrar-se en els problemes socials a través de múltiples formes, actors i maneres de practicar la cultura. L'objectiu d'aquestes polítiques culturals hauria de ser la construcció de la solidaritat cívica en lloc de la solidaritat per motius ètnics o religiosos.

El gir social en la política cultural exigeix l'establiment d'un equilibri entre els diferents paradigmes que configuren la política cultural en el món contemporani i la reinterpretació del concepte d'indústries creatives. Estem d'acord amb la tesi del llibre *Les polítiques culturals a Europa: un gir participatiu?* (Dupin-Meynard i Négrier, 2020) que en l'àmbit de la política cultural l'emergència d'un nou paradigma no

elimina els anteriors i que en les polítiques culturals contemporànies conviuen paradigmes superposats d'excel·lència cultural, democratització de la cultura, democràcia cultural i economia creativa. No obstant això, creiem que l'actual afavoriment discursiu, organitzatiu i financer d'un concepte molt entès d'indústries creatives no contribueix al desenvolupament cultural.<sup>1</sup>

Això no nega la importància vital i indiscutible de les indústries creatives per a una economia i una societat impulsades per la innovació. És només que argumentem que, en les concepcions actuals, l'enfocament estret en el benefici i l'ocupabilitat que permeten les indústries creatives està fora de lloc. Seguint el que Pierre Luigi Sacco i els seus col·legues defensen en el seu informe *Cultura 3.0* (2011), en lloc de centrar-se en els efectes financers directes de les indústries creatives, s'hauria de posar l'èmfasi en el desenvolupament de capacitats de baix a dalt que permet la disponibilitat de tecnologies de producció. Segons Sacco, d'aquesta manera, les indústries creatives, que representen un sector relativament menor de l'economia, es transformarien en un ecosistema que estableix relacions complexes amb tots els altres sectors de l'economia. La participació

---

1 En el nostre estudi de baix a dalt de com els ciutadans "normals" que viuen a Europa entenen la cultura, era obvi que un petit nombre de persones veuen la cultura a través del concepte d'indústries creatives malgrat el seu domini polític durant més d'un quart de segle. Per als ciutadans d'Europa, no només la cultura inclou definitivament el que normalment es considera "legítim" cultura d'alt nivell, com els monuments històrics (90,7%), l'òpera (80,7%) i la literatura (79,4%), sinó que, d'acord amb l'opinió majoritària de les persones que viuen a la corda europea, la cultura inclou definitivament formes de cultura quotidiana, com ara danses populars (82,2%), festivals gastronòmics i fires gastronòmiques (57,6%), romeries (53,8%), antiquaris (52,6%). No obstant això, només un petit percentatge d'ells considera que els reality shows televisius (15,8%), els videojocs i els jocs d'ordinador (18,6%), la roba de disseny (28,2%) i fins i tot una forma tan consolidada com les pel·lícules de gran èxit de Hollywood (43,5%) pertanyen a la cultura (cf. Purhonen, 2023).

cultural activa dels ciutadans així habilitada tindria, certament, efectes macroeconòmics positius que, com a mínim, equivalen als ingressos directes generats per les indústries creatives.

Atès que la revolució tecnològica més recent va crear possibilitats perquè pràcticament tothom tingués accés a una tecnologia de producció que permeti un tractament professional de text, so, fotografies, vídeo i multimèdia, és important crear condicions socials per a la participació cultural activa. És a dir, l'eliminació de les barreres socials a la participació cultural i el consegüent augment de la creació activa de continguts culturals comportaria un augment a gran escala dels productors creatius.

A més, és crucial entendre que la participació no es pot compartimentar. És impossible esperar que un baix nivell de participació cultural, així com un baix nivell de participació en pràctiques educatives o urbanístiques, es tradueixi en un alt nivell de participació política, molt buscat en la política contemporània. En altres paraules, si la participació no es recolza realment en tots els segments de la vida social, el dèficit democràtic sempre estarà present.

Finalment, el gir social convida les polítiques culturals a reconèixer que els problemes estructurals de les societats no es poden superar només amb canvis en la política cultural. Una participació cultural més equitativa i inclusiva requereix la sinergia de mesures de política cultural amb mesures de polítiques educatives, mediàtiques, econòmiques i socials. Només en aquest context la política cultural pot contribuir a les lluites per societats més inclusives, justes i plurals. Si bé això requereix la inversió d'importants recursos, les polítiques inclusives i participatives que nodreixen les diverses cultures existents en les societats europees sens dubte ajuden a construir un baluard contra l'augment de la xenofòbia, el radicalisme i el feixisme.



# VALORS

# CIUTADANIA ACTIVA I PARTICIPACIÓ

**C**iutadania activa o compromesa la ciutadania fa referència a la participació activa d'un ciutadà en la vida política i social. Aquesta participació pot adoptar diverses formes, des de la votació i Defensa del voluntariat i defensa d'un càrrec polític. La ciutadania activa no és només participar en aquestes activitats, sinó també sentir un sentiment de pertinença a una comunitat, mostrar solidaritat amb els altres i tenir el desig de canviar la societat per a millor.

La participació cultural dels ciutadans ha estat una dimensió important de les polítiques culturals contemporànies des de les dècades de 1960 i 1970. En un sentit estricte, el terme es refereix a les diferents maneres i formes en què els ciutadans accedeixen o creen béns i experiències culturals. Les primeres descripcions de la participació cultural incloïen discussions sobre la participació activa i passiva, la primera referida a activitats com ara representacions i produccions amateurs i la segona a l'assistència al teatre i al cinema o a les visites a museus. No obstant això, és difícil definir un límit precís entre aquestes dues dimensions de la participació cultural, especialment quan es tracta d'activitats com llegir llibres, escoltar música o jugar a videojocs. És a dir, totes aquestes pràctiques inclouen, òbviament, alguna activitat per part de l'usuari de contingut cultural. A més, formularis digitals de la cultura (per exemple,

les plataformes obertes) estan fusionant la producció i el consum de cultura de noves maneres, canviant la nostra comprensió de la co-creació.

Aquests nous mitjans i realitats socials representen un repte per als responsables de les polítiques culturals, ja que han de repensar els mecanismes tradicionals de distribució dels fons, així com els enfocaments prèviament establerts per a l'avaluació dels resultats assolits. Una consideració addicional és l'aparició de noves formes de participació política, que es produeixen al segle 21 com a resposta al "dèficit democràtic" percebut en la política contemporània i dirigit a una renovació de la democràcia en un sentit més ampli. Aquestes iniciatives de baix a dalt s'han traduït en un renovat interès per promoure la participació cultural, però aquesta vegada també exigeixen un paper actiu de la ciutadania en la govern de les institucions i la programació cultural.

Mentrestant, aquesta nova agenda participativa s'ha convertit en part de nombroses estratègies governamentals i institucionals. No obstant això, encara s'han de desenvolupar nous estàndards en el camp. Mentre que alguns professionals han acollit calorosament i promogut intensament el "gir participatiu" en la política cultural, altres han qüestionat "el mite de la participació" i han criticat la nova tendència del "participacionisme".

## Arts participatives

Les arts participatives són aquelles instàncies de pràctica artística que involucren el públic d'alguna manera en la concepció i realització d'obres d'art. Tot i que el terme en si ha vist un ús creixent des de la dècada de 1990, les arrels d'aquesta pràctica es poden rastrejar a les avantguardes europees, les polítiques participatives del feminisme i els moviments pels drets civils de la dècada de 1960, o fins i tot més enrere en la història. Atès que formen part de les tradicions socials i artístiques emancipadores, les arts participatives estan àmpliament relacionades amb els intents de descentralització, la participació d'aficionats i no professionals, la descolonització i la superació del règim de les institucions artístiques contemporànies. Aquestes pràctiques obren i expandeixen potencialment els mons de l'art per a nous coneixements, règims, transformacions estètiques, polítiques i ètiques de constel·lacions socials, comunitats i espais de nova articulació. Les arts participatives poden ser específiques dels mitjans, com el teatre participatiu o les arts visuals, però també poden ser interdisciplinàries.

Les arts participatives són molt importants per a qualsevol tipus de política cultural emancipadora. Estan a l'avantguarda de l'experimentació amb la participació ciutadana i la democràcia cultural, i moltes qüestions plantejades dins dels projectes artístics participatius són alhora crucials per a la política cultural democràtica.

## Patrimoni participatiu

El patrimoni participatiu, en els seus aspectes de múltiples facetes, ha estat un concepte força nou dins de la política cultural des de principis dels anys 2000. El terme va guanyar protagonisme en política cultural amb *la Convenció de la UNESCO per a la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial (2003)* i

*la Convenció del Consell d'Europa sobre el Valor del Patrimoni Cultural per a la Societat (Conveni de Faro, 2005)*. No obstant això, els debats sobre la participació ciutadana en El patrimoni ha estat present en la pràctica i els estudis museístics i patrimonials durant molt més temps, especialment des de les dècades de 1960 i 1970.

En el seu nucli, el terme significa que el patrimoni no és ni ha de ser només una qüestió d'institucions i professionals formats, sinó una qüestió de compromís dels ciutadans corrents en l'arxiu, recollida, salvaguarda, interpretació i presentació del patrimoni. Alguns enfocaments utilitzen el terme en un sentit molt restringit, com a "consum participatiu del patrimoni". A la pràctica, això significa que les institucions i els professionals mantenen tota l'autoritat per a la valorització, la selecció i la conservació del patrimoni i impliquen els ciutadans en la mesura que utilitzen les noves tecnologies per explorar, agradar o comentar els continguts oferts. Altres enfocaments veuen el patrimoni participatiu com nombroses maneres i mètodes en què institucions i professionals comparteixen drets i responsabilitats amb els ciutadans, involucrant-los activament i encoratjant-los a participar en la curació, arxiu, manteniment i salvaguarda del patrimoni.

Hi ha enfocaments participatius del patrimoni basats en la recuperació del dret al patrimoni per part de la ciutadania. Aquests enfocaments tracten el patrimoni com un comú en el qual els ciutadans s'organitzen per cuidar, valorar i salvaguardar aspectes de la memòria, el patrimoni i la història que consideren importants. Són particularment rellevants per als grups socials migrants o marginats, ja que aquests grups, a través de pràctiques participatives del patrimoni, poden protegir i comunicar el patrimoni que ha estat marginat o descuidat per les institucions dominants i les polítiques de memòria.

Les pràctiques participatives del patrimoni aporten nous reptes, així com a noves oportunitats als responsables polítics, especialment quan es tracta de preguntes sobre com reconèixer, fomentar i donar suport a la participació en el patrimoni. Pel que fa a les oportunitats, cal destacar que el patrimoni participatiu, en el seu sentit més ampli, anima els ciutadans a ser actors actius en la salvaguarda del patrimoni. Contribueix a la protecció social del patrimoni i a un sentit de cohesió entre comunitats. També amplia l'abast del patrimoni per incloure aquells aspectes, pràctiques, identitats, narratives i coneixements del passat oblidats per les institucions i els professionals públics. D'altra banda, els aspectes desafiadors del patrimoni participatiu rau en el reforç de les identitats exclusives dels grups socials i la manca de salvaguarda del patrimoni d'acord amb els estàndards legals i professionals.

### *Pressupostos participatius*

Els pressupostos participatius són un procés conjunt de presa de decisions sobre la distribució dels fons públics, amb l'objectiu de fer aquest procés més inclusiu. La idea és que els residents corrents puguin participar activament en el desenvolupament i la selecció de propostes polítiques. Els pressupostos participatius estan, per tant, relacionats amb la democràcia participativa, la democràcia directa i l'abastiment ciutadà.

El concepte de pressupost participatiu va ser desenvolupat a finals de la dècada de 1980 pel Partit dels Treballadors Brasilers. Es va implementar per primera vegada completament a la ciutat de Porto Alegre. Des de llavors, el concepte s'ha estès principalment a Sud-Amèrica, però també s'ha reprès a Amèrica del Nord i diversos països europeus, especialment a nivell comunitari.

Com en el cas d'altres formes de democràcia participativa, el principal repte dels pressupostos participatius és mobilitzar una enorme participació ciutadana en la deliberació i la presa de decisions. Això hauria d'anar més enllà dels grups socials que ja es dediquen a la democràcia representativa i la participació ciutadana, especialment aquells formats per homes amb un nivell educatiu alt i alts ingressos connectats a organitzacions de la societat civil.

El concepte de desenvolupament del pressupost participatiu té una importància potencialment excepcional en l'àmbit de la política cultural. Podria respondre a molts reptes socials contemporanis provocats per la globalització, les migracions, una major diversitat cultural, la digitalització i les demandes d'una major participació i proximitat als ciutadans. A més, atesa l'estabilitat que preval en l'oferta cultural, el desenvolupament dels pressupostos participatius podria conduir no només a una major inclusió de grups abans marginats, sinó també a una major innovació i



diversitat en l'àmbit cultural. És a dir, es basa en les aportacions espontànies dels ciutadans de les seves idees i preferències a la discussió.

A més de conduir a millors resultats polítics, els pressupostos participatius també podrien augmentar la legitimitat de la política cultural.

## ***Cap a una major participació i inclusió ciutadana: L'exemple dels pressupostos participatius a la ciutat de Zuric***

En aquest cas d'estudi, el focus se centra en un exemple de pressupostos participatius a la ciutat de Zuric que es va dur a terme el 2021 i el 2022. Es tracta del projecte Stadtidee (Idees per a Zuric), en el qual durant l'estiu del 2021 es convidava la ciutadania a aportar les seves pròpies propostes d'esdeveniments, infraestructures i altres canvis al seu barri. Amb aquesta prova pilot es pretenia aconseguir una major participació dels veïns i veïnes de la ciutat i la inclusió de col·lectius en situació de marginació.

Pel que fa a l'objectiu de participació i inclusió, el projecte s'ha de jutjar de manera ambivalent. El fet que moltes persones hagin presentat idees interessants i les hagin realitzat amb un gran compromís es pot resumir fins a l'èxit. Així, els pressupostos participatius serveixen per generar idees sobre la diversitat de necessitats i preferències de les persones que viuen a la ciutat de Zuric. En canvi, si mirem el nombre de persones que van participar en la votació, no va resultar ser tan alt.

Certament, cal tenir en compte aquí que els grups amb més probabilitats d'involucrar-se en aquests projectes són aquells que també s'impliquen d'altres maneres: es tracta principalment de persones amb estudis superiors i orientació urbana d'esquerres. Tot i que generalment són els homes de més edat els que tenen més probabilitats de fer voluntariat, a les zones urbanes és probable que siguin individus més joves amb un perfil de gènere més equilibrat (Lamprecht et al., 2020). En el context del projecte pilot, presumiblement també reprenen els temes típics de l'entorn acadèmic, la sostenibilitat ecològica, les qüestions de gènere i el col·lectiu LGBT, mentre que els grups desfavorits tenen poca consideració. Això mostra clarament les possibilitats i els límits dels pressupostos participatius en una democràcia directa.

El projecte pilot també va mostrar molt clarament que qualsevol forma de pressupostos participatius, en què les necessitats i preferències dels ciutadans emergeixin de baix a dalt de manera creativa, necessàriament s'ha d'incorporar a les rutines i normatives de l'administració municipal. És a dir, les qüestions de responsabilitat o les qüestions de classificació de projectes no solen ser considerades per les persones que desenvolupen idees. En aquest sentit, cal ser conscients que la qüestió de què és exactament la cultura, també està modelada per les regulacions administratives i els models polítics i no només per les idees que les persones compromeses aporten al discurs.

*Llegiu més sobre això en l'estudi de cas de Jörg Rössel i Larissa Fritsch de la Universitat de Zuric*

## Desenvolupament d'audiències

El terme "desenvolupament de l'audiència" va aparèixer en debats de política cultural en la dècada de 1990, originalment al Regne Unit. Des de llavors, s'ha convertit en una forma dominant de descriure els intents de les institucions, organitzacions i responsables polítics culturals de fer accessibles les arts, la cultura i el patrimoni a la més àmplia gamma de ciutadans de tot Europa. El desenvolupament d'audiències descriu les activitats dutes a terme per atraure, donar suport i involucrar el públic en el treball de les organitzacions culturals i fer que els seus programes i activitats siguin accessibles i desitjables. Està entrelaçat amb tota una gamma d'altres pràctiques dins del camp de la cultura, com el màrqueting, la inclusió social, la mediació cultural, el diàleg intercultural i les arts participatives. Com que s'utilitza àmpliament i en molts entorns culturals diferents, el significat i la pràctica del desenvolupament del públic poden diferir àmpliament. No obstant això, és difícil trobar avui a Europa un organisme de formulació de polítiques que no promogui i doni suport activament al desenvolupament d'audiències.

Com a empresa complexa, el desenvolupament d'audiències pot incloure diversos aspectes de la comunicació, la investigació, la programació, la mediació, l'educació, les relacions amb els clients i similars. Desenvolupament d'audiències diverses

Els enfocaments prioritzen diferents mètodes i activitats. Depenen de la comprensió del públic i del seu comportament (per exemple, actiu o passiu); de la seva relació amb el contingut o les obres d'art (per exemple, l'espectacle o la contribució); o de les necessitats d'organització (per exemple, obtenir beneficis, educació o divulgació pública).

En el cas de les arts públiques i les institucions culturals, el desenvolupament d'audiències busca maneres d'arribar a públics molt més amplis que els que es definirien com a "demanda" (és a dir, aquells que tenen un desig i un mitjà de compra). En aquests casos, els enfocaments sovint impliquen presentar-se en espais públics oberts i accessibles (carrers, parcs, mercats, places i transport públic); l'ampliació de l'horari d'obertura (com en el cas de les Nits dels Museus); o col·laborar amb altres institucions l'abast de les quals sigui més ampli que el de les institucions culturals (per exemple, escoles, fàbriques, televisió i ràdio). Finalment, per a molts professionals de la cultura, el desenvolupament d'audiències consisteix a eliminar les barreres a la participació cultural pública per a grups marginats o d'interès especial. Aquests podrien ser públics rurals o suburbans, persones amb discapacitat o pobres. En aquests casos, el desenvolupament d'audiències implicaria, per tant, facilitar el transport al centre de les ciutats, àudio guies, exposicions o etiquetes tàctils, descomptes o entrades gratuïtes, etc.



## **El temps com a factor estructurador de la participació cultural**

*Els resultats de la recerca d'INVENT apunten a la nova importància del temps com a factor estructurador de la participació cultural. I en dos aspectes interrelacionats: la disponibilitat de temps lliure i l'edat dels enquestats. Els resultats de la nostra recerca indiquen que l'impacte del capital econòmic en les pràctiques culturals actuals es manifesta principalment a través de la disponibilitat de temps lliure. Els que treballen moltes hores o els que es veuen obligats a treballar dues o tres feines per sobreviure simplement no tenen temps per participar en activitats culturals. D'altra banda, també sembla que les persones ocupades de mitjana edat i amb prou recursos no disposen de temps per a activitats culturals perquè els nens petits necessiten ser atesos o perquè tenen pares grans que necessiten atenció. Els nostres resultats indiquen que els enquestats d'entre 28 i 44 anys participen menys que qualsevol altre grup d'edat en pràctiques relacionades amb l'art. El mateix passa amb la generació d'enquestats de 45 a 65 anys per a les pràctiques culturals quotidianes. Això apunta al vincle entre l'etapa vital i el nivell de participació cultural. Podria, en bona mesura, explicar també l'emergència d'un nou públic massiu a Europa dels més grans de 65 anys que disposen de recursos suficients i temps suficient per a les activitats culturals. Ells, juntament amb el públic més nombrós entre els joves d'entre 18 i 27 anys, representen un públic a qui la política cultural necessita una atenció especial.*

Més informació al capítol del llibre: Social Differentiation in Cultural Participation in Europe de Predrag Cvetičanin, Tally Katz-Gerro, Frédéric Lebaron i Lucas Page Pereira

## **Amateurisme**

Tot i passar de moda dins del discurs polític dominant, l'amateurisme ha estat present des dels primers dies de la política cultural. Els aficionats són aquells que gaudeixen i practiquen una determinada habilitat o activitat sense ser remunerats per ella i sovint sense ser educats formalment sobre ella. En molts casos, els aficionats obren noves disciplines artístiques i culturals abans de professionalitzar-se.

Normalment, en els primers dies de les polítiques culturals nacionals, els aficionats tenien un paper important. Eren els temps en què els dirigents dels nous estats-nació a tot Europa entenien la importància d'institucionalitzar les pràctiques culturals per a la creació de cohesió social i identitat nacional. Clubs amateurs, associacions i individus van ser reconeguts i convidats a contribuir a la formació de les primeres institucions culturals nacionals. Aquests desenvolupaments van tenir lloc en diferents països, que abasten des de la segona meitat del segle 19 fins a les primeres dècades del 20. El que segueix sovint és un període de professionalització i un major enfocament dels responsables polítics en la creació de marcs professionals: acadèmies, llicències i altres institucions.

A finals dels anys 1960 i 1970, la professionalització es va posar en dubte i les crides a un major suport als actors no professionals es van convertir en molt més destacat, com en el cas de Michel de Certeau, que va intentar orientar la política cultural francesa cap a pràctiques més mundanes i quotidianes dels "bricoleurs". No obstant això, amb l'auge de les polítiques culturals neoliberals a finals dels anys 1980 i 1990, els aficionats van tornar a perdre la seva importància mentre que els professionals creatius van guanyar protagonisme. Saber que les polítiques culturals emfatitzen el paper de les indústries creatives estan més

preocupades per l'impacte econòmic de les activitats culturals, no és estrany que els aficionats no tinguessin cap paper en el seu discurs. Finalment, en els últims temps, és evident que els aficionats estan tornant a l'enfocament dels responsables de les polítiques culturals amb un major interès en la participació cultural, el públic i els impactes no econòmics de la cultura.

## **Plataformes de peticions i xarxes socials per a la defensa de la cultura**

*En la majoria dels països, el "panorama de peticions en línia" està fortament fragmentat i comprèn plataformes comercials, sense ànim de lucre i (semi) governamentals. En examinar les dades recollides en l'enquesta INVENT, apareix una disparitat en el compromís dels ciutadans amb les peticions relacionades amb la cultura. A Croàcia, Dinamarca i Suïssa, les peticions relacionades amb la cultura van generar menys compromís en comparació amb els llocs de petició en general. En canvi, les peticions relacionades amb la cultura van produir, de mitjana, més compromisos a Finlàndia, França i els Països Baixos.*

*Quan es compara tòpicament, nou països semblaven compartir set temes de petició: 1) infància i educació, 2) igualtat social/cultural i drets humans, 3) patrimoni impugnat i cultura cancel·lada, 4) rißs nacional/internacional, 5) canvi climàtic/sostenibilitat, 6) pandèmia COVID-19 i 7) cultura popular. Les formes en què els ciutadans suggerien abordar-les diferien entre països.*

*La diversitat de temes, des de qüestions polítiques tradicionals fins a la cultura popular, demostra els diferents àmbits coberts a través de peticions en línia. Si l'activisme s'entén en sentit estricte, podria semblar que els ciutadans estan realment desconnectats de la política. No obstant això, si l'activisme també es podria llegir a través de crides a boicotejar o reviure artistes o continguts de cultura popular, llavors sembla que les peticions en línia serveixen a múltiples causes i diversos tipus d'activisme.*

*Hi ha una gran bretxa entre la popularitat de les peticions electròniques a Facebook i l'èxit a l'hora de portar un canvi. Això apunta a un ús alternatiu de les peticions electròniques. En lloc d'apuntar a un canvi concret (legal) provocat pels responsables de la presa de decisions i els polítics dirigits, aquestes peticions "no dirigides" semblen tenir un propòsit alternatiu de sensibilitzar la societat, crear un espai per a expressions d'insatisfacció i frustració, o construir una comunitat al voltant d'un problema o causa específica.*

Més informació al capítol del llibre: Amplifying Voices through Petitions: Study Trending Culture-related Petitions on Facebook de Neta Yodovich, Sylvia Holla, Eva Myrczik i Lucas Page Pereira



## Participació cultural digital

La participació cultural digital fa referència al compromís i la interacció dels individus amb activitats i recursos culturals a través de plataformes i mitjans digitals. Engloba diverses formes d'expressió creativa, consum cultural i esforços de col·laboració facilitats per la tecnologia digital i els entorns en línia.

La recerca sobre la influència de la digitalització en la participació cultural dels ciutadans s'ha expandit a través de diverses disciplines i ha llançat llum sobre les formes en què els mitjans digitals i les tecnologies de la comunicació han reconfigurat les pràctiques culturals de les persones. La participació cultural digital ha transformat el panorama cultural, proporcionant oportunitats perquè les persones participin, creïn i connectin amb diverses formes de cultura. Ha millorat les oportunitats d'accés, ha donat més poder als creadors i ha enriquit les experiències culturals de persones de tot el món. La recerca també ha demostrat que la digitalització ha fet que la noció de participació cultural sigui més àmplia, diversa i complexa. A mesura que la tecnologia continuï avançant, les plataformes digitals jugaran un paper cada vegada més important en la configuració i l'evolució de la participació cultural en el futur. No obstant això, la recerca empírica també suggereix que el digital reproduceix i potser fins i tot reforça les desigualtats que ja són presents en la societat.

## No participació

Què és la no participació cultural? Un dels principals reptes del debat acadèmic sobre la no participació cultural ha estat el fet que hi ha moltes definicions diferents però parcialment superposades. La majoria de les postes en pràctica de la no participació cultural han estat lligades a formes de cultura més institucionalitzades: un no participant seria una persona que mai assisteix, per exemple, al teatre, als concerts o als museus, ja siguin més alts o més populars.

Aquest enfocament ha estat criticat per diversos estudiosos per ser despectiu, ja que les pràctiques culturals més informals, especialment dels grups baixos en jerarquies socials, han estat en gran mesura invisibles en molts estudis. Aquestes pràctiques inclouen activitats com manualitats, jardineria, veure espectacles de jocs i similars. No obstant això, estudis recents sovint han intentat utilitzar conceptualitzacions de participació més àmplies que abans. Això vol dir que han inclòs un major nombre d'indicadors més enllà d'ítems més institucionalitzats per mesurar la participació cultural.

Els florents debats sobre la "participació quotidiana", que han posat més èmfasi en el valor dels passatemps mundans de moltes persones, han jugat un paper important en aquest context.

Qui és un no participant cultural, doncs? A la llum de molts estudis en diferents contextos nacionals, la no participació cultural i l'escassa participació cultural són extremadament comuns. Els factors típics de predicció de la no participació cultural o de molt baixa participació són la baixa educació, la baixa competència cultural, l'ocupació en feines de classe treballadora o posicions intermèdies, el gènere masculí, no tenir llocs adequats a una distància raonable o no tenir prou diners per participar en la cultura. A més a més, sembla que es tracta d'una forma de comportament auto reforçada, amb preferències baixes i una distància cultural cap a la participació cultural reforçada per la no participació i viceversa.

La no participació cultural és un fenomen complex que no es pot explicar, però que, en el millor dels casos, es prediu a través de certs factors de fons estàndard. Recentment, els investigadors han prestat més atenció al fet que la no participació cultural també podria estar relacionada amb el desafiament moral i la ira relacionada amb la mobilitat social descendent. La investigació ha demostrat que els grups amb baixes quantitats de capital

abracen més fàcilment els ideals sobre l'antisistema i les creences sobre no beneficiar-se adequadament de com funciona la societat.

## **Problemes amb la participació**

En molts àmbits de les polítiques i activitats culturals, però també en l'educació, el desenvolupament local i la planificació urbana, els processos participatius es consideren desitjables fins al punt que passen a ser prescrits per institucions, governs o donants. Això, al seu torn, crea moltes tensions que darrerament s'han debatut en la literatura de política cultural.

### **Els problemes amb la participació inclouen:**

- **'Pseudoparticipació', que significa actes d'actuació democràtica buida en què només es deixen decisions superficials i marginals a la presa de decisions participatives.**
- **"Rentat de participació", que és una pràctica de legitimar determinats programes controvertits o institucions amb mala reputació a través de la interacció amb l'audiència.**
- **"Fatiga de participació", que tracta sobre la desil·lusió amb els processos participatius i la reticència a comprometre's amb ells, normalment com a conseqüència d'experiències prèvies de tokenització i/o "rentat de participació".**
- **'Tirania de la participació', que es refereix als casos en què el públic o els participants es veuen obligats a participar en processos de participació per obtenir suports o mantenir un determinat estatus.**

En tots aquests casos, els processos de participació no són necessàriament desitjats o iniciats per diferents públics. En canvi, s'utilitzen per assolir objectius institucionals, privats o polítics. En altres paraules, els participants i el seu temps, esforç i contribucions són instrumentalitzats per produir resultats que no són del seu propi interès. En aquest sentit, no es produeix cap major poder ni emancipació, la qual cosa està en contradicció amb la teòrica promesa de participació.

Les nocions esmentades anteriorment representen una valuosa crítica de les pràctiques i polítiques participatives. Llancen llum sobre alguns punts importants però febles en molts processos participatius, incloses les raons i motius clau per iniciar processos participatius, així com el desequilibri de poder entre els participants i els iniciadors d'aquests processos. Els desequilibris de poder també inclouen escenaris institucionals en què tenen lloc processos participatius. La pregunta és, també, fins a quin punt els participants són conscients del procés i dels seus resultats, i quin tipus de contribució i comportament es desitja d'ells? Finalment, és important establir com es representen les posicions individuals i les declaracions dels participants en els processos participatius.

Tot i que és difícil argumentar en contra de la participació en la política cultural i la gestió cultural, hi ha una preocupació creixent perquè molts intents d'involucrar els ciutadans en processos creatius o de govern estan fracassant. Això significa que es necessita un debat, aprenentatge i experimentació continus per avançar en els estàndards i mètodes de participació en les arts i la cultura.

## ***L'impacte del nivell de desenvolupament socioeconòmic en l'alta participació cultural dels països de la UE***

Utilitzant dos conjunts de dades d'enquestes de l'Eurobaròmetre realitzades abans i a l'er 2008, vam mostrar que el nivell de desenvolupament socioeconòmic del país és el predictor més significatiu del nivell d'alta implicació cultural dels ciutadans de cada país. La concepció que la posició social, determinada pel capital econòmic, cultural i social, té una influència crucial en la participació en la cultura d'alt nivell és qüestionada per l'afirmació que aquesta tendència està disminuint en els països de la UE amb puntuacions més altes de l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH). Per comprovar aquesta idea, els autors plantegen la hipòtesi que la crisi econòmica global del 2008 va tenir un impacte diferent en la participació cultural dels diferents països i que "com més robust és l'estat del benestar (més recursos i millor redistribució), menor és l'impacte d'una crisi del deute sobre la implicació cultural"

Diferenciant els països de la UE en funció d'indicadors de desenvolupament socioeconòmic, es van identificar tres grups. En el Grup A (per exemple, Dinamarca, Suècia, Finlàndia, Països Baixos), que es caracteritza pel capital econòmic i cultural, així com per la crisi del deute del 2008. En el grup B, els països amb indicadors socioeconòmics lleugerament pitjors (per exemple, Espanya, Irlanda, Àustria, Eslovènia, República Txeca), el capital econòmic i el capital cultural institucionalitzat influeixen fortament en una alta implicació cultural. Finalment, en el grup C, format per països amb un nivell de desenvolupament socioeconòmic més baix (per exemple,

Portugal, Grècia, Bulgària, Hongria, Romania, Eslovàquia), hi ha una forta influència del capital cultural institucionalitzat, el capital cultural encarnat i el capital econòmic en una alta implicació cultural. Els resultats indiquen que un major grau de desenvolupament socioeconòmic del país afecta la reducció de la influència del capital econòmic i cultural sobre les desigualtats en la participació cultural.

Més informació al capítol del llibre: *Drivers of Unequal Access to Culture and its Social Effects* de Jordi López-Sintas, Giuseppe Lamberti, Jörg Rössel, Željka Zdravković

## *Instrumentes de política cultural relacionats amb la participació*

La participació cultural inclou tres grups d'activitats força diferents entre si: la participació cultural pública (a l'aire lliure) a través de programes de visites a institucions culturals o, més àmpliament, esdeveniments culturals; la participació cultural privada (interior), que sovint té lloc a casa del destinatari a través dels mitjans de comunicació (ordinadors, telèfons intel·ligents, televisió, ràdio, etc.) i la producció cultural amateur, que inclouen l'art creatiu pràctiques o participar en alguna afició creativa.

Les investigacions sobre participació cultural Els valors *culturals europeus* (2007), l'accés i la participació culturals (2013) i l'EU-SILC (2015) mostren una tendència a la disminució del nivell de participació cultural pública a Europa. Les raons són múltiples, com ara la manca de temps d'oci, la manca de recursos econòmics, però també el creixement de la participació cultural privada possible gràcies al desenvolupament de la tecnologia digital.

Per augmentar la participació en la cultura, es necessita una combinació d'estratègies per involucrar i involucrar les persones en activitats culturals. L'enfocament habitual és intentar eliminar les barreres físiques, geogràfiques, econòmiques i psicològiques, que faran la cultura més accessible. La idea és que, d'aquesta manera, els segments de població actualment poc representada tinguin un major protagonisme en l'audiència.

Per tant, és necessari invertir en el desenvolupament i la millora de les infraestructures culturals, com ara teatres, museus, biblioteques, sales de concerts i centres comunitaris, especialment a les regions subdesenvolupades i a les zones rurals. Això pot crear més oportunitats de

participació cultural. En el cas de comunitats marginades i grups demogràfics, realització dirigida a les campanyes de divulgació que poden ajudar a augmentar la participació.

Proporcionar suport financer, subvencions i subvencions a organitzacions culturals, artistes i esdeveniments pot ajudar a fer que les experiències culturals siguin més assequibles i accessibles per a tothom. A més, a l'hora d'organitzar esdeveniments i activitats culturals, és important tenir en compte factors com la ubicació, el temps i el cost. D'aquesta manera, es minimitzaran les barreres d'entrada i es facilitarà la participació de les persones en aquest tipus d'activitats. Això és especialment important per a aquells que potser no tenen recursos per recórrer llargues distàncies o pagar taxes d'entrada elevades.

Però amb això no n'hi ha prou. No n'hi ha prou amb donar a la gent l'oportunitat de veure i escoltar obres d'art. L'elaboració i el coneixement dels codis de l'art són necessaris perquè aquestes accions tinguin algun efecte. Per tant, els programes i iniciatives de desenvolupament d'audiències, inclosa la integració d'experiències culturals i educació en els currículums escolars, el desenvolupament de programes educatius en mitjans de comunicació, l'organització de viatges a institucions culturals i l'oferta de passis o vals culturals que proporcionen accés amb descompte o gratuït a espais culturals, actuacions, exposicions i esdeveniments, representen un primer pas necessari.

Els estudis de recerca mostren que una de les barreres clau per a la participació és la manca de temps lliure. Per tant, val la pena intentar desenvolupar polítiques culturals per al lloc de treball. Per exemple, les empreses podrien establir polítiques culturals que promoguessin la participació dels empleats en activitats culturals, i els empresaris podrien implementar polítiques flexibles d'horaris o

permisos culturals per permetre als individus assistir a esdeveniments sense comprometre les seves responsabilitats laborals.

A principis del segle 21, hi havia grans esperances relacionades amb els efectes democratitzadors dels mitjans digitals. Es veien com a instruments importants per augmentar la participació i diversitat en les arts i la cultura. El desenvolupament de plataformes en línia per a exposicions virtuals, la transmissió en directe d'esdeveniments culturals i experiències interactives definitivament pot ampliar l'abast de les activitats culturals més enllà de les ubicacions físiques, fent possible la participació per a un públic més ampli. No obstant això, nombrosos estudis realitzats en els últims vint anys mostren que, si bé els mitjans digitals proporcionen un mitjà important per atraure noves audiències, també semblen reproduir les desigualtats socials existents, si no ampliar-les.

Augmentar la participació cultural significa també crear condicions prèvies per al desenvolupament de les capacitats productives dels ciutadans. Segons Pierre Luigi Sacco (2011) a la Cultura Fase 3.0. Avui en dia, tothom té accés a una tecnologia de producció que permet el tractament professional de text, so, fotografies, vídeo i multimèdia. En aquesta mesura, hi ha possibilitats tecnològiques que poden convertir audiències passives en professionals actius. No obstant això, encara hi ha factors socials que impedeixen que això succeeixi en tota la seva extensió. És crucial abordar aquests factors per aprofitar plenament el potencial de la participació cultural.

En general, el més important a reconèixer és que les mesures de política cultural per si soles no poden contribuir a augmentar el nivell de participació cultural. Les causes del seu declivi són múltiples, de manera que invertir la tendència només és possible si s'inclouen mesures de polítiques educatives, mediàtiques, econòmiques i socials.

## **Indicadors que es poden utilitzar per avaluar el nivell i l'impacte de la participació cultural**

Comprendre l'eficàcia i l'impacte de les polítiques culturals en la promoció del compromís públic amb les arts, el patrimoni i les expressions creatives requereixen parlar atenció als indicadors de participació. Aquests indicadors són crucials per avaluar el nivell d'implicació i interès de la ciutadania.

### **Els indicadors comuns de participació en política cultural són:**

- Índexs d'assistència i participació, que impliquen portar un control del nombre de persones que assisteixen a diversos esdeveniments, programes i activitats culturals.
- Controlar quantes persones se subscriuen a programes d'institucions culturals, es fan membres d'organitzacions culturals o s'uneixen a clubs i societats culturals.
- Analitzar la participació digital a través de visites a pàgines web, interaccions a les xarxes socials, exposicions en línia i esdeveniments virtuals.
- Mesurar quant participen diverses comunitats en la planificació, el disseny i la implementació d'iniciatives culturals. Això es pot fer mitjançant consultes, grups focals i fòrums públics.
- El grau en què els individus contribueixen voluntàriament i participen en institucions, esdeveniments i activitats culturals.
- El nombre de col·laboracions i la varietat d'associacions formades entre institucions culturals, entitats governamentals, empreses privades i organitzacions comunitàries

- Accés a activitats culturals per a grups marginats o desfavorits, com ara persones de baixos ingressos, persones amb discapacitat i comunitats rurals

### Els mètodes més utilitzats per mesurar la participació cultural inclouen:

- Enquestes i qüestionaris: Una de les formes més populars de mesurar la participació cultural és a través d'enquestes i qüestionaris. Es pot preguntar als participants sobre la seva participació en una varietat d'activitats culturals, les seves impressions i opinions. Aquestes enquestes es poden fer presencialment, per telèfon o en línia.
- Registres d'assistència: Els registres d'assistència poden servir com a indicador útil de la participació en esdeveniments i espais culturals, especialment aquells que impliquen venda d'entrades o registre.
- Social Media and Web Analytics: Analitzant les xarxes socials i el compromís web, també és possible obtenir informació sobre la participació cultural. El seguiment de diverses mètriques, com ara hashtags, mencions, m'agrada, recursos compartits i confirmacions d'esdeveniments en plataformes com Twitter, Facebook i Instagram, pot proporcionar una bona estimació del nivell d'interès i participació en activitats culturals.
- Entrevistes i grups focals: La realització de mètodes qualitius, com ara entrevistes i grups focals, pot proporcionar una visió profunda de les motivacions, actituds i

experiències dels individus pel que fa a la participació cultural. Aquest enfocament pot afegir context i detalls valuosos per complementar les dades quantitatives.

- Estudis de cas: estudiar detalladament esdeveniments o iniciatives culturals ens pot ajudar a entendre els motius de la participació i com les activitats culturals afecten les persones i les comunitats.
- Mètriques de participació: creació Les mètriques d'objectius per mesurar la participació en l'activitat cultural poden mesurar eficaçment
- nivells de compromís. Les institucions culturals podrien fer un seguiment de la freqüència de visitants repetits, la durada del temps dedicat per visita o el percentatge de visitants que participen activament en programes interactius.

Educació artística i programes de divulgació: En fer un seguiment de les taxes d'inscripció i participació en programes d'educació artística i divulgació, és possible obtenir informació valuosa sobre el nivell d'interès i participació en activitats culturals entre diferents dades demogràfiques.

# SOLIDARITAT

**E**ls enfocaments sociològics ens ajuden a entendre la naturalesa d'aquests vincles d'unitat i a explicar com es produeixen. D'aquests enfocaments aprenem que la solidaritat apunta a l'existència d'interaccions socials, inclou mitjans per establir connexions i pressuposa reciprocitat entre agents socials (Smith i Sorrell, 2014). És una manera de cohesió de grup que no es basa en la força. Més aviat, la solidaritat "forja un grup a partir d'individus" lligant-los els uns als altres basant-se en "obligacions positives" (Borger, 2020). Una característica definidora important de la solidaritat és que, a diferència del col·lectivisme, no rebutja, sinó que valora positivament les necessitats individuals.

Els individus connectats pel vincle de solidaritat poden estar units al voltant d'un objectiu comú (per exemple, en el cas del moviment obrer) o un interès comú (per exemple, en resposta a pressions o perills externs). La solidaritat pot basar-se en principis ideològics comuns (com en el cas de la solidaritat de la classe treballadora) o religiosos (per exemple, en el cas de la solidaritat cristiana o musulmana).

També cal tenir en compte que la solidaritat pot existir a nivell comunitari o nacional, però també s'estén a nivells supranacionals.

Per exemple, es defineix com el títol quart de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea, la *finalitat* de la qual és millorar la vida dels ciutadans de tota la Unió però també motiva accions més enllà de les seves fronteres. Així mateix, la solidaritat internacional i global té un paper destacat en diversos programes organitzats i promoguts per la UNESCO.

Finalment, cal dir que la naturalesa de la solidaritat canvia amb la societat, i és possible que existeixin simultàniament diverses formes de solidaritat (Schiermer, 2014 ; Borger, 2020).

Per què la solidaritat és important en el context contemporani i quins canvis ha experimentat es podria entendre millor si es torna a la conceptualització inicial i, amb diferència, més important de les ciències socials, la del sociòleg francès Émile Durkheim (1858-1917).

Estudiant com les societats poden mantenir la seva integritat i coherència davant els canvis provocats per la modernitat industrial, Durkheim va distingir entre solidaritat mecànica i orgànica. Va argumentar que aquests dos tipus de solidaritat es poden distingir en funció d'una sèrie de les seves característiques i que es correlacionen amb dos tipus diferents de societat, és a dir, amb la societat mecànica o orgànica.

Segons Durkheim, la solidaritat mecànica es troba en les societats tradicionals i a petita escala i es produeix com a resultat de l'homogeneïtat dels individus que maquillar-los. Sovint es basa en vincles de parentiu o xarxes familiars o per persones connectades a través de tipus de treball similars i un rerefons religiós, educatiu i d'estil de vida comú.

En canvi, la solidaritat orgànica es troba en les societats en què hi ha un nivell més alt d'especialització del treball. A causa de la seva divisió cada vegada més gran del treball, aquestes societats modernes i industrialitzades es caracteritzen per un major nivell d'interdependència entre els

seus membres. El seu ordre social depèn de la dependència d'aquests membres els uns dels altres i de la seva capacitat per realitzar diferents tasques necessàries per assegurar béns i serveis essencials.

La necessitat de regular la interdependència d'alguna manera va conduir a la redistribució de l'estat del benestar del segle XX, que va culminar a Europa en el període comprès entre 1945 i 1975. En aquest període, la retòrica justificadora va incloure la noció de solidaritat cap als membres més febles del mercat laboral i la societat de manera més prominent del que ha estat el cas des de la dècada de 1980, quan la mercantilització neoliberal i la promoció de la responsabilitat individual van reemplaçar la lògica de la justícia redistributiva.

En aquest nou context, més que basar-se en crides abstractes, les crides a la solidaritat han ressorgit en forma de reivindicacions de drets. Per exemple, l'esmentada Carta de Drets Fonamentals de la Unió Europea (2000/2009) enumera els drets dels treballadors, els drets a la seguretat social i a l'assistència social, i els drets ambientals i dels consumidors com aquells que s'han de garantir sota el títol de solidaritat. A més d'aquestes codificacions, però, les crides a la solidaritat continuen sent la motivació

de nombroses accions d'organitzacions de la societat civil que defensen l'Europa social, els drets dels ciutadans i migrants i la societat en general.

Les noves realitats socials, que sorgeixen com a resposta a una divisió global del treball cada vegada més complexa i a les nombroses crisis que l'acompanyen, plantegen interrogants sobre els fonaments sobre els quals es basa actualment (Brunkhorst, 2005). Autors que posen en qüestió la possibilitat d'establir sentiments positius i solidaris en la societat contemporània (Giddens, 1998, 2005; Wilson, 2003) assenyalen el pluralisme cultural com un dels seus factors importants.

En conseqüència, la contribució de les polítiques culturals contemporànies al desenvolupament de la solidaritat en la societat hauria d'estar relacionada amb el suport al pluralisme cultural i la promoció dels imaginaris de cura i solidaritat. En un sentit més estricte, les tasques de les polítiques culturals també es refereixen a assegurar millors condicions de treball i de vida per als artistes i treballadors culturals, seguint l'esperit del títol IV de la Carta dels Drets Fonamentals de la Unió Europea.





## *Solidaritat i participació cultural*

La connexió entre religiositat i solidaritat social és un tema clàssic de la sociologia (Durkheim 1995 [1912], Putnam, 2000). D'altra banda, s'ha estudiat considerablement menys la connexió entre religiositat i participació cultural. (ex. Katz-Gerro i Jaeger, 2012; Van Eijck, 2011).

Aquest capítol del llibre tenia com a objectiu examinar la relació entre la religiositat, la solidaritat personal, les percepcions de solidaritat en la societat i les pràctiques culturals dels enquestats. Mitjançant l'anàlisi de les dades de l'enquesta INVENT utilitzant l'anàlisi de correspondències múltiples (MCA) i l'anàlisi jeràrquica aglomerativa de clústers (HAC), es van identificar quatre clústers basats en la solidaritat dels enquestats i la seva percepció de l'estat de solidaritat en la seva societat. Aquests grups van ser etiquetats de la següent manera: 1) "Confiats", enquestats que estan disposats a la solidaritat social, confien en els altres i perceben un alt nivell de solidaritat en la seva societat; 2) "Desil·lusionats", aquells que estan disposats a la solidaritat social però decebuts per l'estat de solidaritat i confiança en la societat; 3) "prudents", enquestats que no mostren un alt nivell de confiança i no estan del tot segurs de l'estat de solidaritat en les seves societats; i 4) "Alienats", aquells que no mostren signes d'obertura, són desconfiats i xenòfobs.

L'anàlisi va revelar que els classificats com a "Trustful" també estan molt involucrats en activitats culturals. Per contra, les persones culturalment desconnectades es troben majoritàriament en el grup "Alienats". A més, hi ha diferències significatives en les pràctiques culturals entre diversos grups religiosos. Hi ha un nombre superior a la mitjana de protestants, catòlics cristians i musulmans entre els que són culturalment actius, mentre que els cristians ortodoxos estan culturalment desvinculats per sobre de la mitjana. Un nombre significatiu dels catòlics també eren culturalment inactius, mentre que els menys enquestats culturalment desvinculats de la mostra es van trobar entre els protestants.

Els nostres resultats suggereixen que hi ha una connexió entre la religiositat, la solidaritat social i la participació cultural, però que està intervinguda per diversos factors com l'origen ètnic, la pertinença a comunitats majoritàries o minoritàries, l'educació, els ingressos i altres indicadors de capital cultural i econòmic.

Més informació al capítol del llibre: *Religiosity, Social Solidarity and Cultural Participation* by Danijela Gavrilović, Tally Katz-Gerro, Frederic Lebaron, Predrag Cvetičanin, Avi Astor i Nemanja Krstić

## *Nous models organitzatius i de finançament (cooperatives, sindicats, fons solidaris)*

La producció cultural es refereix a la creació, difusió i preservació de diverses formes d'expressió cultural, incloses l'art, la literatura, la música, el cinema, el teatre i molt més. Tradicionalment, la producció cultural s'ha organitzat i finançat a través de models establerts com el suport governamental (principalment a Europa), el mecenatge privat (principalment als Estats Units a través de donacions), la venda d'entrades, acords editorials i subvencions. No obstant això, en els últims anys han sorgit nous models d'organització i finançament, impulsats pels avenços tecnològics, el canvi de comportament de l'audiència i l'evolució dels paisatges culturals.

Una novetat significativa és l'auge de les plataformes digitals i d'internet, que han permès noves formes de producció i distribució cultural que han transformat el mercat de les indústries culturals. Els artistes i creadors poden arribar a audiències globals a través de plataformes en línia, evitant els guardians i intermediaris tradicionals. (De vegades s'ha referit a això com "la teoria Bowie", anomenada així pel músic perquè va ser el primer a preveure la transformació del mercat.) Aquests nous desenvolupaments han facilitat l'aparició de models independents i d'auto publicació, plataformes de crowdfunding i marketplaces en línia que permeten als artistes finançar i distribuir el seu treball directament als consumidors.

Les plataformes de finançament col·lectiu com Kickstarter i Indiegogo s'han convertit en formes populars perquè els artistes involucrin el seu públic i aconseguixin finançament per a projectes. Aquestes plataformes permeten a les persones contribuir econòmicament per donar suport al treball creatiu dels seus artistes preferits, sovint a canvi de contingut exclusiu o altres recompenses.

Una altra tendència en la producció cultural és el creixement de models de col·laboració comunitaris. Artistes i creadors col·laboren cada vegada més entre ells i amb el públic per co-crear i cofinançar projectes. Aquest enfocament fomenta un sentit de propietat comunitària i la participació en el procés de producció cultural.

Amés, les organitzacions i institucions culturals estan explorant nous models de finançament més enllà de les tradicionals subvencions governamentals i les donacions privades. Alguns diversifiquen els fluxos d'ingressos generant ingressos mitjançant vendes de mercaderies, esdeveniments amb entrades, associacions, patrocinis i acords de llicència. Altres estan adoptant models d'emprenedoria social, combinant la seva missió cultural amb activitats comercials per generar ingressos i aconseguir la sostenibilitat financera.

En els últims anys han sorgit nous models organitzatius i de finançament per abordar els reptes i oportunitats als quals s'enfronten els productors culturals i promoure enfocaments alternatius que donin suport a la seva tasca. Aquests models inclouen cooperatives (cooperatives), sindicats, xarxes de solidaritat i fons.

**Cooperatives (cooperatives):** Les cooperatives culturals són organitzacions propietat i governades democràticament pels individus que produeixen o distribueixen béns i serveis culturals. Les cooperatives permeten als artistes, escriptors, músics i altres treballadors culturals gestionar el seu treball i compartir recursos col·lectivament. En posar en comú les seves habilitats, coneixements i recursos financers, les cooperatives proporcionen un marc per al suport mutu, la presa de decisions col·lectives i la distribució equitativa dels beneficis. L'estabilitat i el creixement de les cooperatives depenen de la força de les bases ideològiques dels seus fundadors.

**Sindicats:** S'han creat sindicats culturals de treballadors per defensar els drets i interessos

dels treballadors del sector cultural. Aquests sindicats tenen com a objectiu protegir els drets dels artistes i professionals de la cultura, negociar condicions de treball justes i defensar millors salaris, beneficis i seguretat laboral. Els sindicats són crucials per promoure la negociació col·lectiva, defensar els drets dels treballadors culturals i fomentar la solidaritat dins de la indústria.

**Xarxes solidàries:** Les xarxes de solidaritat són associacions informals o formals d'individus o organitzacions que col·laboren en el suport a la producció cultural. Aquestes xarxes fomenten la cooperació, l'ajuda mútua i l'intercanvi de recursos entre els treballadors culturals. Les xarxes de solidaritat també poden advocar per canvis en les polítiques i promoure el valor de la producció cultural dins de la societat.

**Fons culturals:** Són mecanismes financers que donen suport a projectes, iniciatives i artistes culturals. Els fons culturals sovint tenen criteris específics de finançament, com ara donar suport a artistes emergents, promoure la diversitat cultural o abordar problemes socials a través de l'expressió artística.

La digitalització de les expressions culturals i aquests nous models organitzatius i de finançament tenen com a objectiu donar més poder als productors culturals, abordar les desigualtats dins del sector i crear entorns més sostenibles i inclusivament per a l'expressió artística i cultural. Reflecteixen un canvi cap a enfocaments de producció i suport cultural més directes, participatius, orientats a la comunitat i equitatius.

## **Béns comuns culturals**

Els béns comuns culturals van sorgir com un tema dins del camp de la política cultural durant l'onada d'escrits acadèmics i activistes relacionats amb la resurrecció dels béns comuns a mitjans de la dècada de 2000. Ha anat guanyant protagonisme des de sempre des de llavors, especialment entre els actors culturals no institucionals.

El terme "pro comú" es refereix als recursos culturals i naturals accessibles a tots els membres d'una societat per al benefici individual i col·lectiu. Es tracta de recursos, com l'aire i l'aigua, i altres recursos d'una Terra habitable, mantinguts en comú fins i tot quan són de propietat privada o pública. El pro comú també es pot definir com una pràctica social que governa un recurs no per un estat o mercat, sinó per una comunitat d'usuaris, creant les seves pròpies institucions autònomes. En l'àmbit cultural, els béns comuns es defineixen com processos i relacions amb l'objectiu de re apropiar-se del que es considera que ha estat robat pel capital, ja sigui estatal o privat. En conseqüència, els béns comuns culturals abasten una sèrie de pràctiques, conceptes i qüestions posicionades en contra del paradigma capitalista de la cultura centrat en els beneficis, neoliberal i mercantil. En la seva essència, els béns comuns culturals es poden veure com a formes de reafirmar la cultura com un camp i una pràctica col·lectiva, compartida i de propietat mútua, un comú.

Els termes freqüentment associats amb els béns comuns culturals són comunal, comunitat, autoorganització, models organitzatius no jeràrquics, mitjans compartits de producció i distribució de la cultura i acció col·lectiva. Una contribució important dels béns comuns culturals és portar les qüestions de propietat, compartir i tenir cura dels recursos a l'avantguarda de les polítiques culturals inclusives.

Un corrent de literatura sobre cultura El pro comú els defineix com a recursos intangibles però col·lectivament compartits i de propietat, com ara coneixements, valors, tradicions, imatges, continguts digitals i concepcions. En canvi, l'altre grup d'autors insisteix que és crucial vincular aquests aspectes intangibles amb els materials. És a dir, segons la seva opinió, és impossible practicar el comú de la cultura sense mitjans materials per fer-ho. En conseqüència, segons aquests autors, la majoria d'eines, Els mitjans i els espais de

producció i difusió cultural han de ser tractats com a béns comuns culturals.

La cultura del procomú ha exercit una gran influència en el camp de la creació digital. Internet ha fomentat noves formes de creació i distribució de coneixement i continguts a través de relacions de poder descentralitzades, col·laboració i producció oberta. No obstant això, en aquest context, s'ha de desconfiar especialment del que es coneix com a "rentat de comuns", és a dir, l'apropiació del missatge del procomú amb finalitats comercials sense avalar els seus valors. En el món de la creació digital, els béns comuns culturals sovint s'associen amb recursos culturals inesgotables o economies de producció col·laborativa, però sense governança compartida, propietat compartida i relacions igualitàries.

Actualment, la política dels béns comuns culturals és practicada majoritàriament per actors, comunitats i grups independents, no institucionals i sense ànim de lucre amb l'objectiu de trobar noves maneres i estructures per practicar la cultura. Les accions d'aquests actors inclouen l'establiment de marcs de polítiques culturals independents i mecanismes per introduir la governança col·lectiva dels recursos compartits, ocupar espais públics per a ús cultural i tenir cura del patrimoni comú i la identitat col·lectivament. Tots ells emfatitzen la solidaritat, ja que les pràctiques de tractament en comú, per definició, es basen en l'establiment i el foment de relacions socials de cura i custòdia compartida de béns, espais, idees i coneixements.

## **Moviments socials i iniciatives ciutadanes**

El terme "moviments socials" descriu el fenomen d'una xarxa basada en interaccions informals entre una pluralitat d'individus, grups i/o organitzacions que comparteixen identitats col·lectives i participen en conflictes polítics o culturals. Els sociòlegs tenen utilitzat cada vegada més el terme des de la dècada

de 1960 a la llum de les creixents accions col·lectives i protestes a escala global. Mentre que els moviments obrers i / o socialistes van predominar durant el començament del segle 20, el període posterior a la Segona Guerra Mundial va veure l'aparició d'una gran quantitat de moviments socials diferents, com ara moviments ecologistes, de pau, drets de les dones i ant racisme.

La literatura existent normalment emfatitza tres dimensions dels moviments socials: l'acció col·lectiva amb cert grau d'organització i continuïtat temporal, els objectius orientats al canvi i l'acció col·lectiva extra- o no institucional. En primer lloc, els moviments socials són xarxes que es coordinen informalment, però que, no obstant això, requereixen un cert grau d'organització i continuïtat temporal per assolir els seus objectius. En segon lloc, els moviments socials tenen com a objectiu promoure o aturar el canvi contra les autoritats institucionals o culturals existents. En tercer lloc, els moviments socials poden utilitzar diversos mètodes a l'hora d'expressar el seu descontentament i demandes, com ara assegudes, recollida de signatures o protestes.

Els moviments socials són importants per a la política cultural, ja que formen part integral dels mecanismes de baix a dalt per transformar la cultura. Poden pressionar les autoritats institucionals i culturals existents perquè canviïn i, en última instància, augmentin la diversitat i la inclusió en la cultura. Els moviments socials també produeixen recursos culturals com l'art, la música, la literatura, la investigació i l'alimentació com a part de les seves agendes ideològiques. Un exemple ben conegut és la màscara de Guy Fawkes, que va sorgir com a part dels moviments antisistema.

Els moviments socials poden produir resultats culturals importants, però també produeixen altres resultats socials i polítics. Investigacions recents han proposat vincular els resultats culturals als esforços del moviment en àmplies àrees de la vida social.



## ***La intersecció de la pràctica artística i social: centre comunitari Trampoline House a Copenhaguen***

Aquest cas posa de manifest un centre comunitari que opera en la intersecció de la pràctica artística i social. Des de 2009, la Casa del Trampolí (TH) a Copenhaguen ha estat treballant i defensant els sol·licitants d'asil i refugiats a Dinamarca i internacionalment.

Trampoline House busca activament crear valors socials de la cultura a través d'una pràctica participativa, especialment per a aquells que, a causa de la seva condició legal (immigració), tenen les menors possibilitats d'una participació activa en la societat danesa. Aquest estudi de cas explora una iniciativa fundada i organitzada per artistes, que funciona com a reacció a tendències específiques de les polítiques d'immigració. El seu enfocament se centra en la integració mitjançant la inclusió i la participació.

La pràctica del projecte abasta molts espais i actors diferents. La descripció del cas se centra en tres aspectes en relació amb les seves característiques principals: Multiplataforma; Pràctica artística amb impacte social; Participativa, emancipadora, democràtica i inclusiva. Aquest estudi aprofundeix en el paper del finançament (públic) i la manca d'aquest per a un centre cultural que combini pràctiques artístiques i socials.

Trampoline House exemplifica una manera d'entendre la cultura en el sentit més ampli i inclusiu: estar junts i negociar una "cultura de la democràcia", alhora que contribueix a exposicions d'art consolidades com documenta fifteen.

És un cas especialment interessant, ja que el 2022 han culminat molts aspectes diferents de la pràctica de la Casa del Trampolí: d'una banda, la seva participació a la documenta quinze mostra d'art ha consolidat encara més la seva posició en el món de l'art. D'altra banda, Trampoline House com a institució central no ha pogut restablir-se (en termes de tenir un local físic permanent) després de la fallida del 2020.

El cas descriu casos de participació real, facilitada i, el més important, viscuda pels organitzadors de Trampoline House, és a dir, participació en processos de presa de decisions i relacions de poder (Carpentier, 2016). Els fundadors de Trampoline House es prenen seriosament el seu enfocament democràtic, dient que han creat una "cultura de la democràcia" a través de la seva pràctica inclusiva i artística. Al centre d'aquesta cultura de la democràcia hi ha el compromís de deixar que les persones participin i donar-los l'oportunitat de ser qui volen ser alhora que proporcionen un entorn segur per a tothom. Com es descriu en aquest cas, el TH es troba en un procés de negociació constant per establir una societat on les persones se sentin incloses, respectades i útils.

Trampoline House és un exemple de pràctica artística d'èxit i pràctica participativa d'èxit. D'altra banda, les seves activitats polièdriques són difícils de classificar en funció dels esquemes de finançament existents, la qual cosa podria ser la causa principal d'una situació econòmica poc sostenible".

## Art socialment compromès

L'art socialment compromès és una forma d'art que se centra a abordar qüestions socials i polítiques. Es tracta d'un esforç de col·laboració entre artistes i comunitats, amb l'objectiu de crear consciència i promoure un canvi positiu. A diferència de l'art tradicional, l'art socialment compromès no es crea amb finalitats d'expressió individual o estètica, sinó per comprometre's i abordar problemes importants als quals s'enfronta la societat. L'art socialment compromès anima les persones a pensar críticament sobre el món en què viuen. Crea un espai perquè les persones participin activament en la configuració de les seves pròpies comunitats, difuminant les fronteres entre l'art, l'activisme i el compromís comunitari.

El segle 20 va veure l'aparició de nombrosos moviments i projectes artístics socialment compromesos que abordaven qüestions socials, polítiques i culturals urgents. Els més famosos van ser moviments d'avantguarda com el dadaisme, el futurisme, el surrealisme, el constructivisme i la Bauhaus.

Alguns dels exemples de la segona part del segle 20 i principis del segle 21 inclouen:

El *Teatre de l'Oprimid* – desenvolupat pel dramaturg i director brasiler Augusto Boal. És una metodologia teatral i participativa dissenyada per capacitar els individus i les comunitats per explorar i abordar qüestions socials, polítiques i culturals i desafiar els sistemes d'opressió a través del teatre.

The *Bread and Puppet Theater* – un teatre de titelles políticament radical, actiu des de la dècada de 1960. El teatre va ser cofundat per Elka i Peter Schumann. Va ser actiu durant la Guerra del Vietnam en protestes contra la guerra, principalment a la ciutat de Nova York, i els seus enormes titelles (sovint de deu a quinze peus d'alçada) van ser un element fix de moltes manifestacions.

The *Freedom Riders*: activistes pels drets civils que van pujar en autobusos interestatals al sud dels Estats Units per desafiar la segregació racial a les terminals d'autobusos. Les seves accions i la posterior resposta de les autoritats van cridar l'atenció sobre les desigualtats racials i van inspirar un activisme més ampli.

The *Guerilla Girls*, un grup anònim d'artistes feministes que utilitzen l'art per sensibilitzar sobre les desigualtats racials i de gènere en el món de l'art. A través de cartells, tanques publicitàries i intervencions públiques, desafien museus, galeries i institucions a abordar la seva manca de diversitat i representació.

El *Moviment Cinturó Verd*, fundat per Wangari Maathai, va utilitzar la plantació d'arbres i la conservació del medi ambient com una manera de donar poder les dones i abordar problemes ecològics i socials. El moviment es va iniciar a Kenya i més tard es va expandir a altres països africans.

*Graffiti i Street Art*, que serveixen com a plataformes de comentari social i polític. Artistes com Banksy han utilitzat el seu treball per abordar temes com la guerra, el capitalisme i els drets humans, arribant al públic més enllà dels espais d'art tradicionals.

## Instrumentes de política cultural relacionats amb la solidaritat

Múltiples factors poden contribuir a enfortir la solidaritat. La col·laboració i la cooperació poden crear un sentit de propòsit i assoliment col·lectiu. Treballar junts cap a objectius compartits fomenta la solidaritat i enforteix els vincles socials. D'altra banda, reconèixer i acollir la diversitat pot ajudar a crear solidaritat. Mostrar estima i respecte per les diferents cultures, perspectives i procedències fomenta un sentit d'unitat entre diverses comunitats. A més, quan els individus o grups

comparteixen identitats, valors o objectius comuns, és més probable que se sentin connectat i mostrar solidaritat els uns amb els altres. A més, abordar els problemes de desigualtat i treballar per obtenir oportunitats equitatives pot crear una societat on els individus se sentin responsables del benestar dels altres.

La solidaritat sovint té les seves arrels en l'empatia i la compassió. Comprendre i preocupar-se pel benestar dels altres pot donar lloc a actes de suport i solidaritat en moments de necessitat. De vegades, les crisis i les circumstàncies difícils poden unir les persones, fomentant un esperit de suport mutu. Afrontar les dificultats com a comunitat pot conduir a una major cohesió i acció col·lectiva. Finalment, un lideratge eficaç que promogui la unitat, la inclusió i el benestar col·lectiu pot inspirar els altres a seguir el seu exemple i contribuir a la solidaritat.

Una política cultural pot contribuir a alimentar la solidaritat de moltes maneres. Una manera és involucrar els membres de la comunitat i les parts interessades en el desenvolupament de polítiques culturals, que poden crear un sentit de propietat i responsabilitat col·lectiva per a la seva implementació. El segon seria implementar polítiques que promoguin la inclusió social en espais i activitats culturals que donin poder als col·lectius marginats i augmentin la seva implicació social. El tercer es refereix a promoure el diàleg intercultural a través de programes d'intercanvi cultural, festivals i esdeveniments que permeten a individus de diferents orígens interactuar, compartir experiències i establir connexions.

La cultura, en sentit estricte, també pot contribuir a enfortir la solidaritat. Fomentar projectes artístics i culturals que impliquin col·laboració dins de la comunitat pot potenciar les connexions socials i promoure un sentiment d'unitat. Les col·laboracions entre artistes, organitzacions culturals i proveïdors de serveis socials per abordar

els reptes comunitaris de manera creativa també alimenten la solidaritat. A les zones desatenses, invertir en infraestructura cultural és una manera eficaç de potenciar les comunitats i promoure un sentiment de solidaritat. Preservar i protegir els llocs, pràctiques i tradicions del patrimoni cultural pot inculcar un sentiment d'orgull, pertinença i solidaritat entre persones amb identitats culturals compartides.

Les polítiques educatives i mediàtiques també poden fer aportacions significatives. Mitjançant la incorporació de programes educatius que emfatitzen la importància de la solidaritat, l'empatia i la responsabilitat comunitària, aquests valors es poden inculcar a les generacions més joves. És possible desafiar les narratives negatives, combatre la polarització i promoure la solidaritat entre diferents grups socials fomentant una representació mediàtica responsable i diversa.

### *Indicadors de solidaritat en política cultural*

La solidaritat social es refereix a la cohesió i el suport mutu entre individus dins d'una societat o comunitat. És un concepte que reflecteix el grau d'unitat, cooperació i interconnexió entre les persones, així com la seva voluntat de treballar junts cap a objectius i interessos comuns. La solidaritat social és una part essencial de la vida social, ja que ajuda a crear un sentit d'identitat i pertinença compartida i promou el benestar dels individus i de la comunitat en el seu conjunt. Es pot identificar per la presència de normes jurídiques i morals i bons costums que promouen la solidaritat.

La solidaritat social s'expressa en alts nivells de capital social; la presència de xarxes socials de suport, tant formals com informals; participació en accions col·lectives (com ara protestes, esdeveniments comunitaris o iniciatives compartides); la disposició de

les persones a oferir el seu temps o donar recursos per ajudar altres necessitats, suport a grups marginats o vulnerables; La forma en què una comunitat s'uneix i respon en moments de crisi o desastre i de moltes altres maneres.

Els indicadors que mesuren la solidaritat en l'àmbit cultural inclouen una major implicació de les comunitats locals en els processos de presa de decisions relacionades amb el desenvolupament cultural, associacions amb organitzacions basades en la comunitat i programes que fomenten la participació activa en activitats culturals.

Un dels principals indicadors de solidaritat és el grau d'implicació dels membres de la comunitat i les parts interessades en el desenvolupament de polítiques culturals i en la implementació de polítiques que promoguin la inclusió social en els espais i activitats culturals.

El segon seria el nombre i la qualitat de les col·laboracions entre organitzacions culturals, grups comunitaris i entitats governamentals. Molts d'aquests projectes de col·laboració van aconseguir resultats, i les experiències

rellevants dels participants poden ser indicadors valuosos dels intents d'elevat la solidaritat a un nivell superior.

El tercer fa referència als programes que fomenten la participació activa en activitats culturals. Els indicadors de progrés en aquesta àrea inclouen una participació més significativa de diverses comunitats en activitats i esdeveniments culturals, l'eliminació de barreres per accedir als recursos culturals i l'abast específic als grups marginats.

Encara que no és fàcil mesurar la solidaritat amb total exactitud, alguns mètodes poden proporcionar una estimació de la seva existència i influència. Aquests inclouen::

- Anàlisi de xarxes socials, que implica fer un seguiment de relacions, patrons de comunicació i identificar nodes clau de suport.
- Realització d'enquestes o qüestionaris per conèixer la percepció de solidaritat d'un grup o comunitat.
- Realització d'observacions qualitatives en entorns de la vida real per observar i documentar instàncies de solidaritat en acció.
- Estudis de cas per analitzar casos històrics o contemporanis en què la solidaritat va tenir un paper rellevant en la consecució d'objectius comuns.
- Anàlisi de documents, discursos o continguts de xarxes socials relacionats amb un grup o comunitat específics per identificar llenguatge o temes associats a la solidaritat.
- Creació d'índexs compostos que combinen múltiples factors relacionats amb la solidaritat, com ara la participació en activitats comunitàries, les taxes de voluntariat i les donacions benèfiques.





# IGUALTAT

**A**lmenys des de la Revolució Francesa de 1789, la igualtat ha estat tractada com un dels valors clau de les societats modernes i democràtiques. Mentre que fins al segle XVIII es va assumir que els éssers humans eren desiguals per naturalesa, "en condicions de ciutadania social moderna, és la desigualtat, no la igualtat, el que requereix justificació moral" (Turner, 1986).

Normalment es distingeix entre igualtat de resultats i igualtat d'oportunitats. La igualtat de resultats s'interpreta més sovint com un estat en què totes les persones tenen aproximadament les mateixes condicions de vida mesurades per la riquesa i els ingressos. Pressuposa algun tipus d'intervenció estatal, generalment una transferència d'ingressos o riquesa dels que estan millor. Avui dia, això sembla ser rebutjat generalment per insostenible i indesitjable. Sovint s'afirma que igualar els resultats nega la importància de la responsabilitat i l'elecció individuals, frustra l'ambició i impedeix l'assoliment. Així mateix, sovint s'afirma que no està clar què s'ha d'igualar: renda, riquesa, benestar o felicitat. Per això, la majoria dels igualitaris no advoquen per la igualtat de resultats, sinó per diferents tipus d'igualtat d'oportunitats. Afirmen que no són els recursos o el benestar els que s'han d'igualar, sinó les oportunitats per obtenir el benestar o els recursos als quals s'aspira.

Segons Adam Swift (2001), les concepcions de la igualtat d'oportunitats es poden dividir en mínimes, convencionals i radicals. El que tots tenen en comú és que afirmen que igualar circumstàncies alienes a la nostra voluntat és necessàries, mentre que les desigualtats resultants del l'exercici de l'elecció personal i el nostre propi esforç són legítims. Els defensors de concepcions

mínimes creuen que n'hi ha prou amb eliminar la discriminació manifesta per motius de raça, ètnia, religiositat o discriminació de gènere en l'educació i l'ocupació. En conseqüència, la inscripció escolar i la contractació laboral s'han de basar en competències, habilitats i qualificacions individuals. Les concepcions convencionals, en canvi, també tracten la discriminació indirecta. Segons ells, la competència esdevindrà justa només quan tothom tingui les mateixes oportunitats d'adquirir les competències, habilitats i qualificacions pertinents. Finalment, en concepcions radicals, representades, per exemple, per Rawls (1971) i Dworkin (1981a, 1981b), els dons innats desiguals tampoc no es veuen com una cosa que els individus mereixen; es consideren arbitraris des d'un punt de vista moral. Segons els defensors de concepcions radicals, una concepció genuïna de la igualtat d'oportunitats hauria de ser "sensible a l'ambició" però "insensible a la dotació".

Les concepcions igualitàries liberals de la igualtat d'oportunitats, esbossades anteriorment, són criticades pel seu individualisme. És a dir, segons Young (2001), l'individualisme margina l'impacte de les estructures socials, ignora la importància dels grups socials i no identifica les causes de la desigualtat estructural. Com afirma Anne Phillips (2004), "en un món on els tres-cents individus més rics controlen actius equivalents als dels tres mil milions més pobres, la distribució dels recursos té a veure clarament amb alguna cosa més que la distribució de gustos o talents o la propensió al treball dur". A més, segons Phillips, la igualtat de resultats i la igualtat d'oportunitats no s'han de presentar com oposats. En canvi, la igualtat de resultats "en tot l'ampli espectre de recursos, ocupacions i rols, s'ha de prendre com una

mesura clau de la igualtat d'oportunitats" (ibídem). Un tema clau relacionat amb la relació entre cultura i desigualtat en el nostre temps es reflecteix en el domini de les "polítiques identitàries". En aquesta política igualitària, el reconeixement cultural va prevaler sobre les qüestions de redistribució, que abans havien tingut la màxima prioritat. Segons Judith Squires (2006), "els que es consideren 'desiguals' són vistos cada vegada més com a minories ètniques, discapacitats, gent gran, gais i lesbianes, minories religioses, etc., en lloc dels pobres". Aquest canvi en la preocupació de les desigualtats econòmiques a les culturals va acompanyat d'un canvi en l'èmfasi de la similitud a la diferència. Sembla que ara la igualtat requereix una apreciació de les diferències més que una recerca de similituds. A més, posa l'accent en la igualtat entre grups i no entre individus.

En relació amb l'estreta definició de cultura, la igualtat en la cultura inclou fer que les experiències, llocs i recursos culturals siguin accessibles a tots els individus, independentment de l'estatus socioeconòmic, les habilitats físiques o la ubicació geogràfica; garantir que diverses veus i perspectives culturals estiguin representades i incloses en la producció cultural; i proporcionar oportunitats perquè els individus de comunitats marginades participin i donin forma a la cultura activament.

Les polítiques culturals que advoquen per la democratització de la cultura, la democràcia cultural, la descentralització de la cultura, l'accés universal a la cultura, la igualtat salarial i la superació de la bretxa digital representen intents significatius d'implementar el valor de la igualtat.

## **Democratització de la cultura**

La concepció de la "democratització de la cultura" es va produir com a part de canvis polítics substantius encaminats a aconseguir una evolució més evolucionada democràcia després de la Segona Guerra Mundial. Va

ser formulat el 1959 i posat en pràctica pel Ministeri de Cultura francès, encapçalat en aquell moment pel famós escriptor André Malraux. La democratització de la cultura es va inspirar en la creença en el valor civilitzador de les arts i la cultura i en el desig de democratitzar-ne l'accés. En termes pràctics, les polítiques culturals basades en aquesta concepció van fer accessibles les activitats culturals a un sector més ampli de la població mitjançant preus reduïts d'entrada, entrada gratuïta a museus i galeries, i la gira de representacions de teatre, òpera i ballet de primer nivell, així com exposicions d'arts visuals. La cultura també es va popularitzar a través de programes educatius i mitjans de comunicació estatals.

Des del punt de vista actual, es pot dir que la democratització de la cultura va tenir un paper molt important per familiaritzar amplis cercles de la població amb les realitzacions de l'art, especialment de l'art modern.

No obstant això, el concepte de democratització de la cultura també ha estat criticat des de diversos punts. Per començar, es pot considerar "insuficientment democràtic". És a dir, representa un enfocament de dalt a baix que es pot veure com un exemple d'elitisme cultural. Aquest enfocament sembla suposar que hi ha una cultura valuosa –la cultura dels grups socials privilegiats– que satisfà les necessitats culturals de tots els membres de la societat i que, per tant, és l'única que mereix ser difosa. Un altre motiu de crítica és que el concepte destinat a democratitzar la cultura es reduïa, a la pràctica, principalment a la democratització de la recepció de l'art, mentre que la producció i distribució romanien en mans d'actors culturals "professionals".

A més, se suposava que una mera trobada entre l'obra i el públic era suficient per al desenvolupament del gaudi artístic. Contràriament a aquest supòsit, la investigació i la pràctica política han demostrat que per gaudir de les obres d'art, cal estar familiaritzat

amb els codis d'aquestes arts. Sense conèixer aquest "llenguatge" de l'art, que s'aprèn des de la primera infància o a través del procés educatiu, els visitants de concerts i exposicions se senten perduts en el caos dels sons i les experiències visuals. I, finalment, les pràctiques de política cultural basades en el concepte de democratització de la cultura han demostrat que les barreres d'accés a la cultura no són merament materials, sinó també simbòliques. Molta gent no entra en teatres, museus o galeries perquè se sent com si no hi pertanyés.

Les crítiques a la democratització de la cultura han donat lloc a noves conceptualitzacions de la relació entre democràcia i cultura. El primer desafiament va venir dels moviments contraculturals de la dècada de 1960, que qüestionaven les jerarquies tradicionals entre l'elit i la cultura popular. A la dècada de 1970, va aparèixer el concepte alternatiu de democràcia cultural (o pluralisme cultural).

## Democràcia cultural

El concepte de 'democràcia cultural' (o 'pluralisme cultural') es va formular per primera vegada en la ja clàssica obra d'Augustin Girard i Geneviève Gentil, *Desenvolupament cultural: experiències i polítiques*, publicada el 1972. El punt de partida del concepte de democràcia cultural és que hi ha multitud de cultures en una societat. Per tant, des d'aquest punt de vista, la tasca d'una política cultural genuïnament democràtica no hauria de ser aculturar tots els membres de la comunitat amb la cultura d'elit, com va ser el cas de l'enfocament democratitzador de la cultura. En canvi, la política cultural hauria d'esforçar-se per crear requisits previs perquè tots els ciutadans produeixin i participin de la cultura en què són socialitzats.

Les diferències entre els conceptes de democratització de la cultura i democràcia cultural són múltiples. La democratització

de la cultura equipara la cultura amb l'art d'elit, que representa la cultura legítima i es transmet a través de l'educació pública. D'altra banda, la democràcia cultural adopta una comprensió antropològica de la cultura: la cultura es veu constituïda per múltiples valors, pràctiques i objectes. En altres paraules, des d'aquest punt de vista, totes les cultures són vistes com a legítimes. En segon lloc, en contrast amb l'enfocament de dalt a baix característic de la democratització de la cultura, la democràcia cultural funciona de baix a dalt. Pressuposa que diverses comunitats produeixen, difonen i comuniquen les seves pròpies formes de cultura. En tercer lloc, a més de democratitzar la recepció de les arts, la democràcia cultural s'ocupa de facilitar l'accés als mitjans de producció i distribució cultural. A més, en la comprensió de la política cultural implicada per la democràcia cultural, és important reconèixer que les expressions quotidianes de les persones representen la cultura i involucren la gent en els debats sobre valors, identitats i societat. En aquesta mesura, es pot dir que si l'enfocament democratitzador de la cultura s'esforça per posar la cultura a l'abast de les persones, la democràcia cultural consisteix a fer la democràcia a través de la cultura.

En contrast amb nombroses discussions teòriques sobre la democràcia cultural, les agències de finançament públic van fer poc per donar suport a la seva aplicació pràctica. Una de les principals raons va ser la dificultat de limitar els dominis de la cultura que mereixien el suport governamental. L'exhaustivitat de l'agenda de la democràcia cultural també la va fer financerament insostenible, especialment durant les crisis del petroli de la dècada de 1970. Amb el temps, això va conduir a l'aparició de nous paradigmes de política cultural, com la concepció de la cultura com a eina de desenvolupament sostenible en la dècada de 1980 i la concepció de les indústries creatives en la dècada de 1990.

## ***Què configura la percepció de la desigualtat?***

L'impacte de l'augment de les desigualtats socials en la cultura va ser un dels temes principals del projecte INVENT. Entre altres coses, vam investigar com perceben els enquestats les desigualtats socials i com això es relaciona amb les seves pràctiques culturals. Seguint el dictum de Pierre Bourdieu (1989) segons el qual un punt de vista és sempre "una visió des d'una posició determinada dins de l'espai social", vam anticipar que les diferències en les percepcions dels enquestats sobre la desigualtat estarien influenciades pels seus respectius nivells d'educació, ingressos i possessions. A més, que hi hauria diferències en aquest sentit entre gèneres, generacions i persones que viuen en assentaments de diverses mides.

Mitjançant l'anàlisi jeràrquica de clústers, es van identificar tres grups entre els enquestats sobre la percepció de la desigualtat. La primera sosté que la bretxa enormement creixent entre rics i pobres afecta tots els aspectes de la vida en les seves societats. El segon grup el formen els enquestats que noten que les desigualtats entre rics i pobres han augmentat, però no tenen clar quin tipus d'efecte té això en el conjunt de la societat. El tercer grup el formen aquells que no noten l'augment de les desigualtats socials ni cap efecte advers.

Per a la nostra sorpresa, l'anàlisi estadística gairebé no va mostrar diferències en les característiques sociodemogràfiques dels enquestats entre aquests grups. Ni diferències en les seves pràctiques culturals. Les diferències van aparèixer quan vam introduir els seus perfils ideològics en l'anàlisi. Els enquestats que estan d'acord amb l'opinió que les persones aturades no haurien d'obtenir beneficis si no intenten trobar feina i que la regulació governamental de les empreses sol fer més mal que bé - són els que van passar per alt les desigualtats socials. I eren més presents a Gran Bretanya i Dinamarca. D'altra banda, els que no estaven d'acord amb aquestes opinions percebien diferències socials significatives i la seva forta influència en la vida social. Van estar més presents entre els enquestats de França, Espanya, Croàcia i Sèrbia. El tercer grup estava format per enquestats dels Països Baixos, Finlàndia i Suïssa, indecisos pel que fa a les actituds ideològiques i la percepció de les desigualtats socials. Les nostres anàlisis semblen indicar que les ideologies s'han separat de la seva base sociodemogràfica, és a dir, de la posició dels enquestats en l'espai social. I que la percepció de la desigualtat depèn en gran mesura de com de normalitzada estigui la ideologia neoliberal en determinades societats.

Més informació al capítol del llibre: *Perspectives ciutadanes sobre l'impacte de les desigualtats socials en la participació cultural* de Mirko Petrić, Predrag Cvetičanin, Inga Tomić-Koludrović, Valentina Petrović i Željka Zdravković

## Accés a la cultura

En la *Recomanació sobre la participació de les persones en general en la vida cultural i la seva contribució a ella* (UNESCO, 1976), l'accés a la cultura es defineix com "oportunitats concretes disponibles per a tothom, en particular mitjançant la creació de les condicions socioeconòmiques adequades, per obtenir lliurement informació, formació, coneixement i comprensió, i per gaudir dels valors culturals i els béns culturals".

Un mètode comú i eficaç per millorar l'accés a la cultura implica identificar i eliminar els obstacles que impedeixen als individus participar. Aquestes barreres poden adoptar moltes formes, inclosos obstacles físics que poden afectar les persones amb discapacitat, obstacles financers com ara entrades o bitllets de transport, barreres geogràfiques que poden afectar els que viuen a les zones rurals, així com barreres intangibles com ara interessos culturals i opcions de vida, barreres lingüístiques, actituds institucionals i percepcions de les institucions culturals com elitistes. Abordar aquests obstacles és

important per garantir que tothom tingui les mateixes oportunitats de participar en activitats culturals.

Tanmateix, amb això no n'hi ha prou. En el passat, les autoritats financeres i les institucions culturals s'han centrat en el costat de l'oferta, però els resultats de la investigació mostren que la qüestió de l'accés i la participació en les arts és més un problema de demanda que d'oferta. Per tant, els esforços per fomentar el desenvolupament del públic s'han de centrar a crear una demanda de producció artística i cultural.

L'accés a la cultura és el requisit previ per assolir altres valors socials de la cultura. La publicació del Consell d'Europa, *Fent la cultura accessible* (2010), destaca el paper de l'accés a la cultura en la consecució de la cohesió social, la salvaguarda dels drets i llibertats de les minories i el suport a la construcció de la pròpia identitat. A més, la diversitat cultural és impossible d'aconseguir sense l'accés universal a l'educació, la creació i la participació culturals. Així, les polítiques i iniciatives per millorar l'accés a la cultura són essencials per construir societats cohesionades, inclusives i democràtiques.



## ***Desigualtats socials i pràctiques culturals***



Tot i que els resultats de l'anàlisi de les dades de l'enquesta van indicar que les percepcions individuals sobre la desigualtat no responen en gran mesura a les condicions caracteritzades per nivells molt alts de desigualtat i que les diferències en la percepció de la desigualtat no tenen cap influència en les pràctiques culturals, a partir de l'anàlisi de les entrevistes va sorgir un panorama completament diferent. Es va revelar que les pràctiques culturals de l'entrevistat es veuen fortament afectades per les desigualtats socials i que la seva percepció de les desigualtats és molt més aguda quan es relaciona amb les seves pràctiques en la vida quotidiana. A més, l'anàlisi va posar de manifest que les narratives dels entrevistats estan clarament connectades amb la seva posició en l'espai social.

En l'anàlisi de les dades de les entrevistes, identifiquem tres tipus de narratives: 1) Narratives d'impossibilitat, 2) Narratives d'impossibilitat condicional; i 3) Narratives de possibilitat. Les narratives sobre la impossibilitat de participar en activitats culturals giren al voltant de la manca de diners, temps, infraestructures culturals i de transport, i les barreres geogràfiques que separen els entrevistats del que consideren cultura de qualitat. Els entrevistats culturalment desvinculats a causa d'aquestes barreres mostren un fort desig de participar en la cultura, però se'ls impedeix fer-ho a causa de diferents aspectes de les desigualtats socials. Barreres similars es van esmentar en el cas de les narratives de la impossibilitat condicional del compromís cultural, amb el gir que es podrien superar esforçant-se més o reordenant les prioritats. Pel que fa a les narratives de possibilitat, els entrevistats afirmen que res no els impedeix participar en la cultura, i era interessant que les barreres a la cultura que experimenten els altres no es percebessin ni tematitzessin.

Els resultats contradictoris obtinguts mitjançant diferents metodologies apunten a l'excepcional importància dels mètodes utilitzats per a l'obtenció d'evidències rellevants. És a dir, els enfocaments quantitius habituals de la política cultural basada en l'evidència es basen en suposicions molt estretes i simplificadores del que constitueix "evidència", la qual cosa condueix a un instrumentalisme en la política cultural que gira al voltant de l'eficiència i l'eficàcia. En canvi, aquesta part de la nostra recerca apunta a l'alta importància dels mètodes qualitius, que amplien l'abast del que es considera "evidència rellevant per a la política cultural" i poden llançar una llum diferent sobre els resultats quantitius, que de vegades poden ser enganyosos.

Més informació al capítol del llibre: *Perspectives ciutadanes sobre l'impacte de les desigualtats socials en la participació cultural* de Mirko Petrić, Predrag Cvetičanin, Inga Tomić-Koludrović, Valentina Petrović i Željka Zdravković

## Descentralització

La descentralització és una de les formes en què les polítiques culturals encarnen el valor de la igualtat. Tot i que el concepte sovint està relacionat amb la lluita contra la provisió desigual de les arts en termes geogràfics, les polítiques de descentralització s'ocupen, de fet, de proporcionar igualtat d'oportunitats de participació en la cultura i les arts per a tots els ciutadans, independentment de la seva residència, capacitat física o discapacitat, ingressos, classe social o atributs culturals com la raça i el gènere.

Nobuko Kawashima diferencia entre tres tipus de descentralització: cultural, fiscal i política. Aquests tipus de descentralització tenen relacions diferents amb el procés de política cultural i l'equiparació d'oportunitats dels actors culturals. La descentralització cultural és un objectiu polític. El seu objectiu és combatre la desigualtat d'oportunitats culturals entre els ciutadans i promoure una distribució "justa" de les arts a una població més àmplia. La descentralització fiscal, d'altra banda, és una aportació política. Té a veure amb la inversió en cultura en diversos nivells de govern –central, regional i local– i la distribució desigual dels fons públics entre els productors culturals. La descentralització política té a veure amb el poder polític i administratiu per fer i implementar la política cultural. S'ocupa de la disparitat de poder entre els diferents nivells de presa de decisions i es refereix a com s'organitza l'administració de polítiques.

El valor de les polítiques de descentralització poques vegades es qüestiona, i sovint s'assumeix a priori que són intrínsecament valuoses. No obstant això, s'ha assenyalat que el govern local es flexibilitza massa sovint i es presenta com a "eficient", més flexible i més sensible a les necessitats dels ciutadans, mentre que en realitat, és susceptible a tendències oligàrquiques, ineficiència i baixa rendició de comptes. El perill d'identificar la

descentralització també cal destacar els canvis en el volum de finançament cultural entre les autoritats centrals i subcentrals. La retirada de l'autoritat central i la transferència de fons culturals a les autoritats locals podrien tenir conseqüències catastròfiques.

Cal assenyalar que, des de la dècada de 1990, els nous principis i estratègies organitzatives han desafiat els models tradicionals de descentralització. La subsidiarietat, que pressuposa que les decisions es prenen en l'àmbit local més competent, va substituir el principi d'autonomia. A més de la descentralització "vertical" i "horitzontal", han aparegut pràctiques de descentralització diagonal, finançament contractual i per projectes, i l'ús de mecanismes de quasi mercat. Al mateix temps, han sorgit diferents objectius polítics, com ara "eficiència" (en termes econòmics) i elecció i llibertat individuals.

## Igualtat salarial

La "igualtat salarial" s'ha convertit en un tema clàssic en les discussions sobre la necessitat d'una Europa més social. Aquests debats se centren en la reducció de les diferències salarials entre homes i dones, però també es relacionen amb la qüestió del treball no remunerat en alguns sectors d'activitat, incloses les indústries creatives i la cultura.

La qüestió de la desigualtat salarial per raó de gènere és important en el sector de la cultura. És a dir, moltes activitats laborals no remunerades en aquest sector són realitzades predominantment per dones. A més del treball casual i autònom característic de les professions creatives, cal dir que la creativitat necessària per al treball creatiu és en gran mesura el resultat del compromís de les dones en pràctiques de cura no remunerades, que sovint es tornen invisibles.

No obstant això, la qüestió de les bretxes salarials i el treball desigual afecta tots els treballadors culturals i professions creatives; Les solucions sistemàtiques són:

També calia millorar el sector creatiu en general en comparació amb altres sectors més regulats. És a dir, com observa Kong (2011), el que es coneix com a «treball precari» mostra una tendència a convertir-se gradualment en una «economia precària». Aquesta economia es basaria en "carreres de cartera", en què diferents rols de treball es realitzen simultàniament, sovint per a diferents clients al mateix temps. A més, els anomenats "independents", "autònoms", "consultors" o "autònoms" es troben en una posició específica en què combinen els rols d'empresari i empleat, convertint-se en el que Voß i Pongratz (1998) anomenen *Arbeitskraßunternehmer* i traduït a l'anglès com a "emprenedor" (Haunschild i Eikhof, 2009).

## Treball cultural i precarietat

La paraula precarietat es va utilitzar per descriure les condicions de treball de les classes treballadores ja al començament de la Revolució Industrial. No obstant això, l'ús del terme a una escala més àmplia s'ha tornat molt més freqüent des de finals del segle 20, i en particular després de la crisi financera de 2008. També va ser llavors quan la noció es va fer comuna en el camp de les arts i la cultura.

Quan una condició laboral es descriu com a precària, vol dir que està mal pagada, inestable, insegura, temporal i/o explotadora. Amb el treball cultural cada vegada més caracteritzat per aquests atributs, la precarietat també s'està convertint en un important tema de debat per als responsables de polítiques culturals, investigadors i activistes.

La precarietat del treball cultural, igual que la precarietat en general, s'emmarca en un context social més ampli de "capitalisme tardà", "neoliberalisme" i "modernitat fluida". Està relacionat i fomentat per diverses tendències més àmplies en tecnologia, política i economia.

Una d'aquestes tendències és la desagregació del treball. És a dir, a causa de les noves tecnologies de comunicació, parts del procés productiu es poden realitzar en diferents entorns, inclosa l'externalització i l'automatització. Això modela la demanda de treball de la mateixa manera que els llocs de treball es divideixen en tasques més petites i a curt termini, que són encara més propenses a la subcontractació. Com a conseqüència, les relacions laborals són cada vegada més flexibles, mentre que els contractes de treball són cada vegada més curts, més diversos i menys estables.

Amb contractes cada vegada més de curta durada, el treball de cada vegada més treballadors culturals s'assembla a l'autònom. Aquest últim comporta més opcions laborals i sovint ingressos inicials més alts, però menys beneficis socials, menys oportunitats de sindicar-se i condicions laborals menys previsibles. Aquest és també un context en què les corporacions multinacionals de plataformes prosperen i ofereixen un mercat laboral digital sota la seva pròpia supervisió. La "plataformització" del treball creatiu i cultural planteja nous reptes als treballadors pel que fa a la seva pròpia autonomia, socialització i seguretat. Finalment, les mesures d'austeritat introduïdes a tot Europa al segle 21 agreugen encara més les condicions de treball i redueixen qualsevol forma de seguretat laboral.

Les condicions laborals precàries es presenten de moltes formes i depenen molt del sector (ja sigui fotografia, teatre o dansa), de la posició social dels treballadors (si tenen algun tipus de xarxa de seguretat) i dels marcs nacionals i locals (amb moltes ciutats o països adoptant mesures antiprecarietat). Engloben contractes de curta durada; treballar des de casa i/o canvis freqüents en la ubicació de la vida (sovint representat romànticament com a nou nomadisme); flexibilitat horària, inclòs el treball en caps de setmana, vespres



o festius; i similars. Aquestes condicions de treball s'obren qüestions importants per als treballadors, empresaris i responsables polítics.

Un d'ells és la qüestió de la conciliació i el benestar, amb cada vegada més treballadors que reporten fatiga, esgotament i pèrdua de temps lliure i/o familiar.

La manca de seguretat social és un altre tema que pot tenir un efecte negatiu sobre el benestar i sovint està relacionat amb l'augment de la precarietat laboral. Finalment, la socialització i la transferència d'habilitats en el lloc de treball també són qüestions importants. És a dir, el lloc de treball sempre ha estat no només un lloc de producció de materials i productes, sinó també de relacions socials, així com de transferència de coneixements i habilitats. Amb més persones treballant des de casa i en relacions laborals en constant canvi, la manca de temps que passem junts comporta sentiments d'aïllament i solitud, així com dificultats per realitzar tasques laborals.

Les respostes a la creixent precarització del treball han estat molt diverses. En alguns casos, els treballadors han adoptat noves formes de solidaritat i acció col·lectiva formant col·lectius, grups de suport, fons de solidaritat i fins i tot nous sindicats de treballadors (com Art Workers of Italy). També s'han concretat iniciatives internacionals de treballadors culturals. En canvi, la resposta política ha estat menys contundent. La Comissió Europea ha encarregat diversos projectes de recerca sobre el tema. Així mateix, les taules rodones i conferències sobre la precarització del treball cultural són relativament habituals arreu d'Europa. No obstant això, els marcs existents de suport als artistes (com els fons de seguretat social o les pensions pagades per la ciutat o l'estat) s'han format en gran mesura com a part de polítiques socials o socialistes anteriors. Com a tal, no han estat capaços d'abordar la creixent precarització del treball cultural al segle 21.

## *(in)igualtat digital*

En un món cada vegada més digital, ens enfrontem a noves i reforçades desigualtats que exclouen i resten avantatges a parts de les nostres societats. Aquestes noves desigualtats estan determinades per l'accés a Internet, el compromís amb els mitjans digitals i les habilitats per navegar per la gran quantitat de dispositius, plataformes i serveis digitals disponibles. Els estudis han estat explorant les formes digitals de les desigualtats des de mitjans de la dècada de 1990, i la discussió sovint es va centrar en la noció d'una "bretxa digital".

La investigació sobre la "bretxa digital" aborda l'accés a Internet entre els ciutadans (coneguda com la "bretxa digital de primer nivell"), les disparitats en les seves habilitats a Internet per a diferents propòsits (coneguda com "la bretxa digital de segon nivell") i les conseqüències tangibles d'aquestes bretxes digitals en termes d'oportunitats d'èxit de les persones en la vida (coneguda com "la bretxa digital de tercer nivell").

L'alfabetització digital és cada vegada més crucial en l'educació i el mercat laboral. Els estudiants i els treballadors amb millors habilitats digitals tenen més probabilitats de tenir èxit en els seus estudis i carreres. D'altra banda, les persones sense alfabetització digital tenen dificultats per trobar feina o només poden ocupar llocs de treball menys remunerats que no requereixin habilitats digitals avançades.

L'alfabetització digital també obre portes a una participació i compromís cultural més amplis. Permet a les persones accedir, interactuar i contribuir al contingut cultural, les comunitats i les discussions en l'àmbit digital. No obstant això, és essencial abordar les disparitats d'alfabetització digital per garantir que totes les persones tinguin les mateixes oportunitats de participar i donar forma a la cultura digital.

Les preocupacions plantejades pels crítics sobre les implicacions negatives de l'elevat grau de digitalització en la vida quotidiana de moltes persones, especialment d'aquelles que potser no disposen dels mitjans necessaris per mantenir-se al dia amb aquests desenvolupaments, han impulsat accions encaminades a "reduir la bretxa digital". Els defensors d'aquestes accions argumenten que podrien millorar l'alfabetització digital, les habilitats digitals per a la democràcia, la mobilitat social, la igualtat econòmica i el creixement econòmic. Això és, per descomptat, especialment rellevant per a aquells segments de la societat que s'han vist marginats o desfavorits pel procés de digitalització.

### *Instrumentos de política cultural en matèria d'igualtat*

La consecució de qualsevol dels valors socials requereix un enfocament integral i coordinat que impliqui la col·laboració entre diverses polítiques públiques i sectors. La igualtat social és un àmbit on això és particularment cert. Aquestes polítiques han d'abordar les causes profundes, trencar barreres i crear una societat més inclusiva i justa per a tothom.

Cal un esforç coordinat en polítiques educatives, econòmiques, laborals, laborals, d'habitatge, sanitàries i mediambientals i en el foment de la participació i representació polítiques.

Els instruments de política cultural també poden contribuir a promoure la igualtat social mitjançant la creació d'un entorn que valori la diversitat, doni poder a les comunitats marginades i proporcioni igualtat d'accés a oportunitats culturals.

### **Els instruments específics inclouen:**

- Assignar el finançament cultural de manera que promogui la igualtat social i arribi a un ventall més ampli de projectes i iniciatives culturals. S'han de fomentar oportunitats de finançament per a organitzacions més petites i iniciatives de base.
- Ajudar artistes i creadors poc representats, especialment els de comunitats marginades, a desenvolupar les seves carreres i oportunitats d'accés.
- Encoratjar les institucions culturals a adoptar pràctiques laborals equitatives i a promoure la diversitat en els seus consells, personal i equips de lideratge.
- Invertir en infraestructures culturals en àrees que no tenen accés a serveis o recursos adequats promou la igualtat social proporcionant oportunitats culturals a totes les comunitats.
- Treballar estretament amb organitzacions de base comunitària que representen diferents grups culturals per desenvolupar polítiques que satisfacin les seves necessitats i aspiracions.
- Garantir l'accessibilitat dels espais culturals i proporcionar formats accessibles per al contingut (p. ex., interpretació en llengua de signes o audiodescripció) per a persones amb discapacitat.

És important analitzar periòdicament els efectes de les polítiques culturals en la igualtat i fer els ajustos necessaris en les estratègies.

## ***Estacions culturals a Novi Sad: descentralització de la infraestructura cultural per fomentar l'accessibilitat i la participació ciutadana***

Una xarxa d'Estacions Culturals va ser proposada per un grup d'experts independents locals per servir com a nous espais culturals a la ciutat de Novi Sad (<https://kulturnestanice.rs/en/>). Es van conceptualitzar per primera vegada en el marc de la candidatura al títol de Capital Europea de la Cultura l'any 2013. El llibre de licitació formal de l'ECOC NS 2021 el 2016 també el va incloure com un dels components clau i, després que la ciutat guanyés el títol anterior, la creació d'aquesta xarxa va començar el 2018 i va durar fins al 2022.

El funcionament d'aquests espais culturals planteja moltes qüestions de rellevància per a la política i la gestió cultural, i aquestes són les claus d'aquest estudi. En aquest cas d'estudi i per al projecte INVENT, són especialment interessants els següents.

En primer lloc, com que es tracta d'una plataforma molt oberta que anima tothom a participar i proposa la programació d'aquests espais, convida a la qüestió de l'equilibri adequat entre amateurisme i professionalitat. Molts programes són banals i socialment irrellevants, fins i tot massa privats. Això, al seu torn, planteja la qüestió de si la participació significa la "mort de la programació" i quins són els perills d'aquesta gestió populista.

En segon lloc, els procediments vagues de programació i gestió revelen qüestions que envolten un altre supòsit de les polítiques culturals, que és que la infraestructura cultural descentralitzada, com a tal, comporta democràcia cultural. El cas planteja la qüestió important de què més es necessita, en termes d'educació, construcció de comunitat, sensibilització, etc., que realment pugui permetre una participació significativa en la vida cultural.

En tercer lloc, demostra l'important paper i el valor de la investigació sociològica, el coneixement i l'experiència per a una política cultural socialment rellevant. L'argument clau d'aquesta important inversió va venir a través de la investigació sobre la participació cultural a la ciutat de Novi Sad, implementada durant la creació de l'Estratègia de Desenvolupament Cultural de Novi Sad 2016-2026. Es va demostrar que la majoria de continguts culturals i institucions culturals públiques es troben al centre mateix de la ciutat, mentre que moltes altres zones, barris i suburbis romanen sense contingut cultural. Davant la necessitat de fer la cultura més accessible, participativa i inclusiva, es va adoptar i desenvolupar la idea de les Estacions Culturals, com una manera de recuperar espais abandonats fora del centre i convidar la ciutadania local a participar en la creació i implementació de programes. Quins altres àmbits de la política cultural poden tenir un paper important en què la recerca sociològica pot tenir un paper important?

En conjunt, el cas és un exemple interessant de política cultural a escala de ciutat orientada a descentralitzar la vida cultural i arribar als ciutadans dels suburbis i de les perifèries, al mateix temps que utilitza edificis oblidats i es dedica a la reutilització adaptativa dels béns patrimonials.

*Llegiu més sobre això a l'estudi de cas de Goran Tomka, de la Facultat d'Esport i Psicologia, TIMS.*

## Indicadors d'igualtat en la política cultural

Aconseguir la igualtat en la política cultural significa garantir que tothom tingui accés a oportunitats culturals, recursos i representació sense discriminació. Això pressuposa que factors com la classe social, els ingressos, la riquesa, la capacitat física o la discapacitat, la raça, l'ètnia i el gènere no haurien de limitar la capacitat de relacionar-se amb la cultura.

Els indicadors comuns d'assoliment de la igualtat en la política cultural inclouen aquells que mesuren:

- Accessibilitat i inclusivitat,
- Distribució equitativa del finançament,
- Representació diversa en la programació cultural,
- Ocupació, diversitat i representació en el desenvolupament de polítiques culturals;

En primer lloc, cal determinar el nivell d'accessibilitat i inclusivitat dels espais culturals, els esdeveniments i la programació per a grups marginats i persones amb discapacitat. Això s'hauria de fer controlant les seves taxes de participació en activitats i programes culturals. També cal parar atenció a l'assequibilitat de les activitats culturals, assegurant-se que les barreres financeres no impedeixin la participació de persones d'orígens diversos.

En segon lloc, s'ha de prestar atenció a l'assignació de recursos. El finançament s'ha d'assignar de manera que es doni suport a la cultura activitats equitatives i projectes de diversos tipus d'organitzacions (públiques, privades i cíviques), de diferents punts del país i de comunitats diverses.

Tanmateix, això no és suficient. També s'ha de controlar si diversos continguts culturals, narratives i expressions artístiques s'inclouen en programes culturals i exposicions. Això es podria aconseguir incloent professionals de la cultura i membres de comunitats marginades en el desenvolupament i l'avaluació de polítiques culturals.

També és vital garantir que hi hagi una diversitat de la força laboral cultural, amb representació en diferents orígens culturals i identitats. Tampoc cal dir que les polítiques culturals han de promoure la igualtat de gènere i la representació en les institucions i activitats culturals i que aquest és un dels indicadors crucials d'una política cultural equitativa.

És important establir un marc per al seguiment i l'avaluació contínua de l'impacte de la política cultural en la igualtat. És crucial revisar regularment les dades recopilades i ajustar les polítiques per fer front a les disparitats identificades. També és important comparar els èxits de la política cultural amb les normes i acords nacionals i internacionals que promouen la diversitat cultural i la igualtat, com *la Convenció de la UNESCO sobre la Protecció i la Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals*.

# TOLERÀNCIA

La tolerància es refereix a la capacitat i la voluntat d'acceptar, respectar i conviure amb creences, pràctiques o individus que difereixen de la pròpia. Implica reconèixer i reconèixer la diversitat d'opinions, cultures, religions, races i estils de vida sense necessàriament estar-hi d'acord o adoptar-los. La tolerància és essencial per promoure la diversitat, la inclusió i la convivència pacífica en el món globalitzat.

Els elements clau de la tolerància inclouen: l'acceptació de l'existència de diverses perspectives, cultures i identitats sense judicis ni prejudicis; el respecte als altres i el seu dret a tenir creences diferents o viure d'acord amb les seves normes culturals; la ment oberta, que inclou ser receptiu a noves idees, i estar disposat a escoltar i aprendre dels altres; l'empatia, expressada en els intents de comprendre les experiències i sentiments dels altres; el rebuig de qualsevol forma de discriminació o prejudicis basats en característiques com la raça, l'ètnia, la religió, el gènere o l'orientació sexual; i la resolució pacífica de conflictes, resolent les diferències mitjançant el diàleg, el compromís i els mitjans pacífics en lloc de recórrer a la violència o l'hostilitat.

Dins de l'estudi de la cultura, la tolerància se sol entendre com una actitud vinculada a l'obertura, la diversitat, les pràctiques culturals heterogènies i una mentalitat cosmopolita o culturalment globalitzada. Aquests atributs se solen veure com a recursos positius i molt útils en una societat globalitzada i com el contrari de les actituds tancades o estretes de mires.

En sociologia cultural, la conceptualització més coneguda de les pràctiques culturals tolerants és la de l'omnívoro. Com Richard Peterson i els

seus col·laboradors van afirmar en la dècada de 1990, l'esnobisme d'alta cella estava sent substituït per noves pràctiques culturals de ment oberta, àmplies i especialment tolerants. Mentre que la conceptualització original de l'omnívoro va rebre moltes crítiques, la literatura acadèmica està d'acord en gran mesura que la tolerància, com a actitud que dirigeix les pràctiques culturals, és en si mateixa distintiva. Un contrapunt lògic als alts nivells de tolerància es troba, segons molts estudis, en els grups d'estatus més baix, que mostren moltes més intoleràncies que altres grups. Al mateix temps, la investigació ha assenyalat que és una simplificació afirmar que tots els grups d'estatus alt són tolerants, mentre que tots els grups de baix estatus són intolerants: les pràctiques culturals omnívores i tolerants semblen situar-se a les regions mitjanes de l'espai social més que a les capes més altes.

Investigacions recents han posat de manifest com l'obertura inclou dimensions culturals, interpersonals i polítiques. També s'ha demostrat que les diferències en l'obertura estan relacionades principalment amb factors de fons individuals. En particular, els investigadors han demostrat que l'obertura està relacionada amb el consum de cultura estrangera, la lectura de llibres i el consum de notícies estrangeres. Per a la política cultural, això suggereix que, per fomentar l'obertura, seria clau ampliar horitzons més enllà de les causes purament nacionals. Molts investigadors de polítiques culturals han criticat les polítiques culturals per continuar veient la política cultural pública com un problema nacional malgrat la globalització de la producció, difusió i cadenes de subministrament culturals.

## ***La Mesquita-Catedral de Còrdova com a prova d'herència cultural***

La emblemàtica Mesquita-Catedral (MC) de Còrdova rep milions de visitants cada any i ha estat reconeguda per la UNESCO com a "Patrimoni de la Humanitat" i monument de "Valor Universal Excepcional". La mesquita original va ser construïda per etapes entre l'any 784 i el 987 durant l'època d'al-Andalus. Va ser consagrada com a església el 1236 quan Còrdova va caure en mans dels cristians. El 1523 es va construir una enorme nau catedralícia al centre de l'estructura, que continua funcionant com a església fins als nostres dies. La Mesquita-Catedral de Còrdova barreja història religiosa i arquitectura la converteix en un lloc únic del patrimoni cultural nacional. Com a zona històrica i espai de contacte entre el cristianisme, l'islam i el judaisme. Còrdova i MC s'han convertit en importants símbols de convivència intercultural i tolerància. El 'paradigma de Còrdova' s'ha utilitzat com a inspiració per a projectes destinats a promoure la convivència pacífica en entorns de tot el món.

En els últims anys, però, han sorgit controvèrsies sobre l'ús, la propietat, la gestió i la representació de MC, minant el seu simbolisme i funcionament pràctic com a lloc de pluralitat i obertura social. La UNESCO ha intentat mantenir-se allunyada d'aquestes controvèrsies, però les seves representacions del MC han estat mobilitzades per bàndols enfrontats per legitimar les seves respectives posicions. El contenciós que envolta el MC planteja una sèrie d'interrogants sobre el patrimoni cultural i a qui pertany, així com els mecanismes establerts per adjudicar aquestes qüestions. Malgrat una Change.org petició demanant que MC passés a ser propietat pública (més de 390.000 signatures el 2011), la principal concessió del Capítol Catedralici de Còrdova ha estat modificar els fullets informatius distribuïts a l'entrada de l'edifici per fer-los més neutres ideològicament. Aquest estudi posa de manifest certs dèficits democràtics en l'àmbit del patrimoni cultural i els reptes de la gestió del patrimoni contestat en contextos caracteritzats per alts nivells de polarització social i política.

Llegiu més sobre això a l'estudi de cas escrit per Avi Astor, de la Universitat Autònoma de Barcelon

### ***Diàleg intercultural, sensibilitat intercultural***

Un valor social clau de la cultura és la seva capacitat per connectar persones. Però les cultures també difereixen entre elles i de vegades s'oposen pel que fa a alguns trets centrals, com ara creences fonamentals, símbols rellevants i memòria històrica i

col·lectiva. Les cultures poden diferir en una sèrie d'altres elements variables, incloent-hi les llengües i les variacions lingüístiques. Aquestes diferències creen distàncies i, de vegades, obstacles reals a la comunicació i la identitat compartida.

El diàleg intercultural és el procés bàsic de superació de les distàncies i diferències culturals. Facilita l'eliminació d'obstacles a la identificació comuna i als valors o representacions compartides. No obstant això, aquest tipus d'activitats no només impliquen declaracions d'interès pel diàleg, sinó que també requereixen entorns institucionals concrets i mecanismes reforçats per facilitar la comunicació.

Des del punt de vista de la política cultural, l'objectiu del diàleg intercultural hauria de ser desenvolupar la sensibilitat intercultural entre els ciutadans. El requisit principal és la sensibilitat per les llengües i les memòries col·lectives dels altres. Aquesta sensibilitat es pot construir a partir d'interaccions i intercanvis concrets i desenvolupar-se encara més, especialment a través de l'educació i els mitjans de comunicació.

Per ser socialment inclusiu, el diàleg intercultural no s'ha de limitar a sectors estrets de la producció cultural com la literatura, el teatre o gèneres musicals particulars, sinó que ha d'esdevenir part d'una estratègia general de política cultural dirigida cap a la inclusió.

El desenvolupament de la sensibilitat intercultural requereix una atenció especial a tot tipus de variacions culturals que poden dividir les societats entre grups ètnics i socials, generacions, o a través de diversos principis de diferenciació.

### **Cultures immigrants**

Les cultures immigrants es refereixen a les diverses costums, tradicions, llengües i pràctiques que porten els immigrants quan s'estableixen en un nou país o regió. El patrimoni, la història i els valors dels països d'origen dels immigrants poden afectar la cultura del país d'acollida. Els immigrants sovint aporten les seves identitats i perspectives culturals úniques, contribuint al

tapís cultural de la seva llar adoptiva. Fins a quin punt les cultures immigrant i d'acollida s'entrellaçaran depèn de les polítiques culturals i socials del govern.

L'impacte de les cultures immigrants es pot veure en diversos aspectes de la societat, incloent la llengua, la cuina, l'art, la música, la religió i els costums socials. Per exemple, els barris amb una població immigrant significativa poden tenir restaurants, botigues i festivals ètnics que mostrin les tradicions i els sabors de diferents cultures. Les comunitats d'immigrants sovint mantenen estrets vincles amb els seus països d'origen, especialment la primera i segona generació, preservant la seva llengua, costums i patrimoni a través d'organitzacions comunitàries, institucions religioses i celebracions culturals. Fins a quin punt les cultures immigrants es convertiran en un actiu per als immigrants depèn de la permeabilitat social del país d'acollida.

Les cultures immigrants també influeixen profundament en la cultura del país d'acollida, donant lloc a l'intercanvi cultural, la fusió i l'adaptació. Aquest procés dinàmic pot donar lloc a la creació de noves expressions culturals i identitats híbrides. No és estrany que les cultures immigrants tinguin un impacte durador en les arts, la literatura, la moda i els països d'adopció de cultura popular. Finalment, la fusió cultural s'incorporarà al repertori cultural del país d'acollida.

És important tenir en compte que els processos d'integració, aculturació i ajust difereixen d'un grup d'immigrants a un altre i poden afectar significativament la manera com es preserven o s'integren les cultures immigrants a la societat d'acollida.

És essencial reconèixer i apreciar les aportacions de les cultures immigrants, ja que enriqueixen les societats, fomenten la comprensió i promouen l'intercanvi cultural.

Alguns grups socials dels països d'acollida veuen la rica diversitat de cultures com una amenaça per a la seva forma de vida tradicional. Els partits polítics extremistes també utilitzen la immigració com a arma per aprofitar-se dels grups socials que senten

amençada la seva forma de vida tradicional. Les polítiques culturals i socials tenen un paper important a l'hora d'atenuar aquest tipus de tensions proporcionant educació cívica i alfabetització intercultural.



## ***Participació Cultural, Apertura i Tolerància***

La globalització ha creat relacions més complexes entre l'estratificació cultural i social en tots els nivells. Tanmateix, les jerarquies socials i culturals no han desaparegut. Hi ha una forta divisió entre les cultures globals i locals, i es noten diferències generacionals. Les actituds obertes i tolerants solen estar connectades amb patrons amplis de pràctiques culturals (que abasten tant la cultura d'elit com la popular) i actituds tradicionals i conservadores cap a patrons més estrets (centrats en un de sol). La tolerància i obertura cultural són clarament reconegudes com a símbols d'estatus social en la classe mitjana i alta i es poden entendre com a nous marcadors d'estatus i un mitjà de distinció.

L'anàlisi de contingut basat en dades d'entrevistes realitzades dins de la investigació INVENT va tindre tres grups que difereixen en la forma en què combinen la participació cultural i les actituds que reflecteixen obertura i tolerància:

'Culturalment de ment oberta' es caracteritza per una combinació d'àmplia participació cultural i una idea que aquestes pràctiques culturals són un vehicle per aconseguir obertura social, que té valor intrínsec (típic de dones altament educades).

'Liberals de ment oberta' amb una àmplia varietat de formes culturals de participació, però inclinada cap a formes lleugerament més populars de cultura, amb obertura basada en i articulada a través de fenòmens relacionats amb la política i la moral.

'Crítics' - compost per persones amb patrons de participació cultural alguna cosa més estrets i menys orientats cap a fora de la llar, que parlen de l'obertura social en tons menys optimistes i solen ser de classe social més baixa. Una característica ubiqua dels 'crítics' és un èmfasi en activitats populars i mundanes i una aversió cap a la cultura d'elit.

Més en el capítol del llibre: *Cultural Participation, Openness, and Tolerance*, Riie Heikkilä, Sylvia Holla, Giuseppe Lamberti i Željka Zdravković.



## *Política agònica, dissonància i desacord*

L'existència d'institucions democràtiques no implica l'absència d'antagonismes en el camp polític. Al contrari, els conflictes es regulen millor quan s'institucionalitzen a diferents nivells a través de diversos canals, com l'arena electoral. La política agònica es refereix a un enfocament o marc polític que reconeix i abraça punts de vista, idees i interessos conflictius dins de la societat com a aspectes essencials d'una societat democràtica en lloc de tractar d'eliminar-los o suprimir-los. El terme "agònic" deriva de la paraula grega "agon", que significa concurs o lluita.

En el context de la cultura, la política agònica implica crear espais per al debat, el diàleg i el compromís oberts i respectuosos entre diferents perspectives culturals, fins i tot aquelles que poden ser oposades o contradictòries. Emfatitza la importància de permetre que diversos grups culturals, ideologies i identitats coexisteixin i s'expressin dins d'un marc social més ampli. En lloc de veure el conflicte com inherentment negatiu, la política agònica el veu com un catalitzador per al creixement i la millora. Quan es reconeix i es gestiona de manera constructiva, els conflictes culturals poden conduir a noves idees, compromís i solucions creatives. Aquest enfocament

contrasta amb les polítiques basades en el consens que pretenen aconseguir uniformitat o homogeneïtat d'idees.

Els aspectes clau de la política agònica en la cultura inclouen: el reconeixement que les societats es componen d'individus i grups amb diversos antecedents culturals, creences i valors i que en lloc d'intentar suprimir aquestes diferències, s'han de respectar; el foment d'un debat obert i rigorós, on es puguin presentar, desafiar i discutir diferents punts de vista culturals; mantenir el respecte mutu entre els defensors de punts de vista contraposats; tolerància a l'ambigüïtat; i el reconeixement que alguns conflictes culturals poden no tenir solucions clares.

Amb l'auge del populisme de dretes en els últims anys, Europa s'enfronta a una nova onada de conflictes polítics caracteritzats per particularitats, que inclouen nous repertoris d'acció dins de les societats civils, democràcia participativa, baixa participació electoral i un espectre polític fragmentat i polaritzat.

També cal esmentar que les qüestions d'identitat s'han convertit en centrals en la dinàmica política d'Europa. Això sobre determina les apostes al voltant de la cultura, ja que la cultura s'entén cada vegada més sovint en termes d'identitat, religió i patrimoni.



## ***Nominació transnacional UNESCO de làpides medievals Stećak: cooperació regional i participació ciutadana en la protecció de llocs del patrimoni cultural dissonants***

El cas examina qüestions de reconciliació de postguerra i construcció de pau als Balcans occidentals, centrant-se en la cooperació regional en el patrimoni cultural i la participació dels ciutadans en la protecció dels llocs del patrimoni cultural dissonant. En aquest sentit, vam estudiar el procés de nominació transnacional d'inscripció de làpides medievals Stećak a la llista del Patrimoni Mundial de la UNESCO (2010-2015) i el procés de gestió transnacional que va seguir a l'èxit de la inscripció (2016-2022). Aquesta va ser la primera cooperació oficial en cultura dels països de l'antiga Iugoslàvia: Bòsnia i Hercegovina, Croàcia, Montenegro i Sèrbia. L'eina política sota escrutini va ser el procés de nominació i gestió transnacional dins de la Llista del Patrimoni Mundial de la UNESCO, que es va promoure amb el potencial de desnacionalitzar la competència per a la WHL, crear una cooperació transnacional al voltant de la protecció del patrimoni i fomentar la comprensió intercultural entre diferents societats. En aquest cas, es van analitzar les potencialitats i limitacions d'aquesta eina en el context de la reconciliació patrimonial postconflicte, especialment en el cas d'un lloc patrimonial obertament dissonant i disputat. La metodologia utilitzada per a aquest cas incloïa una barreja d'investigació de taula, investigació de camp i entrevistes, utilitzant l'enfocament construccionista interpretatiu arrelat en estudis crítics del patrimoni i estudis crítics de política cultural.

Les conclusions d'aquesta recerca identifiquen nombrosos aspectes positius creats a causa dels marcs transnacionals del procés de nominació i gestió d'aquest dissonant lloc patrimonial. El procés ha tingut èxit en molts aspectes, a saber: fomentar la cooperació regional, en particular entre els professionals del patrimoni; encoratjar el desenvolupament de capacitats, noves habilitats i aprenentatges tant entre els professionals com entre les comunitats on es troben els stećaks; proporcionar una nova gestió regional, protecció i seguiment d'arranjaments patrimonials, d'estàndards més alts del que seria el cas dins dels marcs nacionals; assegurar una protecció i atenció d'alt nivell per als dissonants patrimoni; i la creació d'una nova narrativa comuna sobre els stećaks com a patrimoni regional compartit. D'altra banda, la investigació també ha demostrat que aquests èxits tècnics i professionals superen amb escreix els relacionats amb la conciliació postconflicte. La reconciliació i la construcció de pau després del conflicte s'han d'interpretar més com un context polític i polític d'aquesta cooperació, no com un objectiu polític explícit amb fites clau i resultats desitjats. Aquests valors socials van actuar més com un ideal de fons que va impulsar la UNESCO a proporcionar suport addicional als processos de nominació i gestió. També va permetre a aquests quatre estats tenir aliats en el Comitè del Patrimoni Mundial i defensar la inscripció d'aquesta nominació com a políticament important precisament perquè reflecteix la cooperació entre estats recentment en conflicte. Concloem subratllant que es podria fer molt més si la reconciliació i la construcció de pau liderades pel patrimoni fossin objectius polítics més centrals. Això es relaciona principalment amb com la interpretació, l'educació i la participació comunitària al voltant de Stećaks podrien planificar-se i integrar-se en el procés de nominació i gestió.

Llegiu més sobre això en l'estudi de cas de Višnja Kisić, Facultat d'Esport i Psicologia, TIMS

## *Instrumentos de política cultural que promouen la tolerància*

Una política cultural que promogui la tolerància hauria d'incloure principis i iniciatives que fomentin l'acceptació, la comprensió i el respecte per les diverses cultures i perspectives. Per aconseguir-ho, es poden implementar diversos instruments clau de política cultural. Aquests inclouen el suport a l'educació i les iniciatives multiculturals; facilitar el diàleg interreligiós i intercultural; crear oportunitats per a l'intercanvi intercultural i el diàleg; promoure la diversitat cultural en totes les formes de mitjans de comunicació; desenvolupar programes d'integració social; desenvolupar lleis i polítiques contra la discriminació; i utilitzar la diplomàcia cultural per promoure l'entesa i la cooperació entre països i cultures.

Per tal de cultivar l'empatia i el respecte per les creences i pràctiques dels altres, és necessari augmentar la consciència a través de programes d'educació cultural que proporcionin informació sobre diverses cultures, tradicions i històries.

És igualment important facilitar iniciatives de diàleg interreligiós i intercultural que puguin oferir fòrums per a discussions obertes, aprenentatge mutu i intercanvi d'idees, fomentant la tolerància i la comprensió entre diversos grups religiosos i culturals.

Les interaccions personals són la millor manera de promoure la tolerància i trencar estereotips. Per tant, organitzar programes d'intercanvi cultural entre comunitats, regions o països que permetin conèixer altres cultures en primera persona demostra ser molt reeixit, sobretot si es complementa amb una representació precisa i positiva de diverses cultures en els mitjans de comunicació.

En el món actual de migracions ràpides i massives, és crucial oferir educació cultural als servidors públics, com ara professionals

de la salut, agents de l'ordre públic i professors, perquè puguin interactuar amb diferents comunitats de manera respectuosa i amb tolerància. A continuació, s'han de desenvolupar programes que facilitin la incorporació de nous nadius i immigrants a la societat més gran.

A més de les activitats quotidianes, també és vital promulgar lleis i polítiques que protegeixin els drets dels grups minoritaris i promoguin la diversitat i la inclusió. Això inclou lleis que prohibeixen la discriminació basada en factors culturals, racials, religiosos o ètnics i transmet clarament que promoure la tolerància és una prioritat social. A les regions posteriors al conflicte, les activitats culturals que promouen la construcció de pau i la reconciliació poden fomentar la tolerància comunitària.

Finalment, en l'àmbit internacional, es pot promoure la tolerància mitjançant l'ús prudent de la diplomàcia cultural per promoure l'entesa entre països i cultures.

## *Indicadors de tolerància en política cultural*

Els indicadors comuns de tolerància en política cultural són:

**Representació multicultural:** Avaluar la inclusió i el reconeixement de diversos grups culturals en esdeveniments, exposicions i programacions culturals.

**Promoció de la diversitat en les arts:** seguiment de si artistes de diversos orígens i tradicions culturals reben una representació justa en el sector de les arts.

**Preservació del patrimoni cultural divers:** avaluar els esforços per preservar i promoure el patrimoni cultural de diverses comunitats, reconeixent el seu valor i importància per a la identitat d'una nació.



**Protecció dels drets de les minories:** determinar si les polítiques culturals salvaguarden els drets dels grups minoritaris i prohibeixen qualsevol forma de discriminació basada en antecedents culturals o ètnics.

**Llenguatge i narratives inclusives:** avaluar si les polítiques culturals fomenten l'ús de llenguatges i narratives inclusives que evitin estereotips i promoguin una millor comprensió entre diversos grups culturals.

**Llibertat religiosa:** seguiment del reconeixement i la salvaguarda de la llibertat religiosa en les polítiques culturals

**Mesures contra la discriminació:** avaluar la presència i l'eficàcia de les mesures contra la discriminació en les polítiques culturals per abordar i contrarestar els prejudicis i els biaixos.

**Iniciatives de cohesió social:** avaluar l'execució de polítiques i iniciatives que fomentin la convivència, la comunicació intercultural i la comprensió en diverses comunitats.

# BENESTAR

La cultura juga un paper fonamental en donar forma al benestar de les persones. La influència de la cultura en el benestar és diversa i dinàmica, variant entre diferents grups culturals, subcultures, i experiències individuals. Entendre el benestar requereix mirar més enllà d'indicadors objectius i reconèixer el benestar subjectiu, que inclou avaluacions personals de la felicitat, la satisfacció vital i el benestar general.

El benestar existeix en múltiples nivells, incloent el benestar personal, social i comunitari. El benestar personal engloba la salut mental i física, destacant la connexió essencial entre ment i cos. El benestar social, d'altra banda, aborda les condicions més àmplies necessàries per a una bona qualitat de vida, com ara una economia pròspera, accés a l'assistència sanitària, seguretat social i entorns segurs. El benestar comunitari se centra en les funcions i relacions socials que contribueixen a un sentit de connexió, pertinença i suport social.

El benestar individual es beneficia quan els individus poden recórrer a pràctiques culturals que ressonen amb les seves creences i valors. Permet un creixement personal, un sentit més fort d'identitat, realització i satisfacció. A nivell comunitari, les pràctiques culturals que fomenten la cohesió social i el sentit de pertinença contribueixen a un entorn solidari i inclusiu. Quan les persones se senten connectades amb el seu patrimoni cultural i les seves tradicions, tenen més probabilitats de participar en interaccions socials positives i construir xarxes socials sòlides, millorant el benestar general. El benestar social augmenta quan s'abracen i celebren diverses pràctiques culturals. Les societats culturalment vibrants

proporcionen comprensió mútua, cooperació, i oportunitats d'aprenentatge entre les activitats culturals Grups. Aquesta inclusivitat fomenta l'harmonia social, redueix els prejudicis i contribueix a una societat més pacífica i pròspera.

Les activitats culturals, les arts, les instal·lacions recreatives i les oportunitats d'oci i entreteniment juguen un paper crucial en la millora del benestar, ja que ofereixen a les persones una gran quantitat de possibilitats, com ara gaudi, relaxació, connexió amb els altres, sentit d'identitat, poder, auto expressió, realització i auto desenvolupament. Els costums, rituals i tradicions culturals també afecten significativament el benestar. Aquestes pràctiques abasten diversos aspectes de la vida, incloent l'atenció plena, la meditació, l'activitat física, la nutrició, l'espiritualitat i l'atenció sanitària. Proporcionen marcs i orientació perquè les persones participin en activitats que millorin el seu benestar físic, emocional i mental. A més, les pràctiques culturals contribueixen a la cohesió social i als sistemes de suport comunitari. Les tradicions i normes influeixen en el grau de connexió social, el sentit de pertinença i el suport dins d'una comunitat. Les xarxes socials sòlides i els vincles comunitaris fomenten resultats positius de benestar i contribueixen a una societat més inclusiva i solidària.

Comprendre la relació intrínseca entre cultura i benestar és crucial per desenvolupar enfocaments culturalment sensibles i inclusivament per promoure el benestar. En valorar i integrar diverses pràctiques culturals, els responsables polítics, les comunitats i els individus poden crear un entorn que promogui el benestar a múltiples nivells, des de l'individu fins a la societat, atenent les necessitats físiques, mentals, emocionals i socials de tothom.

## ***Beneficiar-se de la cultura per al benestar i la salut positiva: un estudi de cas d'"elements de treball" en intervencions culturals als Països Baixos***

Es tracta d'un estudi de cas dels "elements de treball" en intervencions culturals orientades a augmentar el benestar o la "salut positiva" als Països Baixos. Les intervencions culturals han creat grans esperances entre els professionals de l'atenció i el benestar, així com entre els responsables polítics, pel que fa als seus efectes positius sobre la salut i el benestar.

No obstant això, els estudis avaluatius inclosos en aquest cas d'estudi mostren que cal complir diverses condicions bàsiques perquè s'aconsegueixin efectes positius, una de molt important és la continuïtat tant del finançament com de la pràctica. La continuïtat de la pràctica es pot aconseguir mitjançant una metodologia sòlida i general (és a dir, un pla d'execució) amb la qual tots els professionals poden treballar, no només l'iniciador o defensor d'una intervenció. Convèncer els patrocinadors que els seus diners estan ben gastats sobretot aconseguir la continuïtat financera. L'argument més convincent sol ser que la intervenció és efectiva, és a dir, que assoleix el seu objectiu de millorar el benestar del seu públic objectiu. Aquí rau un gran repte per a les intervencions que giren al voltant de la cultura. Tot i que l'efectivitat mai no es mesura i avalua fàcilment per a les intervencions, en el cas de les intervencions culturals i artístiques especialment, mesurar i establir causes i efectes resulta encara més difícil, si no impossible. Basat en descripcions d'intervencions i informes avaluatius, aquest estudi de cas destaca aquests reptes i discuteix com es poden afrontar de diferents maneres.

Aquest estudi de cas presenta no només una reflexió crítica del camp de les intervencions culturals, sinó també una reflexió crítica sobre la governança i el context polític en què s'espera que les intervencions "funcionin". Amb aquesta finalitat, es poden observar els següents punts d'aprenentatge:

- L'estudi de cas conclou que les diferències en la política, les fonts financeres, els criteris de finançament, els objectius i el llenguatge sovint obstaculitzen les col·laboracions fructíferes entre diferents dominis implicats en intervencions culturals. Per tant, es recomana el nomenament d'intermediaris i facilitar polítiques i infraestructures de domini.
- L'ús del terme "salut positiva" i la creació d'un ampli suport i coneixement compartit pot ajudar a contribuir a la sostenibilitat de les intervencions culturals, fent-les més valorades i plausibles i menys incidentals i desconegudes.
- Artistes i personal motivats i competents; espai, flexibilitat i llibertat de resultat; participants compromesos i co-creació i propietat conjunta de l'experiència: aquestes són algunes de les condicions que fan que una intervenció cultural tingui moltes més probabilitats d'èxit i en què s'hauria d'invertir.
- Finalment, aquest estudi de cas identifica la necessitat de mètodes intel·ligents de recerca aplicada que coincideixin amb els valors i resultats d'aquestes intervencions.

Si us plau, més sobre això en l'estudi de cas de Sylvia Holla i Susanne Janssen de la Universitat Erasmus de Rotterdam

## Artteràpia

L'artteràpia és una forma de teràpia expressiva que utilitza processos artístics i activitats creatives per donar suport al benestar emocional, psicològic i general de les persones. Aquesta forma de teràpia normalment implica art terapeutes formats que faciliten el procés terapèutic i proporcionen el suport adequat. L'artteràpia pot millorar el benestar de les persones de diverses maneres. Tot i que no substitueix altres formes de tractament de la salut mental, es pot utilitzar juntament amb diferents enfocaments terapèutics i intervencions per donar suport al viatge general de salut mental d'un individu.

A continuació es mostren algunes maneres en què l'artteràpia pot abordar problemes emocionals, psicològics i de salut mental:

- Expressió i alliberament emocional: L'artteràpia proporciona una sortida no verbal i simbòlica perquè els individus expressin i processin les seves emocions. La creació d'art pot servir com una experiència catàrtica, permetent a les persones explorar i alliberar emocions embassades, estrès o trauma. Aquesta expressió emocional pot promoure una sensació d'alleujament, claredat i benestar emocional.
- Auto exploració i perspiciàcia: La creació d'art en un context terapèutic fomenta l'autoreflexió i l'auto exploració. Els individus poden obtenir informació sobre els seus pensaments, sentiments i experiències a través del procés creatiu . L'artteràpia pot ajudar les persones a descobrir emocions, patrons i conflictes subjacents , donant lloc a una major autoconsciència i creixement personal.
- Reducció de l'estrès i relaxació: Crear art pot ser una experiència meditativa i calmant. L'atenció focalitzada requerida en la creació artística desvia l'atenció dels factors estressants i afavoreix la relaxació. Participar en tècniques d'artteràpia, com ara pintar, pintar o esculpir, pot activar el sistema nerviós parasimpàtic, cosa que ajuda a reduir els nivells d'estrès i promou una sensació de benestar.
- Millora de la comunicació i l'auto expressió: L'artteràpia ofereix una forma alternativa de comunicació, especialment per a les persones que tenen dificultats per expressar-se verbalment. Els mitjans artístics proporcionen un llenguatge visual que pot salvar les llacunes en l'expressió verbal, permetent als individus comunicar els seus pensaments, sentiments i experiències i, per tant, millorar les relacions interpersonals, l'autodefensa i el benestar general.
- Augment del poder i resiliència: L'artteràpia pot augmentar el poder de les persones donant-los una sensació de control, agència i domini sobre el seu procés creatiu. Fomenta un entorn segur i de suport on les persones poden assumir riscos, prendre decisions i experimentar amb diferents materials i tècniques. Participar en el procés creatiu i presenciar el creixement personal pot millorar els sentiments de competència, confiança i resiliència.
- Integració i creació de significat: A través de l'artteràpia, els individus poden integrar i donar sentit a les seves experiències, traumes o reptes. La creació d'art permet per externalitzar i Explorar conflictes interiors i narratives, ajudant els individus a comprendre les seves emocions i experiències. Aquest procés de creació de significat contribueix a un sentit de coherència, propòsit i benestar.

## Intervencions artístiques

Les intervencions artístiques han rebut un reconeixement creixent pel seu impacte positiu en el benestar. Aquestes intervencions utilitzen diverses formes d'art, com les arts visuals, la música, la dansa, el teatre i la literatura, per promoure i millorar el benestar psicològic, emocional i social. L'efectivitat de les intervencions artístiques sobre el benestar pot variar d'una persona a una altra, i diferents formes d'art poden afectar els individus de manera diferent. A més, les intervencions artístiques no poden substituir el tractament professional de salut mental quan sigui necessari, però poden ser enfocaments complementaris valuosos per donar suport al benestar general.

A continuació es mostren algunes maneres en què les intervencions artístiques poden contribuir al benestar:

- **Reducció de l'estrès:** Participar en activitats artístiques creatives pot ajudar a reduir l'estrès i promoure la relaxació. Crear art o submergir-se en l'expressió artística pot actuar com una forma de mindfulness, permetent a les persones centrar-se en el moment present i deixar anar preocupacions i tensions.
- **Expressió emocional:** L'art proporciona una sortida poderosa per a emocions i sentiments que poden ser difícils d'expressar verbalment. A través de l'art, els individus poden explorar i alliberar emocions, creant una sensació d'alliberament emocional i catarsi.
- **Auto exploració i consciència:** Les activitats artístiques fomenten l'autoreflexió i la introspecció. La creació d'art pot ajudar les persones a obtenir informació sobre els seus pensaments, sentiments i experiències personals, cosa que condueix a una major autoconsciència i creixement personal.
- **Connexió social:** Participar en intervencions artístiques pot fomentar la interacció social i el sentit de comunitat. Col·lectiu artístic les activitats permeten als individus connectar-se amb altres amb interessos similars, donant lloc a sentiments de pertinença i suport.
- **Habilitats d'afrontament:** Participar en les arts creatives pot ajudar les persones a desenvolupar habilitats pràctiques d'afrontament. L'expressió artística permet als individus trobar noves maneres d'afrontar reptes i emocions difícils, millorant la seva resiliència i capacitat per fer front als factors estressants.
- **Autoestima i confiança:** Crear art amb èxit o dominar habilitats artístiques pot augmentar l'autoestima i la confiança. Assolir objectius creatius pot proporcionar una sensació d'assoliment i orgull de les pròpies habilitats.
- **Millora de l'estat d'ànim:** Les intervencions artístiques poden afectar positivament l'estat d'ànim i el benestar emocional i induir alegria, felicitat i satisfacció.
- **Estimulació cognitiva:** Participar en activitats artístiques pot estimular les funcions cognitives i millorar la salut cerebral. Participar en tasques creatives pot millorar la memòria, la resolució de problemes i les habilitats de pensament crític.
- **Un sentit del propòsit:** les intervencions artístiques ofereixen als individus una activitat significativa i amb propòsit. Una sortida creativa pot donar un sentit de propòsit i realització a la vida.
- **Augment del poder:** Expressió artística pot augmentar el poder dels individus donant-los una veu i una manera d'expressar els seus pensaments i sentiments. Aquest apoderament pot anar més enllà del procés artístic i impactar positivament en altres àmbits de la vida.



## Art comunitari

L'art comunitari, també conegut com a art participatiu o de col·laboració, implica la creació de projectes artístics o iniciatives que involucren activament i involucren els membres de la comunitat. Posa l'accent en la participació col·lectiva, la col·laboració i la integració de pràctiques artístiques amb el desenvolupament comunitari i el canvi social.

L'art comunitari està relacionat amb el benestar de la comunitat de múltiples maneres:

- **Connexió i cohesió social:** L'art comunitari uneix les persones, fomentant les connexions socials i el sentiment de pertinença. A través de processos artístics de col·laboració, els individus estableixen relacions, interactuen i col·laboren amb altres persones de la seva comunitat. Aquestes connexions contribueixen a la cohesió social, redueixen l'aïllament i promouen el benestar de la comunitat.
- **Potenciació i agència:** L'art comunitari permet als individus expressar les seves perspectives i donar forma activa a la seva comunitat. Involucrar els membres de la comunitat en el procés artístic estimula un sentit d'agència, propietat i potenciació. Aquest compromís actiu reforça l'autoestima, la confiança i el benestar general de les persones.
- **Expressió creativa i comunicació:** L'art comunitari proporciona una plataforma perquè els individus s'expressin de manera creativa, inclosos aquells que normalment no tenen accés a espais d'art tradicionals. L'expressió artística i la comunicació a través de l'art comunitari poden ser un poderós mitjà d'autoexpressió, alliberament emocional i narració d'històries. Permet als membres de la comunitat compartir les seves experiències, perspectives i reptes, millorant l'empatia, la comprensió i el benestar.
- **Sentit de lloc i identitat cultural:** L'art comunitari sovint explora i celebra les qualitats, el patrimoni i la identitat únics d'una comunitat. Permet als membres de la comunitat reflexionar i expressar les seves tradicions culturals, històries i valors. Aquest procés enforteix un sentit de lloc, orgull cultural i identitat, contribuint al benestar i la connexió amb la pròpia comunitat.
- **Desenvolupament comunitari i canvi social:** els projectes d'art comunitari sovint aborden problemes socials, desafien les desigualtats i promouen el canvi social. Les iniciatives artístiques inspiren el diàleg, la resolució de problemes i la defensa dins d'una comunitat centrant-se en les necessitats i aspiracions de la comunitat. Aquests esforços de col·laboració cap al desenvolupament comunitari i el canvi social fomenten un sentit de propòsit, acció col·lectiva i benestar.
- **Compromís accessible i inclusiu:** els esforços artístics comunitaris sovint prioritzen l'accessibilitat i la inclusivitat, garantint que diversos membres de la comunitat puguin participar. En eliminar barreres i proporcionar oportunitats per a la participació, l'art comunitari promou la inclusió, l'equitat i la sensació de benestar per a tots els membres de la comunitat.
- **En resum,** l'art comunitari contribueix al benestar promovent les connexions socials, augment del poder, l'expressió creativa, la identitat cultural, el desenvolupament comunitari i el canvi social. Crea oportunitats perquè els membres de la comunitat participin activament, contribueixin i donin forma col·lectiva a les seves comunitats, millorant així el benestar individual i col·lectiu.

## **Com viuen els migrants la relació entre cultura i benestar?**

En el marc del projecte INVENT, també vam analitzar com viuen els migrants la relació entre cultura i benestar. En aquest capítol del llibre, la nostra anàlisi es va basar en dades d'entrevistes de Dinamarca, els Països Baixos i el Regne Unit. Se suposava que, atès que aquests països són relativament segurs i pròspers, amb moltes de les "necessitats bàsiques" cobertes, el paper de la cultura en l'experiència del benestar podria ser més discernible. Al mateix temps, els canvis polítics recents (Brexit per al Regne Unit), la pandèmia de COVID-19 i (conseqüent) la inestabilitat econòmica probablement van contribuir a la percepció de la cultura com un factor que pot millorar la vida.

Els migrants tendeixen a centrar-se menys en formes de cultura estretament definides, com l'art, la música o la dansa, però més sovint reflecteixen condicions culturals més àmplies en els seus països de residència actuals. La seva posició com a forasters relatius els dona una visió particularment clara de la cultura del seu país de residència actual, fent-los reflexionar i reflexionar sobre els aspectes culturals que augmenten, però també disminueixen, el seu sentit de benestar comunitari. Comparant la cultura del país on viuen actualment amb la cultura en què van créixer, van reflexionar sobre actituds, valors i comportaments com l'obertura, la tolerància, la flexibilitat, l'amabilitat, la rigidesa, la inflexibilitat i la formalitat. Van discutir actituds, comportaments comuns i valors que defineixen la seva comunitat i ho van relacionar amb com això els fa sentir.

Més informació al capítol del llibre: *Cultura i benestar* de Sylvia Holla, Susanne Janssen, Franziska Marquart i Neta Yodovich

## **Voluntariat en cultura**

El voluntariat en cultura va començar a institucionalitzar-se després de la Segona Guerra Mundial en el context anglosaxó. En un context europeu més ampli, va guanyar tota l'atenció dels responsables de la política cultural només en la dècada de 1990 i en endavant. Les definicions de voluntariat en cultura varien, però la majoria es refereixen a una activitat o compromís dins de l'àmbit de la cultura realitzada per lliure albir i lliure elecció. Aquesta activitat beneficia la societat més gran, però els que s'hi dediquen no són remunerats en termes de mercat.

El voluntariat ha estat vist per molts com un dels comportaments pro socials més importants, representant un mitjà essencial de participació en la societat civil. Normalment es discuteix i s'investiga com una manera de contribuir a la cohesió social mitjançant la creació de confiança i reciprocitat entre els ciutadans i la seva participació en assumptes públics. Per aquest motiu, ha estat un tema freqüent de recerca, informes, formulació de polítiques i indicadors en els darrers trenta anys.

Es poden observar dos enfocaments significativament diferents del voluntariat en institucions i organitzacions culturals. Aquestes es relacionen principalment amb diferències en els perfils i objectius dels voluntaris. D'una banda, algunes institucions culturals involucren voluntaris majoritàriament benestants que veuen el voluntariat com una manera de guanyar prestigi i capital cultural. Les institucions culturals els proporcionen temps d'oci de qualitat i coneixements desitjables. A canvi, obtenen l'experiència i l'entusiasme dels voluntaris, així com un augment de les donacions i patrocinis. D'altra banda, el voluntariat es pot veure com una manera de lluitar contra la segregació i les desigualtats involucrant grups marginats en oportunitats de voluntariat. Aquest

compromís voluntari té com a objectiu augmentar l'accés a la cultura i el benestar. Fa de mitjancera en aquests valors per als membres de comunitats marginades, la qual cosa condueix a la inclusió social i el diàleg intercultural.

Els programes de voluntariat significatius i ben recolzats construeixen les capacitats dels voluntaris i les institucions, donen suport a l'aprenentatge permanent, augmenten l'ocupabilitat dels voluntaris i afecten positivament el seu benestar i sentit de pertinença. Aquesta contribució al benestar es nota especialment en la recerca amb gent gran, joves i grups marginats.

La política cultural sovint emmarca el voluntariat com un mitjà per lluitar contra l'exclusió social i contribuir a la cohesió social. No obstant això, la majoria de les investigacions mostren que els beneficis del voluntariat no es distribueixen equitativament, sinó que l'estatus social i econòmic dels voluntaris afecta significativament la probabilitat i els resultats del voluntariat. En conseqüència, les polítiques culturals inclusives han de desenvolupar i fomentar marcs de voluntariat que ajudin a combatre l'exclusió social dels grups vulnerables.

Els responsables polítics han de tenir molta cura d'evitar utilitzar el voluntariat com a mitjà per donar suport a les mesures d'austeritat i disminuir els pressupostos per a la cultura. Aquest enfocament del voluntariat condueix al tancament dels llocs de treball amb suport públic i a substituir-los per la participació voluntària. Cal tenir en compte que la majoria de treballs en organitzacions i institucions culturals requereixen un compromís remunerat continu. Si s'espera que els voluntaris assumeixin responsabilitats a llarg termini per treballar en cultura, es posa en dubte el concepte mateix de voluntariat.

## *Instrumentos de política cultural relacionats amb el benestar*

Hi ha molts tipus diferents de benestar, com el benestar físic, el benestar mental, el benestar emocional, el benestar financer, el benestar social, el benestar cultural, etc.

El benestar físic es refereix a la salut física i la forma física general d'un individu. Això implica cuidar-se portant una dieta equilibrada, fer exercici regularment, descansar prou i evitar malalties i dolències físiques.

El concepte de benestar mental està relacionat amb la salut emocional i psicològica de l'individu. Inclou tenir una actitud positiva, ser emocionalment fort, tenir la capacitat de fer front a l'estrès i una sensació de satisfacció amb la vida.

El benestar emocional d'un està estretament lligat al seu benestar mental i inclou la capacitat de reconèixer, comprendre i gestionar les seves emocions de manera eficaç. Implica tenir una experiència equilibrada i saludable d'una varietat d'emocions.

El benestar financer es refereix a la seguretat financera d'un individu i a la satisfacció amb les seves circumstàncies financeres. Això inclou disposar de recursos suficients per satisfer les necessitats bàsiques, la capacitat de gestionar la pressió financera i planificar el futur.

El benestar social d'una persona està determinat per la qualitat de les seves connexions i relacions socials. Inclou tenir relacions encoratjadores i significatives amb la família, amics, companys de feina i la comunitat en general.

El benestar cultural reconeix la importància de la cultura i la identitat en la vida d'una persona. Mantenir les tradicions i pràctiques culturals i sentir un sentiment de pertinença a la vostra comunitat cultural són aspectes importants del benestar cultural.

Alguns instruments de política cultural amb potencials impactes positius relacionats amb el benestar inclouen:

- Participar en diverses formes artístiques, com ara arts visuals, arts escèniques, literatura i música, pot promoure l'auto expressió i la creativitat alhora que redueix l'estrès, l'ansietat i la depressió.
- Donar suport a programes d'art i salut, com la musicoteràpia, l'artteràpia i la dansa teràpia, pot millorar el benestar individual proporcionant sortides creatives per a l'auto expressió.
- Oferir assistència en salut mental i accés a recursos per a artistes i treballadors culturals pot millorar el seu benestar i creativitat, donant lloc a un paisatge cultural més viu.
- Proporcionar programes de mentoria i oportunitats de creació d'habilitats per a artistes i professionals de la cultura en el camp cultural no només els beneficia, sinó que també contribueix a la vitalitat general de l'ecosistema cultural.
- L'organització d'esdeveniments culturals, festivals i exposicions pot unir la gent i crear un sentit de comunitat. Participar en aquests esdeveniments pot ajudar a establir connexions socials i un sentiment de pertinença, que són crucials per al benestar.
- Utilitzar plataformes digitals per fer accessible el contingut cultural a un públic més ampli. Això pot ser especialment útil en moments en què les reunions físiques són limitades, ja que permet a les persones mantenir-se connectades i compromeses amb activitats culturals.
- La implementació de polítiques que donin suport a la inclusió social en espais i activitats culturals pot conduir

a comunitats marginades a sentir-se valorades i incloses. Això fomenta un sentiment de pertinença i connexió social, que és crucial per al seu benestar genera

## **Indicadors de benestar en política cultural**

Hi ha un conjunt ben establert d'indicadors per mesurar diversos aspectes del benestar. Aquests indicadors engloben:

- L'Índex de Desenvolupament Humà (IDH) és una eina útil per avaluar el desenvolupament i el benestar generals d'un país. Combina diversos indicadors com l'esperança de vida, l'educació i la renda per càpita per proporcionar una comprensió integral de la qualitat de vida d'un país. Analitzant aquestes dimensions, podem entendre millor el benestar dels individus i les comunitats.
- L'Índex Happy Planet (IPH) és també una eina per mesurar el benestar i la sostenibilitat d'un país. Considera factors com la satisfacció amb la vida, l'esperança de vida i la petjada ecològica per determinar l'eficiència amb què un país utilitza els seus recursos per proporcionar una bona vida als seus ciutadans.
- Les avaluacions de la qualitat de vida (QoL) tenen en compte diversos aspectes de la vida, inclosos la salut, l'educació, els ingressos, el medi ambient i les relacions socials. Aquestes avaluacions ajuden a comprendre el benestar general de les persones o les comunitats.
- Encara que no és una avaluació exhaustiva del benestar social, indicadors econòmics com el PIB (Producte Interior Brut) per càpita i les taxes de pobresa poden proporcionar informació valuosa sobre el benestar material d'una societat.

- Els indicadors socials fan referència a factors que es relacionen amb els aspectes socials de la societat. Aquests inclouen les taxes d'alfabetització, el nivell educatiu, les taxes d'ocupació, les taxes de criminalitat, els sistemes de suport social i l'accés als serveis socials. A més, l'avaluació del capital social, les xarxes socials i la participació de la comunitat pot oferir informació valuosa sobre la solidesa dels vincles socials i l'estat general del benestar en una comunitat.
- Indicadors ambientals: La salut del medi ambient està estretament lligada al benestar d'una població. Indicadors com la qualitat de l'aire i de l'aigua, les emissions de carboni i la petjada ecològica poden proporcionar informació sobre la sostenibilitat del benestar.
- Indicadors de salut: Mantenir una bona salut és essencial per al benestar general. Mitjançant el seguiment d'indicadors de salut com l'esperança de vida, les taxes de mortalitat, la prevalença de la malaltia i l'accés a l'atenció mèdica, podem obtenir informació valuosa sobre la salut d'una població.
- Enquestes subjectives de benestar (SWB): El benestar subjectiu es refereix a com un individu avalua personalment el seu propi estat de benestar. Les enquestes sobre SWB normalment consisteixen en consultes sobre satisfacció amb la vida, felicitat i trobades emocionals.

Per mesurar el benestar relacionat amb la cultura es poden utilitzar diferents mètodes.

Una manera de conèixer el nivell de compromís cultural i el seu impacte en el benestar és mitjançant la realització d'enquestes que preguntin als individus sobre la seva participació en activitats culturals.

Aquestes activitats poden incloure assistir a esdeveniments culturals, visitar museus, participar en pràctiques tradicionals o participar en activitats artístiques. Aquestes enquestes es coneixen com a enquestes de participació cultural.

Una altra manera d'entendre com els factors culturals afecten el benestar és realitzar grups focals o entrevistes en profunditat a persones d'orígens culturals diversos. Això pot ajudar a identificar indicadors de benestar específics de la cultura i a entendre com aquests factors afecten el benestar general.

Els estudis etnogràfics impliquen observar i submergir els investigadors dins d'un grup cultural per comprendre les seves creences, pràctiques i valors. Aquests estudis proporcionen una visió rica de com la cultura influeix en el benestar.

La cartografia cultural i la cartografia d'actius són dues pràctiques importants per identificar i documentar recursos i béns culturals dins d'una comunitat. La cartografia cultural implica identificar llocs patrimonials, institucions culturals, artistes locals i festivals culturals, mentre que la cartografia d'actius ajuda a entendre com aquests recursos contribueixen al benestar de la comunitat.

A l'hora de planificar la implementació de polítiques culturals o grans projectes culturals, és important fer prèviament avaluacions d'impacte cultural. Això ajuda a identificar els possibles efectes positius i negatius sobre el benestar.

A l'hora d'utilitzar aquests mètodes, és fonamental tenir en compte que el benestar cultural depèn del context, de manera que els enfocaments fets a mida que respectin la diversitat cultural són crucials per a avaluacions precises.

# IDENTITAT

**E**l terme "identitat" es refereix al nostre sentit de qui som com a individus i com a membres de grups socials. Aquest sentit del jo es pot basar en una sèrie d'elements diferents, incloent el nostre gènere, edat, atributs físics, orientació sexual, afiliació religiosa, ètnia, pertinença nacional, afiliacions polítiques, camp professional i altres. És important entendre que la pròpia identitat sempre és una barreja de diversos d'aquests elements, així com que canvia amb el temps.

De la mateixa manera, com que sempre hi ha respostes socials a la nostra identitat exterioritzada o presumpta, és obvi que també inclou el nostre sentit de com ens perceben i etiqueten els altres. Aquestes respostes a la nostra identitat afecten el nostre autoconcepte, sentit del valor i autoestima.

La nostra identitat personal es pot veure com una narrativa basada en els nostres records, experiències, relacions i valors, composta contínuament en resposta a les preguntes "Qui sóc?" i "Com m'agradaria que em veiessin els altres?" No obstant això, atès que la nostra identitat personal és sempre al mateix temps la nostra identitat social, la seva creació pressuposa una categorització social més àmplia dels components que la componen.

En termes de ciències socials, el concepte d'identitat sempre implica tant la similitud com la diferència (Abercrombie et al. 2006: 190). Tot i que les nostres identitats experimenten canvis constants, es necessita un cert grau de exhibint els mateixos trets. D'altra banda, calen diferències perquè les nostres identitats personals i grupals siguin distingibles de les dels altres. En altres paraules, traslladada a l'esfera del social, la identitat "té a veure amb

la pertinença, amb el que tens en comú amb unes persones i el que et diferencia d'altres" (Setmanes 1989: 88).

Quan s'utilitza aquest concepte, s'ha de prestar especial atenció a diversos punts. En primer lloc, la identitat és "un procés – identificació – no una "cosa"; no és una cosa que es pugui tenir, o no, és una cosa que es fa" (Jenkins 2014: 6). El que està en joc és una relació permanent, no una "substància" acabada o donada. La reificació de la "identitat", la seva "cosa" preteòrica, fa científicament inútil aquest concepte. Per tant, no es pot subratllar prou que la identitat "no és quelcom tangible, material o visible" (Malešević 2002: 195), encara que alguna cosa tangible, material, visible i audible pot, i sovint ho fa, implicar i, per tant, produir constantment, una determinada identitat.

A més, "la identificació no determina què fem els humans, tot i que aquesta afirmació la solen fer els polítics i altres". En altres paraules, "conèixer "el mapa", o fins i tot aproximadament on som, no necessàriament ens diu cap a on hem d'anar a continuació (tot i que es podria suggerir una ruta millor o pitjor fins al nostre destí)" (Jenkins 2014: 6). No hi ha una connexió simple de causa i efecte entre la pròpia identitat i les seves accions; la relació és molt més complexa.

I, finalment, cal tenir en compte que les identitats (és a dir, les categoritzacions i identificacions en què es basen) sempre estan inserides en diverses relacions de poder. Saber "qui és qui" i on es troben mai és una qüestió de classificació imparcial. Com destaca Jenkins (2014: 6), "com a mínim, la classificació implica avaluació, i sovint molt més".

Tenint en compte tot l'anterior, Jenkins (2014: 19) dóna una definició sociològica inicial (o, com ell diu, "mínima") de la identitat. Segons aquest autor, "identitat" denota les formes en què els individus i les col·lectivitats es distingeixen en les seves relacions amb altres individus i col·lectivitats. La "identificació" és l'establiment sistemàtic i el significat de relacions de similitud i diferència entre individus, entre col·lectivitats i entre individus i col·lectivitats. Presos –com només poden ser– junts, la similitud i la diferència són els principis dinàmics de la identificació, i són al cor del món humà.

Aquesta explicació de la identitat es podria complementar amb la de Manuel Castells. És a dir, Castells té en compte la cultura i defineix la identitat com "el procés de construcció de significat a partir d'un atribut cultural, o un conjunt relacionat d'atributs culturals, que es dóna prioritat sobre altres fonts de significat" (2010: 6).

Aquesta definició d'identitat és, òbviament, important per a la política cultural. No només assenyala la importància de la cultura en la construcció de la identitat, sinó que també serveix de base per a la discussió dels processos de canvi cultural en el context de la globalització. A causa d'un nombre cada vegada més gran de contactes interculturals, així com de l'ús global de la cultura amb finalitats comercials, aquests processos han donat lloc a canviar les identitats culturals dels individus i comunitats de tot el món. Es faciliten les megatendències de la digitalització i de la mobilitat creixent d'individus d'orígens culturals diversos, ja sigui en forma de turisme o migracions. Tots aquests canvis han conduït a una hibridació creixent de cultures, però també a diferents formes de resistència en el marc de les polítiques identitàries.

## *Polítiques identitàries*

Les polítiques d'identitat es refereixen a l'activitat política i al treball teòric que té com a objectiu desafiar els estereotips que s'utilitzen per justificar l'exclusió, l'explotació, la marginació, l'opressió o l'assimilació de diferents grups racials, ètnics, de gènere, sexuals, culturals i religiosos. L'objectiu final de les polítiques identitàries és rectificar les injustícies que experimenten els individus d'aquestes comunitats i garantir que siguin tractats de manera justa i respectuosa.

El terme "política identitària" es va encunyar a finals del segle XX, encara que aquest tipus de discurs tenia avantpassats en els escrits de Mary Wollstonecraft (1759 – 1797) i Frantz Fanon (1925 – 1961). La primera aparició escrita coneguda del terme es troba en la declaració d'abril de 1977 del grup socialista feminista negre Combahee River Collective. Això va coincidir amb l'auge dels moviments socials centrats en les injustícies contra grups específics, incloent el feminisme de la segona onada, els drets civils negres, el moviment d'alliberament de gais i lesbianes i el moviment indi americà.

Les polítiques d'identitat als Estats Units van entrar al corrent polític principal en les dècades de 1980 i 1990 com a reacció al fracàs percebut de la legislació liberal de drets civils per eliminar les desigualtats i injustícies basades en la identitat. Els crítics van argumentar que el ciutadà suposadament neutral en la teoria liberal, de fet, encarnava identitats de blancor, masculinitat, burgesia, habilitat i heterosexualitat (Young, 1990; Di Stefano, 1991; Peteman i Molins, 2007).

Les polítiques d'identitat són diferents de les afirmacions similars anteriors, ja que exigeixen un reconeixement basat en motius prèviament negats, com ara ser dona, negra o lesbiana, en lloc de buscar la inclusió basada en atributs humans compartits o el respecte "malgrat les diferències" (Kruks, 2001).

Els defensors de les polítiques d'identitat busquen garantir que els grups marginats rebin reconeixement i representació en diversos aspectes de la societat, inclosos la política, els mitjans de comunicació i la representació cultural. Sovint desafien les narratives i els relats històrics dominants que poden ignorar o minimitzar les experiències dels grups marginats. Les polítiques d'identitat també es caracteritzen per un enfocament entre seccions, que reconeix que els individus tenen múltiples aspectes de la identitat que s'entrecreuen i poden agreujar les seves experiències de discriminació (Crenshaw, 1989).

Les crítiques a les polítiques identitàries provenen de diverses perspectives i abasten una sèrie de preocupacions. La principal crítica de l'esquerra política és que les polítiques identitàries prioritzen el reconeixement cultural per sobre de la redistribució econòmica, deixant de banda les arrels materials de l'opressió (Fraser, 1995). Les polítiques d'identitat també van ser criticades pel seu essencialisme, segons el qual els individus es defineixen principalment pels seus grups d'identitat (com la raça, el gènere o l'orientació sexual). Els crítics també argumenten que un enfocament estret en la identitat podria obstaculitzar el desenvolupament de la solidaritat entre diversos grups. També hi ha por que les polítiques d'identitat puguin conduir al tokenisme, on els individus de grups marginats s'inclouen només per aparences en lloc de contribucions significatives. Alguns també argumenten que el fort èmfasi en les polítiques d'identitat pot conduir a una reacció reaccionària d'aquells que senten amenaçades o menyspreades les seves identitats.

D'altra banda, els defensors de les polítiques d'identitat argumenten que el gènere, la sexualitat i la raça sempre s'han entès a través de la estructures del capitalisme (Butler 1997; Walters 2018), i que moviments contemporanis com #MeToo i Black Lives Matter no van descuidar els components econòmics en les seves anàlisis.

## *Imperialisme cultural*

El terme "imperialisme cultural" va sorgir en el discurs acadèmic a finals de la dècada de 1960. Les seves arrels es trobaven en els estudis de comunicació crítica, que intentaven descriure la creixent influència mundial dels Estats Units i el seu sistema de mitjans comercials en el context de la Guerra Freda. La teoria construïda al voltant d'aquest terme afirmava que la cultura nord-americana s'estava estenent a les nacions en desenvolupament mitjançant l'ús de productes, imatges i missatges específics dels mitjans de comunicació, així com per la creixent expansió del model privat del sistema de mitjans.

En essència, el terme implicava l'aculturació forçada d'una població determinada, que històricament ha servit com un dels principals instruments de colonització. En el nou context, però, l'expansió de la dominació econòmica no implicava necessàriament una intervenció militar, sinó que representava una mena d'imperialisme sense territori. La teoria de l'imperialisme cultural criticava el que descrivia com a relacions asimètriques de poder econòmic, polític i cultural entre els Estats Units i altres països. Argumentava que les nacions en desenvolupament haurien de tenir dret a desenvolupar els seus propis sistemes nacionals de mitjans de comunicació sobirans.

Els principis bàsics de la teoria de l'imperialisme cultural van ser desafiat per diversos motius. Per començar, el treball empíric dels estudiosos dels estudis culturals i dels mitjans de comunicació suggeria que la influència dels mitjans nord-americans era menys totalitzadora i homogeneïtzadora del que proclamava la teoria. Els resultats dels estudis de recepció i de les investigacions etnogràfiques indicaven que la imatge comercial i els missatges van experimentar adaptació i/o resistència local quan viatjaven pel món. A més, els estudis centrats en els



sistemes nacionals de mitjans de comunicació van suggerir que aquests mitjans servien per establir modes comunicatius, polítics i econòmics prevalents en diferents països. En altres paraules, es podrien utilitzar com a canals d'influència governamental i com a base per desenvolupar una producció independent de mitjans locals.

Seguint la posició que es prengui en aquest debat, és clar que avui dia gira principalment al voltant de l'anomenat "imperialisme de plataforma", la propietat intel·lectual en el context digital i la bretxa digital global. Totes aquestes qüestions també estan relacionades amb les pràctiques explotadores dels usuaris i l'imperatiu de protecció de dades dels ciutadans. El que també s'ha de considerar és una nova dinàmica que es desenvolupa entre els estats-nació, les organitzacions supranacionals i les corporacions transnacionals. Les polítiques culturals haurien de trobar la manera d'abordar aquestes qüestions emergents, tal com ho van aconseguir amb els productes audiovisuals en l'era anterior no digital.

## Multiculturalitat

La política pública de "multi culturalisme" va ser inaugurada pel primer ministre canadenc Trudeau el 1971. Es va descriure com un enfocament que promou l'interès i el coneixement sobre les diferents cultures i la seva igualtat i respecte mutu. Això contrastava amb les polítiques d'assimilació cultural anteriorment generalitzades, basades en l'expectativa que les minories ètniques s'havien d'adaptar a la cultura dominant. L'enfocament també diferia del concepte nord-americà de "gresol", que pressuposava barrejar components de molts orígens diferents per produir una cultura comuna.

Seguint l'exemple canadenc, el concepte de multiculturalitat es va adoptar en la majoria dels països que avui formen la Unió Europea, així com en molts altres països democràtics

de tot el món. En general, l'enfocament multicultural es va prendre per referir-se a la coexistència de múltiples grups culturals dins d'una societat i a les pràctiques destinades a promoure la tolerància i la igualtat entre diverses comunitats culturals, ètniques i religioses. En les polítiques públiques, culturals i educatives, es va posar l'èmfasi en la inclusió i el respecte a la diversitat cultural. No obstant això, malgrat el seu objectiu comú àmpliament acceptat, van prendre forma diversos enfocaments diferents del multi culturalisme. Aquests incloïen el multi culturalisme liberal, que defensava els principis formals d'igualtat i la posició central de l'individu en relació amb la comunitat; multi culturalisme cooperatiu, basat en la idea de convivència sense l'entrellaçament de diferents ètnies; el multi culturalisme liberal d'esquerres, posant l'accent en la lluita per la igualtat social i jurídica; i la multiculturalitat crítica, afirmant la igualtat en la diferència.

En el nou context, el terme multi culturalisme va començar a associar-se no només amb la integració, sinó també amb els processos negatius d'autocontenció cultural, així com amb l'aïllament i la segregació de grups minoritaris i marginats. A principis de la dècada de 2010, diversos destacats polítics europeus van posar en dubte la idea del multi culturalisme, al·legant que no havia aconseguit assegurar el respecte mutu i la coexistència entre diferents comunitats culturals i ètniques. No obstant això, la idea que la unitat política es pot aconseguir sense uniformitat cultural, i que les identitats culturals plurals no necessàriament afebleixen el sentit de ciutadania i identitat nacional, s'ha mantingut poderosa.



## ***Cosmopolitisme a l'Europa contemporània***

El cosmopolitisme representa una tendència personal a orientar-se més enllà dels límits de la comunitat a la qual pertany. Més específicament, el terme s'ha utilitzat per referir-se a un conjunt específic d'actituds, creences i trets, sobretot, "un ethos d'obertura cultural". La investigació d'INVENT va analitzar tres dimensions del cosmopolitisme: cultural (indicatiu de l'interès de la gent per altres països i cultures), interpersonal (actituds de les persones cap a trobades / interaccions socials amb altres persones en el context d'activitats i esdeveniments culturals) i política (actituds cap a una major connexió supranacional, així com actituds cap a l'impacte de l'augment de la diversitat cultural i les influències culturals estrangeres en el país).

Els nostres resultats van mostrar una consistència en els correlats de les tres mesures diferents del cosmopolitisme, amb poques excepcions. Aquesta consistència general podria indicar que les tres dimensions es complementen en representar un tret de personalitat de "ser obert". Amb aquestes mesures, es pot construir un perfil de "cosmopolites": individus oberts a consumir, relacionar-se, socialitzar i connectar-se amb cultures diferents de la seva.

Tot i que nou països europeus de l'estudi difereixen en grandària, connexió global, posició a la UE, diversitat cultural de les seves poblacions, polítiques migratòries, tradicions de política cultural i sistemes de mitjans, els resultats suggereixen que les diferències en l'obertura cultural, interpersonal i política es poden atribuir principalment a variables a nivell individual en lloc d'efectes significatius de país. La variància a nivell de país sembla més alta per a l'obertura política, però, en general, els models multinivell mostren poca variància a nivell de país.

Més enllà de les característiques demogràfiques, el que importa per al cosmopolitisme és l'oportunitat d'aprendre i relacionar-se amb persones i continguts d'altres cultures. Les anàlisis país per país van demostrar que aquesta troballa és extraordinàriament robusta entre països i, per tant, pot ser d'interès tant per als responsables polítics europeus com nacionals, ja que significa que les polítiques poden contribuir a promoure l'exposició tant personal com mediàtica per augmentar el cosmopolitisme, la qual cosa condueix a la cohesió i la solidaritat en el context del multiculturalisme, la migració i diversos problemes d'identitat i patrimoni a Europa, així com a països individuals.

Més informació a l'article: *Cosmopolitanism in Contemporary European Societies: Mapping and Comparing Different Types of Openness Across Europe* de Tally Katz-Gerro, Susanne Janssen, Neta Yodovich, Marc Verboord i Joan Llonch-Andreu, *Journal of Contemporary European Studies* (2023)



## Hibridació de cultures

Definida en els diccionaris sociològics com "el procés pel qual un element cultural es barreja amb una altra cultura modificant l'element perquè s'ajusti a les normes culturals", la implicació de la hibridació cultural va tenir un paper important en l'avaluació primerenca de Stuart Hall dels resultats potencials de la globalització. A finals de la dècada de 1980, Hall va argumentar que els processos globalitzadors eren contradictoris. Certament, contenien influències corporatives propícies per a l'homogeneïtzació de la cultura, però també podien provocar resistències culturals locals, movent-se en una direcció completament oposada. En concepcions lineals, l'homogeneïtzació de la cultura conduiria a una cultura cada vegada més uniforme, mentre que la resistència cultural de les comunitats locals reafirmaria les tradicions locals i les seves expressions culturals. No obstant això, el que Hall va veure com el resultat més probable dels processos globalitzadors va ser la hibridació de cultures, que donaria lloc a noves identitats compostes d'influències tant locals com globals. La seva conclusió va ser que, certament, els canvis culturals provocats per la globalització no serien unilineals i homogeneïtzadors, sobretot perquè aquesta nova forma d'interdependència opera de manera no lineal.

Més de tres dècades després, es pot dir que la hibridació de cultures va conduir a una nova perspectiva sobre com les cultures nacionals són vistes i experimentades pels individus. L'amenaça de l'homogeneïtzació encara es percep com a important, com ho demostren les iniciatives cada vegada més grans per preservar la diversitat cultural, i la resistència cultural ha trobat noves formes d'expressió en el discurs polític. A partir d'aquí, es pot extreure la conclusió que les reaccions als processos globalitzadors esbossats per Hall continuen actives, amb la hibridació de la cultura fins i tot allà on es rebutja retòricament.

A més, es podria dir que la hibridació de cultures, com el procés pel qual les cultures d'arreu del món adopten aspectes de cultura global homogeneïtzada i, al mateix temps, s'aferren a alguns aspectes de les seves cultures tradicionals o locals, s'ha convertit en un nou marc a través del qual s'han d'estudiar qüestions relacionades amb la cultura, la identitat i el poder.

## Ciutadania cultural

La ciutadania cultural és un intent de desenvolupar una nova interpretació del concepte de ciutadania que estigui més en sintonia amb el context social canviant en què el camp cultural adquireix més rellevància. Per tant, el concepte també hauria de reflectir la creixent importància dels components culturals en identitats cíviques complexes.

Una de les innovacions que es proposa en el concepte de ciutadania cultural és la superació del limitat marc institucional de la ciutadania, definit principalment a través dels drets jurídics i la participació política. Segons Delanty (2002), perquè la ciutadania es converteixi en una categoria rellevant, hauria de referir-se als estils de vida, models culturals i discursos que els residents utilitzen per explicar la societat i el seu lloc en ella, construir les seves aspiracions i obrir espais per articular nous drets des del domini de la cultura.

Això és especialment important ja que, en les societats contemporànies, els grups socials marginals pateixen discriminació, encara que tinguin el mateix estatus legal. La ciutadania cultural esdevé així un instrument cognitiu que serveix per reconèixer clarament els límits i mecanismes d'inclusió i exclusió en un context cultural concret. Les fronteres simbòliques que diferencien entre ciutadans plens i de segona, aplicant el concepte canviat, esdevenen un element crític que malda per construir un model de pertinença plena a tots els ciutadans (Beaman, 2016).

En la comprensió de la ciutadania cultural han cristal·litzat dos enfocaments generals, dels quals sorgeixen múltiples interpretacions a un nivell més concret. El primer és el sociològic, que situa la cultura en el lloc central per promoure la ciutadania cultural. En aquest enfocament es reconeixen noves necessitats i problemes culturals d'individus i grups, i s'introdueix la inclusió en la discussió a través de la identitat, les narratives, els codis i els discursos de pertinença i diversitat. Un altre enfocament general, que prové de la teoria política de la ciutadania cultural, relaciona directament la ciutadania amb la diversitat i pretén ampliar el marc formal per incloure individus o grups socials exclosos o marginats.

En un nivell més concret, hi ha molts enfocaments per entendre la ciutadania cultural que se centren en algunes de les dimensions de la cultura. Un grup es pot classificar en enfocaments que creuen que les competències culturals són crucials per establir la igualtat dels ciutadans en una societat determinada (Bennett, 2001). El desenvolupament de les capacitats creatives i artístiques dels ciutadans és una variant profunda d'aquest enfocament, i les polítiques culturals han d'orientar-se cap a ell. Un altre grup d'enfocaments se centra en els drets que s'haurien de garantir a les minories (Rosaldo, 1999) o que permetrien a tots els ciutadans participar en la cultura nacional (Turner, 2001). El tercer grup d'enfocaments és un tipus de desenvolupament de la ciutadania cultural com a mitjà per adoptar i controlar l'estil de vida d'un grup específic, però també la coexistència d'identitats culturals majoritàries i minoritàries (Zapata-Barrero, 2016). L'últim grup d'enfocaments emfatitza la importància de la lluita i el conflicte en les dinàmiques de canvi cultural de ciutadania. Es considera que la ciutadania cultural és un camp de lluita per una societat democràtica que proporciona espai a la diversitat i una zona de conflicte al voltant del dret a la igualtat d'accés a la producció, distribució i consum de la cultura (Stevenson, 2010; Wang, 2013).

## *Cultura i placemaking*

El placemaking és un concepte i una pràctica utilitzats en la planificació urbana, el disseny i la gestió d'espais amb l'objectiu de crear espais públics inclusius i atractius que satisfacin les necessitats de la comunitat. Aquest enfocament emfatitza la importància de les persones i la comunitat en la configuració i transformació de l'espai.

L'objectiu principal del placemaking és crear espais que atreguin persones, fomentin la interacció social, promoguin la cultura, l'art i la recreació, i millorin la qualitat de vida de la població local. El placemaking reconeix que els espais públics juguen un paper essencial en la vida social i cultural de les comunitats i són fonamentals per crear un sentit de lloc i identitat.

El placemaking és un enfocament que prioritza les persones per sobre dels edificis, el trànsit i la infraestructura en general. Un dels principis clau del placemaking és el disseny centrat en les persones. L'espai ha de ser còmode, segur i accessible per a tots els membres de la comunitat. Un altre principi esmentat en la creació de llocs és una promoció d'ús mixt, que promou l'habitatge combinat, la part comercial de la ciutat i l'espai públic, amb especial atenció a l'accessibilitat i l'ús de mitjans de transport en bicicleta o caminant. El placemaking reconeix la importància del compromís de la comunitat en el disseny i desenvolupament d'espais públics. Els usuaris pensen en les seves pròpies necessitats i maneres de satisfer-les. El placemaking també emfatitza la importància de les pràctiques sostenibles en el disseny urbà. Això implica incorporar la infraestructura verda, el transport actiu i els principis de disseny d'eficiència energètica en el disseny dels espais públics.

Aquest concepte té una gran importància per a la política cultural per diverses raons. Una d'elles és la preservació de la identitat cultural de la comunitat mitjançant la preservació dels

símbols culturals i tradicions. Les activitats culturals es poden dur a terme en els espais creats a través de la creació de llocs, com teatres i biblioteques, que també són llocs d'interacció per als residents. Els espais culturalment rics i de disseny interessant es converteixen en atractius per als turistes. Això fomenta el turisme cultural, que pot influir en els projectes artístics i contribuir a difondre la influència cultural de la ciutat o regió. Al mateix temps, aquest concepte pot atraure inversors, projectes empresarials i llocs de treball

a la zona, contribuint al desenvolupament econòmic i la prosperitat de la comunitat. Una de les raons per defensar aquest enfocament de l'ordenació del territori és la cohesió dels residents i la inclusió de grups minoritaris, tant a través de l'accessibilitat de l'espai com a través de continguts que celebren la diversitat cultural. La creació de llocs pot fomentar el desenvolupament d'indústries creatives, incloses l'art, el disseny, l'arquitectura, les arts culinàries i altres formes de producció cultural.

### *Instrumentes de política cultural relacionats amb la identitat*

La identitat és un aspecte fonamental de l'existència humana, i és de gran importància per múltiples raons. Ajuda els individus a comprendre les seves qualitats, valors i creences úniques. Aquesta autoconsciència permet als individus reflexionar sobre les seves emocions, pensaments i accions. El sentit d'identitat proporciona als individus un sentit de propòsit i pertinença a alguna cosa més gran que ells mateixos (família, comunitat, ètnia, nacionalitat, cultura, religió). A més, tenir clara la comprensió i acceptació de la pròpia identitat és crucial per mantenir una bona salut mental i emocional. Les persones amb un fort sentit de si mateixes tendeixen a tenir una major autoestima, resiliència i satisfacció general amb la seva vida. La identitat guia els individus a prendre decisions importants de la vida i establir objectius significatius. Això permet als individus alinear les seves

eleccions amb els seus valors i aspiracions, donant lloc a una vida més satisfactòria i amb propòsit. El sentit compartit d'identitat pot crear comunitat i solidaritat, donant lloc a una major cohesió social i cooperació.

La política cultural pot donar forma i promoure la identitat personal i social donant suport a les expressions artístiques, reconeixent, celebrant i preservant el patrimoni cultural i fomentant el sentiment de pertinença dins de les comunitats. Això es pot fer mitjançant:

- Proporcionar finançament i recursos per a iniciatives i projectes culturals que promoguin la valoració i la valorització de la identitat mitjançant ajuts, subvencions o incentius fiscals.
- Organitzar festivals i esdeveniments culturals que honorin tradicions o grups culturals específics que puguin ajudar les persones a desenvolupar un fort sentit d'identitat personal i l'orgull del seu patrimoni cultural. També fomenta un sentit de comunitat i identitat social entre els participants.
- Promoure la col·laboració entre institucions culturals, organitzacions no governamentals i grups comunitaris que treballen per valorar la identitat cultural.
- Dur a terme polítiques que preservin els llocs, les tradicions, les llengües i les pràctiques del patrimoni cultural i permetin a les comunitats mantenir les seves identitats diferents i cultivar una identitat compartida.
- Integració en els currículums escolars i programes públics per permetre a les persones comprendre i apreciar la seva pròpia identitat cultural i la dels altres..
- Encoratjar els mitjans de comunicació a representar i incloure identitats culturals diverses en el seu contingut, inclosos programes de televisió, pel·lícules, música i literatura..

- La inclusió d'una comunicació multilingüe i culturalment sensible en les iniciatives de política cultural que reconeixin la diversitat d'identitats individuals i socials de la societat.

## **Cap a una nova inclusió: KØN – Gender Museum Denmark**

Aquest estudi de cas explora el canvi de nom del Museu Danès de la Dona a KØN – Museu de Gènere de Dinamarca el 2021, en particular, el desenvolupament subjacent i l'enquadrament públic d'aquest procés de canvi i com aprofita l'agenda política cultural danesa més àmplia de proporcionar accés a tothom i un major enfocament en la igualtat de gènere.

Aquest cas exemplifica i explora qüestions d'inclusió, igualtat, accés i desenvolupament d'audiències. El desenvolupament intern i organitzatiu de KØN es remunta des dels seus primers anys com a moviment de base fins a convertir-se en regles reconegudes per l'estat i subjacents per complir els objectius de la política cultural.

Traça la influència directa de les mesures de política cultural en la pràctica de les institucions culturals. El canvi de nom és un marcador ràpid però també acaloradament debatut del canvi de direcció de KØN. Va ser el resultat tant del control de la política cultural com del propi desenvolupament del museu. El procés emancipador descrit en aquest cas exemplifica un desenvolupament des de la base fins a la longitud del braç, mantenint el control sobre els termes. Des d'una perspectiva organitzativa, KØN ha experimentat un canvi significatiu en el paper del lideratge, passant de cases democràtiques a un líder "carismàtic" que marca el to. El museu ha optat per incloure gènere(s) en els seus propis termes. La recomanació de política cultural podria haver exigint la inclusió dels homes, però tant els canvis interns en el lideratge del museu i el paper autopercebut en la societat, com un desenvolupament en la societat danesa, han recollit la recomanació i l'han desenvolupat per ser més inclusiva. La visió revisada del museu afirma ara que "el museu serà un creador líder de diàleg sobre la importància del gènere i crearà coneixement, participarà i enfortirà la voluntat d'una societat igualitària" (estratègia KØN 2020-2025). No obstant això, algunes de les reaccions dels visitants, així com les estadístiques dels visitants després del procés de canvi en curs, mostren que els resultats poden diferir dels objectius previstos.

Llavors, per què triar un nom nou? El gènere assenjala un nou capítol en la història interna del museu i el paper autopercebut com a creadors de diàleg sobre temes socials crítics. El canvi de nom significa una reorientació cap a les seves arrels activistes, però, des d'un punt de vista diferent. KØN té com a objectiu una transició de l'activisme d'un grup de dones d'idees afins amb rellevància per a la comunitat local a l'activisme del museu (lideratge) amb rellevància per a una comunitat internacional més gran.

*Llegiu més sobre això a l'estudi de cas KØN – Gender Museum Denmark: Whose museum? per Eva Myrczik de la Universitat de Copenhaguen*

## *Indicadors d'apreciació genuïna de la identitat en la política cultural*

Els indicadors que demostren que la identitat no només es reconeix superficialment, sinó que és realment apreciada, respectada i celebrada en la formulació i implementació de polítiques culturals estan relacionats amb:

**Reconeixement i inclusió:** Les polítiques que valoren la identitat s'esforcen per ser inclusives i reconèixer les contribucions de diversos grups ètnics, religiosos, lingüístics i socials al paisatge cultural de la nació. Això es podria mesurar analitzant la representació d'identitats diverses en diverses institucions, inclosos organismes governamentals, institucions educatives, llocs de treball, mitjans de comunicació i organitzacions culturals. Amb aquesta finalitat, les enquestes de percepció també es podrien utilitzar per mesurar com els individus de diferents orígens culturals perceben el seu reconeixement i representació en la societat.

**Respecte pels drets de les minories i el benestar de les minories:** Valorar la identitat significa respectar els drets i el benestar de les comunitats minoritàries. Això inclou permetre'ls expressar i celebrar la seva identitat cultural sense patir discriminació o marginació. També és important avaluar la qualitat de vida i el benestar d'aquestes comunitats per garantir que les seves necessitats siguin reconegudes i ateses adequadament. Per recollir informació, es poden realitzar entrevistes i grups focals.

**Representació en mitjans de comunicació i arts:** Les polítiques que promouen la importància de la identitat tenen com a objectiu garantir que els diferents grups culturals estiguin representats equitativament en els mitjans de comunicació, les arts i l'entreteniment. Això es pot avaluar mitjançant l'anàlisi de contingut i l'anàlisi del discurs.

**Inclusió en espais públics:** Les enquestes també es podrien utilitzar per avaluar la inclusió d'espais i serveis públics, inclosos l'assistència sanitària, l'educació, el transport i els recursos comunitaris, per a diversos grups culturals.

**Diversitat cultural i protecció del patrimoni:** Preservar el patrimoni cultural és un aspecte crucial per apreciar la identitat, que inclou la protecció de les pràctiques tradicionals, idiomes, rituals, arts, artesanies i llocs històrics de diverses comunitats. Les polítiques haurien d'incorporar mesures per salvaguardar aquests aspectes, i l'avaluació podria implicar avaluacions d'experts i consultes a les parts interessades, incloses les comunitats locals i els grups minoritaris.

En general, per obtenir una comprensió profunda del reconeixement de la identitat en una societat, és important utilitzar una combinació de dades quantitatives (per exemple, assignació de finançament i taxes de participació) i dades qualitatives (per exemple, entrevistes i grups focals). A més, una combinació d'autoavaluació per part dels responsables polítics i avaluació externa pot garantir l'objectivitat i la precisió en el procés d'avaluació.



# INCLUSIÓ

**E**n el sector cultural, "diversitat i inclusió" es refereix als esforços i iniciatives per promoure i abraçar la diversitat entre artistes, creadors, organitzacions culturals i públic. Això implica reconèixer, valorant i celebrant la rica gamma de perspectives, antecedents, identitats i experiències que els individus aporten a les arts i al paisatge cultural. Els aspectes crítics de la diversificació i la inclusió en el sector cultural es refereixen a la representació, l'accés i la participació; participació del públic; col·laboracions i associacions; espais segurs i inclusius; i educació i sensibilització.

La promoció de la diversitat dins del sector cultural engloba diversos aspectes vitals. Un element crucial és la representació, assegurant que les persones de diversos antecedents racials, ètnics, culturals, de gènere, orientació sexual, edat i capacitats estiguin ben representades en totes les facetes del sector cultural, incloses les expressions artístiques, els rols de lideratge i les posicions de presa de decisions.

A més, la creació d'un sector cultural inclusiu requereix eliminar les barreres que impedeixen a les persones d'orígens diversos accedir i participar en esdeveniments, programes i oportunitats culturals. Per aconseguir una major inclusivitat, les institucions culturals poden oferir llocs accessibles, proporcionar recursos per a grups poc representats i arribar activament a diverses comunitats.

A més, comissariar programes i exposicions que ressonin amb persones de diferents orígens és fonamental per atraure públics diversos. Les institucions culturals poden fomentar un sentit de connexió i compromís amb públics diversos mitjançant l'exhibició d'obres que reflecteixen

diverses experiències, històries i cultures i implementen estratègies de màrqueting inclusiu i divulgació.

Les col·laboracions i associacions tenen un paper important en l'adopció de la diversitat dins del sector cultural. En treballar amb artistes, organitzacions culturals i grups comunitaris de diversos orígens, les institucions culturals poden promoure el diàleg intercultural i co-crear experiències artístiques significatives que reflecteixin la diversitat de perspectives i experiències.

Crear espais segurs i inclusius també és primordial. Les institucions culturals han d'establir entorns on tots els individus puguin expressar-se lliurement i sentir-se respectats i valorats. Aconseguir aquest objectiu requereix implementar polítiques que promoguin la lluita contra la discriminació i la lluita contra l'assetjament.

Les iniciatives d'educació i sensibilització contribueixen encara més a la construcció d'un ecosistema cultural inclusiu. Les organitzacions culturals poden sensibilitzar sobre qüestions de diversitat i inclusió a través de programes educatius, tallers i debats. Poden tenir un paper crucial en la configuració d'una comunitat cultural més inclusiva i acollidora fomentant el diàleg i la comprensió.

En conclusió, promoure la diversitat i la inclusió dins del sector cultural implica múltiples estratègies interrelacionades. En prioritzar la representació, millorar l'accés i la participació, involucrar públics diversos, fomentar col·laboracions, crear espais segurs i inclusius i invertir en educació i sensibilització, les institucions culturals poden contribuir a un paisatge cultural més vibrant, inclusiu i equitatiu.



## “Barreres per a programes culturals més inclusius



L'anàlisi dels grups focals realitzats amb professionals de la cultura va mostrar tres grups d'obstacles a pràctiques culturals més inclusives. El primer domini està format per barreres materials. Aquests inclouen obstacles que impedeixen físicament la participació cultural de les persones amb discapacitat, és a dir, entorns físics no accessibles, audioguies, alçades de pantalla i ubicacions de textos. A més, aquest domini també inclou preus elevats de les entrades per a determinats esdeveniments culturals, que exclouen la població amb rendes més baixes. Un altre domini d'obstacles és el simbòlic. Les idees presentades pels professionals apunten a la necessitat de diversificar els programes culturals perquè el públic altament format i benestant no sigui l'únic que se senti convidat i còmode assistint a esdeveniments. Per aconseguir-ho, les institucions establertes haurien d'ampliar el repertori de programes per incloure contingut que no només representi una cultura legítima (highbrow). Els programes han d'utilitzar un discurs comprensible per als residents de diferents nivells educatius, i s'ha de donar més publicitat als programes alternatius. Alguns van advocar per un model radical que reduiria la bretxa entre el públic habitual i els no visitants concedint als no visitants un control gairebé total sobre la programació. L'últim domini està format per matrius ideològiques que prevalen en diferents contextos culturals. És a dir, en alguns contextos culturals, cal que el sector cultural produeixi programes i pràctiques que reflecteixin la diversitat ètnica existent i acabin amb el domini dels programes destinats als grups ètnics dominants. En altres societats, però, hi ha el perill de mercantilització de la cultura, on els productes artístics i culturals són tractats principalment com a mercaderies amb ànim de lucre més que com a expressions de creativitat i identitat. En ambdós contextos, la solució és un reconeixement clar del ventall més ampli de valors socials que crea l'art (cohesió social, solidaritat, igualtat, etc.) i dels beneficis socials a llarg termini que se'n deriven.

Més informació al capítol del llibre: *Participació cultural i inclusió* de Julia Peters, Nemanja Krstić, Avi Astor, Susanne Janssen, Nete Nørgaard Kristensen



## Ciutadania cultural i inclusió

La diversitat i la inclusió són vitals per enriquir les expressions artístiques, ampliar horitzons culturals i promoure la cohesió social. Quan s'inclouen i potencien individus d'orígens diversos, es millora la creativitat i es fomenta una major apreciació de la diversitat dins de la societat. La ciutadania cultural és una eina poderosa per enfortir la inclusió. Reconeix que la diversitat cultural és un aspecte essencial de les societats modernes i busca crear un entorn inclusiu on individus de diferents orígens culturals puguin participar i contribuir plenament.

La ciutadania cultural és un concepte que va més enllà dels aspectes legals i polítics de la ciutadania. Engloba els drets, deures i pràctiques d'individus i grups en matèria de cultura i participació cultural. La ciutadania cultural té com a objectiu reconèixer i validar identitats culturals i formes de vida diverses.

La ciutadania cultural pot millorar la inclusió de diverses maneres. En primer lloc, es tracta de reconèixer i validar la diversitat cultural present en una societat. Aquest reconeixement valora les pràctiques i tradicions culturals dels diferents grups, fomentant el sentiment de pertinença i acceptació.

A més, les polítiques i pràctiques culturals inclusives animen els individus a expressar les seves identitats obertament. Aquesta expressió pot ser llengua, arts, festes, tradicions religioses o altres manifestacions culturals. En promoure aquesta expressió, les societats poden crear un entorn que celebri la diversitat en lloc de suprimir-la.

Un altre aspecte important de la ciutadania cultural és garantir que tots els membres de la societat tinguin igual accés als recursos culturals, com ara museus, biblioteques, teatres i altres institucions culturals. Aquest accés permet a les persones relacionar-se amb diferents cultures, cosa que condueix a la comprensió i el respecte interculturals.

L'educació té un paper crucial en el foment de la inclusió, i l'educació cultural en els currículums escolars i els programes públics pot augmentar la consciència i la comprensió de diverses cultures. Aprendre sobre diferents antecedents culturals permet a les persones desenvolupar empatia i apreciació per les perspectives dels altres.

La ciutadania cultural també desafia els estereotips i prejudicis humanitzant diferents grups culturals. Emfatitza la humanitat compartida entre els individus, independentment del seu origen cultural, i fomenta el diàleg i el respecte mutu.

A més, la ciutadania cultural inclusiva garanteix que les persones d'orígens culturals diversos tinguin veu i vot en les decisions que afecten les seves comunitats. Aquesta participació es pot estendre a la formulació de polítiques culturals, la planificació urbana i el desenvolupament comunitari, entre altres àrees.

Celebrar la diversitat a través d'esdeveniments i festivals multiculturals és una manera poderosa de promoure l'intercanvi cultural. Aquests esdeveniments permeten a diferents grups mostrar les seves tradicions i aprendre els uns dels altres.

El suport a l'emprenedoria cultural i la creativitat permet a persones de diversos orígens participar en l'economia i contribuir activament a la innovació cultural. En conclusió, l'adopció de la ciutadania cultural com a eina per a la inclusió permet a les societats avançar cap a un entorn més inclusiu, harmoniós i vibrant. En celebrar i valorar la diversitat cultural, la ciutadania cultural pot fomentar la unitat entre els ciutadans alhora que aprecia i respecta les seves diferències culturals.

## ***Migrants i cultura a l'Europa contemporània***

Un segment de la recerca d'INVENT es va centrar en la percepció dels immigrants sobre les diferències culturals entre el seu país d'origen i el seu país de residència. Hem analitzat seixanta entrevistes en profunditat a migrants residents en onze països europeus diferents. A partir d'aquestes converses, es va establir que les seves percepcions es diferenciaven per classe, la distància cultural entre el país d'origen i un nou país de residència i el nivell de transnacionalització (el grau en què els migrants estan transnacionalment integrats en les relacions entre els seus països d'origen i els seus països d'acollida). L'anàlisi va revelar que la distància cultural entre una persona; El seu lloc d'origen i el seu actual país de residència influeixen especialment en el seu nivell de participació en la vida cultural del país d'acollida. Com més alta és la distància cultural, més baix és el nivell de participació.

Una part particularment considerable de les diferències culturals es van atribuir a les interaccions interpersonals, així com al consum d'aliments. La qualitat emocional de la connexió interpersonal es va identificar com una diferència cultural fonamental entre el lloc d'origen i el país on resideix actualment l'individu. Les persones dels països d'acollida d'Europa occidental sovint van ser descrites com a fredes, relativament reservades i distants. La menor obertura i cordialitat van anar acompanyades de dificultat per establir noves relacions socials. L'alimentació del país d'origen també s'esmenta sovint com un factor important d'identificació i, alhora, també una font de sentiments de separació i estrangeria respecte al país de residència.

Més informació al capítol del llibre: *Migrant Perspectives on Differences between Home and Host Culture* de Jörg Rössel, Susanne Janssen, Miloš Jovanović i Tally Katz-Gerro

### ***Cultures minoritàries***

Els grups minoritaris són grups que tenen antecedents culturals, ètnics o racials distintius. Coexisteixen amb un grup dominant però estan subordinats a ell. La seva característica definitiva no és necessàriament el seu petit nombre, com ho demostra el sistema de l'apartheid a Sud-àfrica, sinó més aviat el seu estatus subordinat. La pertinença a grups minoritaris també es pot basar en la llengua, la religió, l'orientació sexual o fins i tot certes característiques físiques.

Quan un grup minoritari està separat o segregat socialment, sovint és incapaç de participar plenament en la societat i rebre els mateixos beneficis que el grup dominant. Aquest tracte injust pot conduir a un sentiment d'experiències compartides i a un major nivell de solidaritat dins del grup minoritari.

De vegades, les cultures minoritàries es poden entendre com a subcultures. És un terme utilitzat per definir la cultura d'aquells

grups minoritaris de la societat amb creences i comportaments diferents dels de la cultura dominant. Les subcultures desenvolupen les seves pròpies normes i valors pel que fa a qüestions culturals, polítiques i sexuals.

Els models d'integració de la cultura minoritària amb la majoria inclouen l'assimilació (basada en l'exigència d'un canvi en la forma de vida i els valors com a part de la integració amb la cultura majoritària); homogeneïtzació d'una societat heterogènia (l'anomenat gresol), en què diferents elements es "fonen" en un tot amb una cultura comuna; i el pluralisme cultural (l'anomenat 'bol d'amanides'), on totes les cultures es valoren per igual.

Les societats sovint s'enfronten a reptes pel que fa al reconeixement, el respecte i la protecció de les cultures minoritàries. Institucions socials contemporànies i organitzacions internacionals.

Intentar promoure una societat inclusiva que valori i doni suport a les diverses expressions culturals i garanteixi la igualtat d'accés als recursos i oportunitats per a tothom. Això pot incloure el suport als drets lingüístics, la protecció del patrimoni cultural, l'apoderament de les comunitats minoritàries i la promoció del diàleg intercultural.

## ***Cultura de la discapacitat***

La cultura de la discapacitat es refereix a les experiències, identitats i orgull col·lectiu compartits entre les persones amb discapacitat. Abasta les perspectives, valors, tradicions i expressions artístiques úniques de les persones amb discapacitat. La cultura de la discapacitat desafia les percepcions socials i promou una comprensió positiva de la discapacitat. La cultura de la discapacitat no és monolítica, i les experiències i perspectives varien entre les persones amb discapacitat. A més, la cultura de la discapacitat es creua amb altres aspectes de la identitat, com la raça, l'ètnia, el gènere i la sexualitat, creant experiències diverses i multidimensionals dins de la comunitat de discapacitats.

La cultura de la discapacitat és una comunitat vibrant i diversa. Desafia les percepcions socials i busca fomentar una comprensió positiva de la discapacitat, emfatitzant i celebrant la pròpia discapacitat en lloc de veure-la com una deficiència. És important tenir en compte que la cultura de la discapacitat no és una entitat homogènia, ja que les experiències i perspectives varien significativament entre les persones amb discapacitat. Interseccionant-se amb altres aspectes de la identitat, aquestes experiències i perspectives donen com a resultat una comunitat molt diversa.

Al centre de la cultura de la discapacitat hi ha el reconeixement de la discapacitat com a part integral de la identitat d'un individu. Abraçar i celebrar la pròpia discapacitat és un principi central, i les persones amb discapacitat sovint s'enorgulleixen de les seves experiències, resiliència i perspectives úniques. Aquest sentit d'identitat i orgull fomenta un fort sentit de comunitat i suport entre les persones amb discapacitat, creant un espai per a la comprensió mútua, experiències compartides i un sentit de pertinença. Les organitzacions comunitàries de la discapacitat, els grups de defensa i les xarxes socials són vitals per construir i enfortir aquest sentit de comunitat.

Dins de la discapacitat, la cultura, el llenguatge i la comunicació juguen un paper crucial. La comunitat ha desenvolupat el seu propi llenguatge i terminologia únics, incloent termes, símbols i gestos específics de la discapacitat amb un significat particular. Alguns exemples inclouen la llengua de signes, el vocabulari específic relacionat amb els drets i la defensa de les persones amb discapacitat, i fins i tot l'ús de la llengua pròpia de la identitat (per exemple, "persona amb discapacitat" en lloc de "persona amb discapacitat").

L'expressió artística és una part integral de la cultura de la discapacitat. La comunitat abraça diverses formes d'art, incloent literatura, arts visuals, música, teatre i

cinema. Els artistes discapacitats sovint exploren temes, reptes i triomfs relacionats amb la discapacitat a través del seu treball. Els festivals i esdeveniments d'arts amb discapacitat proporcionen plataformes per mostrar i celebrar aquestes diverses expressions artístiques.

La cultura de la discapacitat també està estretament lligada als moviments pels drets de les persones amb discapacitat i a l'activisme. Defensa la igualtat de drets, l'accessibilitat i la inclusió de les persones amb discapacitat en tots els aspectes de la vida, inclosos l'educació, l'ocupació, l'assistència sanitària i els espais públics. La cultura de la discapacitat fomenta l'activisme, l'autodefensa i l'acció col·lectiva per desafiar les barreres i promoure el canvi social.

Un aspecte crític de la cultura de la discapacitat implica reconèixer i valorar les contribucions i històries de les persones amb discapacitat al llarg del temps. Aquest reconeixement inclou les lluites, els èxits i resiliència de les persones amb discapacitat en diferents cultures i societats. Compartir i preservar la història de la discapacitat és essencial per fomentar i transmetre la cultura de la discapacitat a les generacions futures. En conclusió, la cultura de la discapacitat celebra la singularitat i la diversitat de les persones amb discapacitat. Abraçar la identitat, fomentar un sentit de comunitat i suport, utilitzar un llenguatge i una expressió artística diferents, defensar els drets i l'accessibilitat i preservar la història de la discapacitat són integrals components d'aquesta vibrant cultura. En reconèixer i promoure la cultura de la discapacitat, les societats poden treballar per crear un món més inclusiu i equitatiu per a totes les persones, independentment de les seves capacitats.

## ***Inclusió a través de la participació: La Biblioteca Croata per cecs***

Aquest estudi de cas descriu un exemple de pràctiques inclusives d'èxit per a persones amb discapacitat, realitzades a través de la governança participativa i l'ocupació en la producció de llibres de format especial per a un públic "petit idioma europeu". És a dir, tot i que el Tractat de Marràqueix (OMPI, 2016) ha permès l'ús lliure de drets d'autor de materials en la producció de formats per a usuaris amb deficiències visuals i discapacitats d'impressió, la producció d'aquests formats és costosa donada la mida de les audiències dels països amb poblacions relativament petites. La població actual de Croàcia no arriba als quatre milions d'habitants, i la mida de l'audiència dels llibres de format especial es pot il·lustrar amb el fet que el 2021, la Biblioteca Croata per a Cecs va tenir 1.059 usuaris, que van agafar en préstec un total de 54.191 llibres de format especial (una mitjana de 49 unitats per usuari).

Els inicis de la col·lecció actual de la biblioteca es remunten al 1965, i el fons inicial de llibres en braille provenia de la col·lecció de l'Associació Croata de Cecs. El 1969, l'Associació va iniciar la seva pròpia producció de llibres Braille, i el 1970, les instal·lacions d'enregistrament d'àudio van començar a funcionar (Frajtag, 2010: 64-65). La col·lecció de la biblioteca va créixer amb el temps, amb la posterior addició d'unitats produïdes no només en format Braille, sinó també en formats

d'àudio MP3 i Daisy, així com en formats Daisy 3XML i EPUB. La Biblioteca Croata per a Cecs també produeix revistes per als seus usuaris (el 2021, un total de 60 números de revistes de sis àmbits diferents) i revistes editades per altres editorials (Associació Croata de Cecs, Associació de Cecs de Zagreb, Ràdio club Louis Braille). També cal esmentar que la biblioteca organitza diferents trobades i programes per als seus usuaris, així com actes de sensibilització ciutadana. Ambdós tipus d'esdeveniments tenen importants funcions socials i van ser molt trobats a faltar pels usuaris de la biblioteca en temps de la pandèmia de la COVID-19.

Des del punt de vista de la política cultural, la Biblioteca Croata per a Cecs es pot veure com un exemple reeixit de "col·laboració civil-pública". És a dir, es va establir com una institució pública el 1999, amb l'associació de la societat civil (l'Associació Croata de Cecs) i l'organisme governamental (el Ministeri de Cultura) compartint la responsabilitat del seu finançament i governança. La biblioteca també té dret a participar en activitats econòmiques independents, rebre donacions i competir pels fons de la UE, cosa que contribueix a la diversificació dels recursos de finançament. Destaca especialment per la seva estructura de governança participativa i els seus esforços per contribuir a la inclusió social de les persones amb discapacitat visual a través de l'ocupació. Així mateix, la biblioteca, ubicada a la capital de Zagreb, ofereix els seus serveis a usuaris de tot Croàcia a través del préstec digital de llibres i el préstec interbibliotecari. També promou i dona suport al desenvolupament de seccions per a usuaris amb discapacitat visual en biblioteques de tot Croàcia.

Llegiu més sobre això en l'estudi de cas d'Inga Tomić-Koludrović de l'Institut

## *Equilibri de gènere i cultura*

L'equilibri de gènere es refereix a la representació equitativa d'individus de diferents gèneres, típicament homes i dones, en diversos aspectes de la societat. Engloba aconseguir una distribució proporcionada i justa d'oportunitats, recursos i responsabilitats entre individus de diferents gèneres, amb l'objectiu d'eliminar la discriminació i els biaixos basats en el gènere. L'equilibri de gènere garanteix la igualtat d'accés de tots els gèneres a l'educació, l'ocupació, els llocs de lideratge, els rols de presa de decisions i altres esferes de la vida, promovent la igualtat de gènere i la inclusivitat. Implica desafiar les normes i estereotips de gènere tradicionals per crear una societat més diversa i equitativa on els individus puguin participar i prosperar plenament, independentment de la identitat de gènere.

La relació entre l'equilibri de gènere i la cultura té moltes facetes, variant segons societats, regions i períodes històrics. Algunes cultures exhibeixen una distribució relativament equilibrada entre homes i dones, mentre que altres s'enfronten a disparitats substancials de gènere a causa de factors culturals, socials i econòmics. La relació entre equilibri de gènere i cultura és una complexa interacció de normes culturals, processos de socialització, educació, estructures de poder, estereotips i moviments progressistes.

Les normes i els rols culturals influeixen en la determinació de l'equilibri de gènere dins de la societat. Els rols de gènere tradicionals assignen tasques, privilegis i obligacions diferents a homes i dones, afectant la distribució del poder, les oportunitats i els recursos i sovint afavorint els homes en diversos aspectes de la vida.

La influència de la cultura en la comprensió de la identitat i l'expressió de gènere per part dels individus és evident en els processos de socialització. Les normes socials i les

pràctiques culturals modelen la manera com les persones es perceben a si mateixes i als altres en termes de gènere. Aquestes percepcions de gènere, en al seu torn, contribuir a l'equilibri global de gènere dins d'una cultura.

Els factors culturals afecten l'educació i la participació de la força de treball, provocant desequilibris de gènere en els camps d'estudi o ocupació. Les societats amb greus biaixos culturals poden limitar les oportunitats educatives o des incentivar trajectòries professionals específiques basades en el gènere, perpetuant una representació de gènere desigual en diversos sectors.

L'equilibri de gènere depèn estretament de les estructures de poder i dels processos de presa de decisions d'una cultura. Les societats amb importants desequilibris de gènere en els llocs de poder, com el lideratge polític o els consells corporatius, lluiten per aconseguir la igualtat de gènere i la presa de decisions inclusives.

Les expectatives socials i els estereotips de gènere influïts per la cultura reforcen encara més els desequilibris de gènere. Els estereotips restringeixen les oportunitats i dissuadeixen les persones de desviar-se dels rols de gènere tradicionals, afectant aspectes de la vida, com ara les responsabilitats de cura i les posicions de lideratge.

No obstant això, el progrés i el canvi cultural poden conduir a canvis en les dinàmiques de gènere. Els moviments que defensen la igualtat de gènere i la inclusió desafien els rols de gènere tradicionals, lluitant per una societat més equilibrada i equitativa. Els esforços de les activistes feministes i dels drets LGBTQ+, per exemple, influeixen en les actituds i normes culturals, la qual cosa condueix a una major igualtat de gènere i representació de la diversitat dins d'una cultura.

## Cultura obrera

La discussió sobre la rellevància i Com ha mostrat Jacques Rancière a *La nuit des prolétaires*, *aquest moviment* ha donat lloc a l'aparició d'un gènere literari genuí, que és una contribució rara a la comprensió de la Revolució Industrial i del capitalisme, però que té diverses implicacions pel que fa a la cultura en general. De vegades, està en contradicció i de vegades en harmonia amb les tendències culturals més grans de les societats industrials. L'importància d'una cultura obrera ha estat un debat clàssic en la sociologia i la història de la cultura. La forma d'aquest debat ha estat fortament relacionada amb contextos polítics i històrics.

En els antics països socialistes, estava incrustada en la valorització ideològica de la ideologia obrera (o, més precisament, "proletària") pels partits comunistes dirigents. En el punt àlgid d'aquesta tendència al segle 20, la "gran revolució cultural proletària" va ser iniciada per Mao a la Xina el 1966, ja que el líder xinès va afirmar que els països socialistes poden ser ells mateixos el lloc de les lluites entre la cultura burgesa i popular (proletària).

En les societats capitalistes, la importància política de la cultura obrera ha estat fortament lligada amb l'existència o no d'un moviment obrer fort en un país determinat i amb la seva autonomia i especificitat més o menys desenvolupades. El context de la cultura obrera abasta múltiples camps, inclosos els relacionats amb les polítiques culturals.

Per exemple, a França, l'augment de la cultura obrera (cultura ouvrière) al segle 19 estava directament connectat amb un conjunt d'experiments socials i de vegades socialistes entre certes fraccions de treballadors qualificats, especialment tipògrafs i treballadors de llibres. La seva era la recerca de l'autonomia obrera contra el creixent domini de les eines burgeses de comunicació.

Com ha mostrat Jacques Rancière a *La nuit des prolétaires*, aquest moviment ha donat lloc a l'aparició d'un gènere literari genuí, que és una contribució rara a la comprensió de la Revolució Industrial i del capitalisme, però que té diverses implicacions pel que fa a la cultura en general. De vegades, està en contradicció i de vegades en harmonia amb les tendències culturals més grans de les societats industrials.

Algunes dècades més tard, a principis del segle 20, una escola literària al voltant de Henry Poulaille a França va prendre el nom de literatura proletària (*littérature prolétarienne*). La seva peculiaritat, d'acord amb la concepció de Rancière, és el fet que els mateixos treballadors eren els creadors de textos originals no produïts sota els cànons de la literatura legítima.

Com a especificació de l'àmbit més ampli de la "cultura popular", la noció de cultura obrera és polisèmica i ha estat investida de significats diversos, de vegades contradictoris. Per exemple, Michel Verret va desenvolupar la hipòtesi d'una cultura obrera original i autèntica (cultura obrera), que formava part de l'emergència d'una classe social. D'altra banda, en la seva crítica als usos ideològics i normatius de les referències a la "cultura popular", Pierre Bourdieu veia la "cultura obrera" lluny de ser autònoma i lliure de relacions íntimes a la cultura "legítima" (institucional i burgesa).

En resum, es pot dir que la noció de cultura obrera no és completament autònoma (per exemple, les normes sintàctiques i estètiques poden romandre fortament influenciades pels criteris "clàssics" en la literatura obrera) ni completament dominada pels gèneres "legítims". El seu ús té sentit sempre que el prenguem com a concepte descriptiu i empíric, il·lustrant les connexions entre diversos àmbits de l'activitat social, per exemple, les pràctiques laborals i d'oci.

La rellevància de la cultura obrera es relaciona amb l'existència de pràctiques culturals que connecten directament amb l'experiència del treball, com testimonien les enquestes i els estudis etnogràfics.

Els testimonis i les novel·les basades en experiències obreres són probablement el primer component evident de la cultura obrera, però es basen en una concepció força estreta de la cultura. Totes les pràctiques culturals, que van des de la integració social i la sociabilitat de les pràctiques quotidianes (és a dir, tot el que es relaciona amb el menjar i la beguda) fins a les activitats més individuals de temps lliure desenvolupades entre els treballadors (per exemple, la jardineria en jardins obrers), formen part d'un conjunt d'elements coherents.

Pel que fa a la política cultural, una concepció inclusiva assenyala la importància d'una consideració acurada per a totes les varietats de cultures obreres. Això inclou les activitats quotidianes específiques de subgrups particulars que al principi ni tan sols es poden veure com a "cultura". La construcció d'indicadors de la intensitat de la cultura obrera hauria de formar part del projecte d'un inventari inclusiu de la realitat social de la cultura.

### ***Instrumentes de política cultural relacionats amb la inclusió***

Aconseguir la inclusió en la política cultural és una tasca que exigeix un enfocament polièdric. Cal tenir en compte diverses perspectives, identitats i veus per garantir que tothom estigui representat i valorat dins del sector cultural.

El primer pas cap a aquest objectiu és dur a terme investigacions que ajudin a comprendre la composició demogràfica de la comunitat o societat. Mitjançant la recopilació de dades sobre la representació i participació de diversos grups culturals, ètnics, racials, de



gènere i socioeconòmics en el sector cultural, s'estableix una línia de base per mesurar el progrés i identificar àrees que cal millorar.

En segon lloc, és vital involucrar activament representants de diverses comunitats en el procés de formulació de polítiques. És important incloure persones amb diferents antecedents i perspectives, ja que les seves experiències i preocupacions poden proporcionar informació valuosa que d'altra manera es podria passar per alt. Els grups focals, les reunions de l'ajuntament i els comitès assessors són maneres de facilitar aquest tipus de col·laboració i garantir que les veus de tothom siguin escoltades. En última instància, aquest tipus d'inclusió és clau per assegurar-se que els programes i projectes culturals siguin rellevants i efectius per a tots els involucrats.

Un altre instrument essencial per aconseguir la inclusivitat en el sector cultural és destinar finançament i suport a projectes, iniciatives, i organitzacions que prioritzen la inclusió i l'accessibilitat. Això és especialment important quan es tracta de proporcionar beques i altres formes de suport a artistes i creadors d'entorns poc representats. D'aquesta manera, la política cultural garanteix que tothom tingui l'oportunitat de participar i tenir èxit en el sector cultural.

És crucial garantir que tothom tingui l'oportunitat d'experimentar i gaudir d'activitats i esdeveniments culturals. Això significa que els espais, esdeveniments i programes culturals haurien de ser accessibles a tothom, independentment de les seves capacitats físiques, estatus socioeconòmic o antecedents culturals. Pot implicar proporcionar accés per a cadires de rodes, guies per a persones cegues i amb discapacitat visual, programes disponibles en l'alfabet del codi Morse, àudio guies i recursos multilingües i traduccions en institucions culturals i esdeveniments per allotjar persones que parlen idiomes diferents de la llengua dominant.

En la societat actual impulsada digitalment, també és essencial assegurar-se que tothom tingui accés a exposicions en línia, arxius digitals i esdeveniments virtuals, independentment del seu nivell d'experiència tecnològica o alfabetització digital. Això també permetria a les persones amb diversos graus d'alfabetització digital i accés tecnològic beneficiar-se del ric patrimoni cultural disponible en línia.

Finalment, posar en marxa campanyes de sensibilització pública que subratllin la importància de la inclusió en la política cultural pot ajudar a obtenir suport i fomentar la participació.

### *Indicadors que es poden utilitzar per avaluar el nivell d'inclusió*

A l'hora d'avaluar la inclusió, primer cal definir què significa dins de la cultura específica que s'està examinant. La inclusió consisteix generalment a crear un entorn acollidor i d'acceptació on tothom se senti valorat, respectat i plenament integrat a la comunitat. Es tracta d'assegurar-se que ningú se senti exclòs o marginat i que tothom tingui les mateixes oportunitats de participar i contribuir de manera significativa.

Per començar, és important identificar mètriques i indicadors específics que es puguin utilitzar per mesurar la inclusió. Aquestes mètriques poden incloure dades quantitatives, com ara la representació demogràfica i les taxes de participació, i dades qualitatives, relacionades amb les experiències i percepcions dels individus dins de la cultura.

El pas bàsic és observar la representació de diferents grups demogràfics (per exemple, raça, ètnia, gènere, edat i discapacitat) en organitzacions, esdeveniments i programació culturals. Això podria incloure el seguiment de la diversitat d'artistes, intèrprets, personal i membres de la junta.

En segon lloc, cal analitzar si els esdeveniments i els programes culturals es dissenyen pensant en la inclusivitat i la sensibilitat, tenint en compte les necessitats i els interessos de públics diversos. Això pot implicar incorporar contingut que representi i reflecteixi amb precisió les experiències de diverses comunitats. El seguiment de les taxes de participació de diverses comunitats en activitats i programes culturals pot aclarir qualsevol sota representació o obstacle al compromís que enfronten determinats grups.

No menys important és supervisar les pràctiques de contractació de les organitzacions culturals: promouen la diversitat entre el personal i els llocs de

lideratge? A més, cal analitzar com s'assigna el finançament cultural: hi ha suport per a organitzacions i iniciatives diverses?

El concepte d'inclusivitat també engloba l'accessibilitat lingüística i l'accessibilitat financera. Per tal de promoure la inclusivitat, és important avaluar si els materials, exposicions i programes culturals estan disponibles en diversos idiomes, especialment en àrees amb

Poblacions lingüístiques diverses. A més, és essencial examinar l'asequibilitat dels esdeveniments culturals, els membres i les activitats per assegurar-se que les restriccions financeres no impedeixin que determinats grups participin.

Això es pot aconseguir mitjançant una combinació de mètodes quantitius i qualitius.

- Enquestar els membres de la comunitat i realitzar entrevistes per avaluar la seva percepció de la política cultural i el seu impacte en la inclusió i la diversitat. S'han de fer preguntes sobre el seu sentit de pertinença, l'accés a oportunitats, l'acceptació i els sentiments de respecte i inclusió dins de la comunitat.
- Les enquestes també es poden utilitzar per mesurar el nivell de participació i participació de diferents individus o grups en activitats culturals, esdeveniments, processos de presa de decisions i posicions de lideratge.
- S'hauria d'utilitzar la investigació per examinar les polítiques, pràctiques i normes de la cultura per identificar si promouen o obstrueixen la inclusió. És essencial tenir en compte els biaixos sistèmics, les pràctiques discriminatòries o els obstacles que puguin estar presents.
- És important mesurar la inclusió repetidament al llarg del temps per supervisar el progrés i detectar qualsevol canvi o patró en la inclusió de la cultura. Això permet avaluar l'impacte de les iniciatives o accions d'inclusió realitzades.
- Els mètodes comparatius es poden utilitzar per comparar les mètriques d'inclusió de la cultura amb comunitats o punts de referència similars i obtenir informació sobre com funciona en comparació.

# DIVERSITAT

**S**egons la *Convenció de la UNESCO sobre la Protecció i la Promoció de la Diversitat de les Expressions Culturals* (2005), "la diversitat cultural és una característica definidora de la humanitat". Forma un patrimoni comú de la humanitat que ha de ser "apreciat i preservat en benefici de tots". La diversitat cultural "crea un món ric i variat, que augmenta el ventall d'opcions i nodreix les capacitats i valors humans i, per tant, és una font principal per al desenvolupament sostenible de les comunitats, els pobles i les nacions".

*L'article 1 de la Declaració Universal de la UNESCO sobre la Diversitat Cultural* (2001) estableix que com a "font d'intercanvi, innovació i creativitat, la diversitat cultural és tan necessària per a la humanitat com la biodiversitat ho és per a la natura". Un altre document important, *l'Agenda 21 de la Cultura* (2004), defineix la diversitat cultural com "el principal patrimoni de la humanitat". De totes aquestes afirmacions es desprèn que la diversitat és considerada com un dels valors clau del món contemporani.

La diversitat es refereix a la representació social i la inclusió d'individus d'òrgens diversos en diversos àmbits socials. Els diversos antecedents solen referir-se a la raça, l'ètnia, el gènere, l'orientació sexual, l'estatus socioeconòmic, la posició de classe, la ubicació geogràfica, l'edat i les habilitats. Històricament, l'impuls a la diversitat en el sector cultural es remunta a diversos moviments socials que van intentar desafiar i desmantellar la discriminació pràctiques i sistemes excloents. Així, el moviment pels drets civils, els moviments feministes, la defensa dels drets LGBTQ+, els drets de les persones amb discapacitat.

Els moviments de drets indígenes han jugat un paper crucial en la defensa de la representació i el reconeixement igualitaris en els espais culturals. Els seus esforços han establert les bases per promoure la inclusió i la diversitat en el sector cultural.

Avui dia, la diversitat és considerada un aspecte important de la formulació de polítiques culturals per diverses institucions locals, nacionals i supranacionals. Aquestes polítiques abracen la diversitat per diversos motius. La diversitat és crucial per garantir que tothom tingui veu i les seves històries siguin escoltades. Quan s'inclouen perspectives diverses, donen poder a les comunitats marginades i es preserva i celebra el seu patrimoni cultural. És essencial reconèixer les aportacions de totes les persones i reconèixer el valor que la diversitat aporta a la societat. A més, abraçar veus diverses promou la creativitat i la innovació. Les perspectives úniques inspiren idees originals, desafien les normes i produeixen expressions culturals innovadores.

A més, un sector cultural divers permet augmentar la participació i la rellevància del públic. La interacció amb diverses comunitats fa que les institucions culturals siguin més accessibles i inclusives, atraient audiències més àmplies i fomentant connexions significatives. La diversitat cultural fomenta el diàleg, l'empatia i la comprensió, promovent el respecte mutu, la tolerància i la solidaritat social cohesió. Estar exposats a diferents cultures i formes de vida ens pot ajudar a desenvolupar una major comprensió i empatia cap als altres. També pot promoure el respecte mutu i la tolerància, portant a una societat més cohesionada.

Malgrat la seva importància per a la formulació de polítiques culturals, la diversitat també és criticada per acadèmics i polítics. Un corrent de crítica té a veure amb les mancances de les polítiques d'identitat. Segons els crítics, en lloc d'identificar similituds com a base per a la solidaritat social, les polítiques d'identitat celebren les diferències, la qual cosa està totalment en línia amb les tendències d'atomització social inherents a la política neoliberal. La segona gira al voltant de si l'objectiu de les polítiques de diversitat ha de ser aconseguir la igualtat d'oportunitats o la igualtat de resultats. També hi ha un desacord a l'hora de conceptualitzar la diversitat i determinar quines dimensions s'han de prioritzar en diferents contextos.

### *Diversitat d'expressions culturals*

El terme "diversitat d'expressions culturals" es refereix a les diverses maneres en què les persones expressen la seva creativitat, identitat cultural i talents artístics. Aquesta diversitat és el resultat de múltiples influències en les pràctiques culturals—Història, geografia, diferents creences, llengües i costums. La protecció i la promoció de les diverses expressions culturals són vitals en el món actual, on la globalització i la potencial homogeneïtzació de les cultures poden representar una amenaça significativa per a les cultures, llengües i tradicions locals i indígenes.

La noció de cultures nacionals estables i coherents s'ha tornat cada vegada més obsoleta donada la creixent diversitat ètnica dins del país i els processos de globalització cultural, social i econòmica. Aquest ha estat el teló de fons de les tensions entre l'oferta cultural hegemònica i el major reconeixement de les cultures de diverses comunitats marginades. En aquesta línia, les polítiques culturals en diferents països han emfatitzat una transició cap al multi culturalisme (per exemple, França), el culturalisme transversal

(per exemple, Alemanya), el gresol a cultural (per exemple, el Regne Unit) o el regionalisme cultural (per exemple, Espanya).

La diversitat d'expressions culturals és vital per moltes raons relacionades amb la preservació del patrimoni cultural, la salvaguarda de la diversitat lingüística, l'enriquiment de l'experiència humana, el desenvolupament del sentit d'identitat i pertinença, el desafiament d'estereotips i prejudicis i el foment del pensament crític.

La diversitat cultural és tan important perquè permet la preservació de tradicions, costums, llengües i formes artístiques úniques que s'han transmès d'una generació a una altra. Salvaguardar la diversitat lingüística evita la pèrdua de valuosos coneixements i cosmovisions codificades en les llengües. L'experiència de cultures diverses també amplia horitzons, millora l'empatia i fomenta el respecte mutu entre comunitats. A més, desafia els estereotips, fomenta la comprensió i la tolerància i, en última instància, redueix la discriminació. Per a molts individus, les expressions culturals són una font d'identitat i autoestima. La capacitat d'expressar i celebrar lliurement la pròpia cultura contribueix al seu sentit de pertinença i de poder. Finalment, però no menys important, estudiar i relacionar-se amb diverses expressions culturals en entorns educatius pot donar als individus una perspectiva més àmplia sobre la història, la societat i les arts.

Durant les últimes dues dècades, els responsables polítics han centrat el seu enfocament en el sector cultural i les persones que el poblen, en un esforç per diversificar-lo. Hi ha diverses raons per diversificar el sector cultural. Un sector cultural divers pot enriquir el procés creatiu i impulsar la innovació i l'originalitat de l'oferta cultural. A més, les mesures de diversificació del sector cultural poden equilibrar la discriminació històrica contra els grups marginats, com

certes minories ètniques o les persones amb discapacitat, que rarament han estat inclosos en l'art. En última instància, la diversificació del sector cultural arribarà fins a l'audiència: personal divers pot crear contingut més divers que tindrà el potencial d'atraure públics més diversos.

## Comprensió de la "cultura" en converses de cultura online



Els investigadors de l'equip d'INVENT també van intentar capturar les diferents concepcions de la "cultura" que els europeus utilitzen quan participen en converses culturals en línia. Per explorar aquestes converses, es va analitzar un corpus de 366.221 tuits amb la paraula "cultura" publicat el 2019. Els resultats van mostrar diferències significatives en el discurs cultural a Twitter entre països. Tot i així, també va mostrar una sèrie de temes comuns als temes tractats en diferents països europeus. Aquestes vuit categories temàtiques de cross-country inclouen: TV, Cinema i Teatre; Arts i Lletres; música, concerts i festivals; Societat i Desigualtats Socials; Economia, Empresa i Ocupació; Política i Polítiques; Identitats i fronteres culturals; Espais i llocs.

D'altra banda, els punts de vista divergents dels participants van ser particularment distintius en les discussions sobre identitats i fronteres culturals sobre els efectes del multiculturalisme i la globalització. El tema del patrimoni cultural nacional també va provocar debats sobre el racisme i la immigració (especialment als Països Baixos i Finlàndia) i sobre la religió i les identitats regionals (particularment a Espanya, pel que fa a la cultura catalana). La cultura també es veia com una economia, un negoci i llocs de treball. Per tant, converses sobre camps artístics específics o les organitzacions a les quals estan vinculats (cinema, programes de televisió i teatre; Literatura i Arts; Música, concerts i festivals) també va abordar el "negoci de la cultura" i la "política de la cultura".

L'estudi també revela que entendre la cultura amb un aspecte políticament incrustat s'ha fet més visible a Twitter. Els ciutadans de l'espai digital van expressar interès i preocupació per la desigualtat social (com ara la qüestió de la igualtat de gènere / desigualtat, els drets de les dones i el racisme) i van abordar la divisió social (política) i la discriminació.

(Per a més informació, vegeu: *Understandings of Culture in the Digital Space* de Lucas Page Pereira, Ossi Sirkka, Jinju Kim, Leonora Dugonjic-Rodwin i Charlotte Edy)



## *Diversitat de públics*

La diversitat del públic fa referència a públics de diversos orígens, com ara la raça, l'origen ètnic, la ubicació geogràfica, l'edat, l'estatus socioeconòmic, l'orientació sexual, la identitat de gènere i les habilitats.

La importància de la varietat d'audiències culturals es discuteix sovint en relació amb els conceptes de cultura accessible i inclusiva i democràcia cultural. A mesura que les polítiques culturals han començat a prestar més atenció al problema de l'homogeneïtat dels públics (especialment en el sector finançat amb fons públics), ha augmentat el nombre de crides perquè les organitzacions artístiques i culturals siguin més democràtiques i inclusives, involucrin grups poc representats i, fins i tot, actuïn com a agents de canvi social. Això ha donat lloc al desenvolupament d'una àmplia gamma d'iniciatives, programes i projectes destinats a arribar al públic de maneres noves (per exemple, Europa Creativa 2018). Per tal d'abordar les necessitats i estils de vida de diversos grups socials, les organitzacions artístiques i culturals han emprat una varietat d'estratègies, com ara organitzar esdeveniments en espais "no tradicionals", emfatitzar la creació i presentació de treballs de grups poc representats, desenvolupar projectes de divulgació per a poblacions específiques, fusionar l'oci i l'educació amb l'enriquiment cultural i establir aliances amb

organitzacions basades en la comunitat. A més, el sector cultural s'enfronta al repte de desenvolupar projectes d'investigació d'audiències i nous mètodes de màrqueting i promoció. L'èmfasi en enfocaments centrats en l'audiència o dirigits per objectius en el sector cultural s'ha fet encara més potent a causa del desenvolupament del paradigma de l'economia cultural, en què el públic és vist més com a consumidors o usuaris. D'aquesta manera, les organitzacions culturals i artístiques s'enfronten a la tasca d'arribar a un públic més ampli i divers.

No obstant això, els debats sobre el desenvolupament d'audiències i la política cultural han qüestionat el paper tèrbol i enrevessat que les arts i les organitzacions culturals juguen en la societat. El debat se centra en la discrepància entre les polítiques d'audiència i la probabilitat d'implementar-les. Segons Kawashima (2006), les organitzacions culturals haurien d'auto examinar críticament fins a quin punt s'han compromès a convertir-se en organitzacions inclusives". Assenyala que les organitzacions culturals haurien de revisar a fons la seva història en la societat i les seves pràctiques passades i actuals si volguessin ser realment inclusives. D'altra banda, es qüestiona la necessitat d'una nova conceptualització del treball organitzatiu en el sector cultural, així com la capacitat i preparació de les organitzacions culturals i artístiques per assolir els objectius de diversificació de públics fixats (Conner, 2013; Mandel, 2019; Glow, Kershaw, and Reason, 2021).



## ***Repensar el museu de baix a dalt. El cas del Museum Boijmans van Beuningen projecte 'Zuid. Boijmans'***

Aquest estudi de cas investiga les organitzacions culturals que lloguen un espai en un nou centre cultural, De Hillevliet, en un barri de Rotterdam Zuid, centrant-se en els seus intents d'atraure els residents del barri. La majoria dels residents de Rotterdam South tenen un origen immigrant no occidental i pertanyen als grups socioeconòmics i educatius més baixos. A més, els alts índexs de criminalitat de Rotterdam South han donat mala reputació a la zona. L'intercanvi intercultural i el benestar dels barris es troben, per tant, entre les principals prioritats de De Hillevliet. L'estudi se centra en el projecte del museu d'art més gran i reconegut de Rotterdam, el Museum Boijmans van Beuningen, per atraure visitants del sud de Rotterdam cap al contingut artístic. És a dir, a través d'una enquesta de codi postal, el museu va saber que amb prou feines era freqüentat pels residents d'aquella part de la ciutat.

Per aconseguir un públic més divers, els museus solen intentar persuadir els anomenats "no visitants" perquè vinguin al seu edifici. En aquest cas, però, el Museu Boijmans va fer exactament el contrari movent-se cap a aquests no visitants del sud ("Zuid"). Va anomenar el seu lloc d'avançada a De Hillevliet 'Zuid. Boijmans'. Com va dur a terme 'Zuid' el seu trasllat a Rotterdam Zuid, una zona els residents de la qual poques vegades visiten museus? Aquesta qüestió s'explora a través d'entrevistes a la direcció del projecte i observacions de tres dels seus projectes artístics. "Zuid" es basa principalment en el "model de democràcia cultural", un enfocament ascendent per a la inclusió basat en les necessitats i preferències dels residents. Ho fa d'una manera profunda, repensant el que és un museu en primer lloc per als visitants que tenen poca experiència amb l'art canonitzat. En fer contínuament aquesta pregunta, el projecte "Zuid" es manté sintonitzat amb els desitjos i necessitats d'un públic que canvia constantment a causa de la globalització, les desigualtats creixents i les migracions.

Moltes de les activitats del projecte es fan de baix a dalt. Això s'ha aconseguit de les següents maneres:

- En primer lloc, Zuid va involucrar la comunitat des del principi del projecte i, com a tal, va fundar gran part de si mateixa sobre les preferències i necessitats de la comunitat.
- En segon lloc, es connecta amb Rotterdam Zuid a través d'individus profundament arrelats a la comunitat, comunicant-se així de manera inclusiva en els termes de la comunitat.
- En tercer lloc, s'anima els visitants a participar activament en la construcció d'objectes artístics perquè puguin guanyar un sentit de propietat i orgull de les seves aportacions i de veïnatge.
- En quart lloc, 'Zuid' intenta democratitzar el procés de legitimació artística normalment reservat als experts, prenent seriosament els gustos de la comunitat i elevat els objectes quotidians dels residents a l'estatus artístic.
- Finalment, quan es planeja utilitzar objectes de la col·lecció Boijmans en els seus projectes, 'Zuid' substitueix l'enfocament kantià "art for art's sake" per un que veu els objectes artístics com a eines que els visitants poden utilitzar de maneres valuoses per a ells.

En resum, Zuid s'allunya del model de política cultural en què predomina la visió de la institució establerta sobre l'art, la cultura i la societat a una perspectiva èpica de democràcia cultural en què la institució acull i iguala les perspectives de la diversitat de persones a les quals busca participar, amb l'esperança de trobar una millor connexió amb els "no visitants" de Boijmans.

Si us plau, llegiu més sobre això en l'estudi de cas de Julia Peters de la Universitat Erasmus de Rotterdam

## *Diversitat de la força de treball*

A nivell europeu, la força laboral es caracteritza per un alt nivell de diversitat. Partint de criteris formals, com l'estatut jurídic dels treballadors ocupats, tot i que una gran part de la força laboral europea està assalariada, la varietat de contractes legals diferencia molt la situació de la persona o de la llar, en funció de si els integrants es dediquen al treball a temps parcial, tenen contractes de curta durada o fan treballs d'interinitat. Aquests estatuts defineixen situacions laborals molt diferents, que al seu torn es relacionen amb condicions de treball molt diferents i, en conseqüència, amb diferents relacions amb la cultura en general.

La diversitat de la força laboral a Europa també es pot descriure en altres termes socioeconòmics, com els nivells de renda i de riquesa, molt desiguals segons països i grups socioeconòmics grans. Aquest últim aspecte apunta a la desigualtat de classe com un aspecte central de la diversitat.

No obstant això, la diversitat també és alhora cultural i demogràfica. En cert sentit, la força laboral europea és una refracció particular de la força laboral mundial, amb treballadors migrants procedents de tot el món, però representats de manera molt diferent segons països i regions. La força laboral europea també s'ha diversificat en termes d'edat, gènere, origen religiós i tots els altres factors sociològics. La diversitat de mà d'obra en la cultura es refereix a la presència d'empleats d'una àmplia gamma d'orígens culturals dins d'una empresa o organització. Això inclou individus amb diferents ètnies, races, nacionalitats, religions, idiomes i altres atributs culturals. L'adopció d'una força laboral culturalment diversa implica reclutar, contractar i retenir activament empleats de diversos orígens culturals i crear un entorn inclusiu que valori i respecti les seves perspectives i contribucions.

Tenir una força laboral diversa té nombrosos beneficis per a les organitzacions, els empleats i la societat en general. La diversitat cultural significa una diversitat d'habilitats, idiomes i talents, cosa que permet a l'organització afrontar diversos reptes. També millora la comprensió del mercat global. En el món interconnectat actual, les empreses sovint operen a escala global i una força laboral diversa pot proporcionar una comprensió més profunda de diversos mercats, preferències dels clients i matisos culturals. Això, al seu torn, permet a l'organització adaptar millor els seus productes i serveis a diferents regions.

Les organitzacions que promouen una cultura d'inclusió i diversitat són més atractives per a una àmplia gamma d'empleats potencials. Els millors talents sovint busquen empresaris que valorin i celebrin les diferències. En promoure la diversitat, les organitzacions poden contribuir positivament a la societat creant oportunitats per a individus de grups marginats o poc representats, la qual cosa és una manera d'abordar les desigualtats socials.

## *Instruments de política cultural Promoure la diversitat*

Els instruments comuns de política cultural per promoure la diversitat inclouen la creació de programes educatius que ensenyin sobre diferents cultures; garantir una representació diversa en els òrgans de presa de decisions i institucions culturals; proporcionar subvencions i programes de finançament per fomentar diverses expressions artístiques; salvaguardar, preservar i promoure el patrimoni cultural divers; crear espais culturals inclusius i donar suport a esdeveniments multiculturals; organitzar programes d'intercanvi cultural i l'aplicació de polítiques contra la discriminació i polítiques d'acció afirmativa o quotes.



Per començar, és important incorporar la diversitat cultural als programes educatius per fomentar la comprensió, l'estima i el respecte per les diferents cultures. Això es pot fer a través de currículums escolars, tallers, seminaris i campanyes de sensibilització pública. Per crear polítiques orientades a la diversitat cultural, és vital comptar amb un conjunt divers d'individus implicats en els òrgans de decisió i les institucions culturals. Nomenar persones de diferents orígens culturals per a llocs clau, com ara comitès assessors, consells i funcions directives, és una manera d'assolir aquest objectiu.

Els governs i els donants internacionals poden jugar un paper important en la promoció de la diversitat cultural proporcionant suport financer a través de subvencions i programes de finançament. En donar suport a artistes locals, esdeveniments culturals, festivals i programes educatius que promouen la diversitat cultural, s'aconsegueix donar poder a grups culturals marginats i augmentar la seva visibilitat a la societat.

L'aplicació de polítiques que salvaguardin, preservin i promoguin el patrimoni cultural de diverses comunitats, inclòs el patrimoni cultural immaterial, els costums, les pràctiques tradicionals i les llengües, és crucial per mantenir la diversitat cultural al llarg del temps. Això es pot aconseguir mitjançant proteccions legals, esforços de documentació i suport a projectes de dinamització cultural.

La creació d'espais accessibles i acollidors per a persones de tots els orígens també és un pas important cap a la promoció de la diversitat cultural. Cal garantir que les institucions culturals siguin accessibles a tothom i que la seva programació reflecteixi la comunitat diversa a la qual serveixen. A més, l'organització de programes d'intercanvi cultural, festivals i esdeveniments facilita les interaccions entre persones de diversos orígens i promou el diàleg i la comprensió intercultural.

Finalment, promoure la diversitat mitjançant l'aplicació de lleis i polítiques que prohibeixin la discriminació basada en factors culturals com la raça, l'ètnia i la religió és essencial. Les polítiques o quotes d'acció afirmativa també poden ser necessàries per augmentar la representació i les oportunitats dels grups culturals marginats en diversos sectors, incloses les arts, els mitjans de comunicació i les institucions públiques.



## *Indicadors que es poden utilitzar per Mesurar i avaluar la diversitat*

Determinar l'abast de la diversitat cultural és una empresa complexa que requereix l'ús de múltiples indicadors per capturar les diverses dimensions de les diferències culturals.

- El grau en què les polítiques culturals consideren i incorporen les perspectives i interessos de diversos grups culturals, avaluant si les diferents comunitats culturals estan adequadament representades en els processos de presa de decisions.
- L'assignació de fons culturals en diversos projectes culturals, organitzacions i iniciatives per assegurar que una àmplia gamma d'expressions culturals rebi prou suport.
- La disponibilitat de recursos i programes culturals per a persones de comunitats marginades i amb discapacitats.
- La diversitat d'audiències que participen en esdeveniments i programes culturals, així com la disponibilitat de materials acompanyants d'esdeveniments culturals en diferents idiomes.
- El nombre i l'èxit de les col·laboracions i associacions entre organitzacions culturals representatives de diferents comunitats culturals.
- La representació mediàtica de diferents comunitats culturals, valorant la inclusió de diversos continguts i perspectives culturals.
- La incorporació de perspectives i històries culturals diverses en els currículums educatius per promoure la comprensió i el respecte per les diferents cultures.
- El grau en què les polítiques culturals donen suport i protegeixen la diversitat lingüística, com ara la provisió de fons i recursos per a la preservació i la promoció de les llengües minoritàries..
- Esforços per preservar i protegir els llocs, artefactes i tradicions del patrimoni cultural, especialment els que pertanyen a grups culturals poc representats o marginats

En fer un seguiment d'aquests indicadors, els responsables polítics i les institucions culturals poden comprendre millor el progrés que s'està fent cap a la diversitat i prendre decisions informades. Aquests indicadors proporcionen informació valuosa sobre les àrees que cal millorar, garantint que la diversitat es mantingui a l'avantguarda del desenvolupament i la implementació de polítiques culturals.

# CREATIVITAT

**E**n la definició profana, la noció de "creativitat" generalment denota la capacitat de portar a l'existència alguna cosa nova, basada en l'ús de la imaginació i habilitats que altres persones no tenen. A més de produir o utilitzar idees originals i inusuals, aquesta capacitat sol estar relacionada amb la capacitat de resolució de problemes, és a dir, la possibilitat d'afrontar situacions inesperades o difícils generant o reconeixent alternatives propícies per a una resolució reeixida d'un problema. Les persones creatives també són vistes com a independents i inconformistes i es creu que valoren molt la seva autonomia. Són percebuts com a individus curiosos i que busquen problemes, caracteritzats per "pensar fora de la caixa".

Tots aquests trets de personalitat van ser estudiats per científics socials en el camp de la psicologia. Però el que sembla explicar la recent percepció general de la rellevància social de la noció és l'últim esmentat anteriorment. Encara que està relacionat amb tots els altres trets associats a la creativitat, es creu que l'anomenat pensament "divergent" o "lateral" permet innovacions tecnològiques i econòmiques amb importants conseqüències socials (positives).

És a dir, mentre que l'originalitat i la "destrucció creativa" que provoca poden ser inicialment socialment disruptives, els seus productes es prenen per permetre la creació de nou valor econòmic que eventualment es traduirà en resultats positius per a tota la capacitat de pensar ràpidament en moltes idees) i el "flux" (definit per Csikszentmihalyi com la implicació atemporal i total dels individus

en l'activitat amb què estan compromesos) són, per tant, molt valorats en economies i societats postindustrials, cada vegada més digitalitzades.

Des del llançament el 1997 de l'agenda d'"indústries creatives" del govern laborista al Regne Unit, seguida de les publicacions seminals sobre les "ciutats creatives" (Landry, 2000; Florida, 2002), i l'enfocament de la Comissió Europea en l'"economia de la cultura" (KEA, 2006), l'enfocament predominant del desenvolupament basat en la cultura s'ha basat en la idea que la creativitat individual, posada en contacte amb la tecnologia digital avançada, donaria lloc a resultats econòmics que al seu torn conduirien a la molt desitjada "cohesió social". En termes de pràctica de política cultural, això sovint resultava en l'expectativa que el talent individual reunit en "centres tecnològics" o "barris creatius" produiria espontàniament resultats socials, a més dels negocis i els "creatius".

No obstant això, atès que aquestes solucions minimalistes generalment no han aconseguit produir els resultats desitjats, alguns dels seus aspectes van ser reformulats. Ja en l'informe de 2009 de KEA per a la Comissió Europea sobre l'Impacte de la Cultura sobre Creativitat, es va proposar el concepte de "creativitat basada en la cultura". En l'informe, s'argumentava que aquest tipus de creativitat era provinent no només de la individualitat, sinó de l'art i de les produccions culturals i d'altres activitats que fomenten la innovació.

Tot i que es va definir com "anar més enllà dels èxits artístics o el "contingut creatiu"

alimentant xarxes de banda ampla, ordinadors i equips electrònics de consum, i operant amb característiques com "afecte", "espontaneïtat", "intuïció", "records", "imaginació" i "estètica", l'informe no obstant això va abordar la "creativitat basada en la cultura" des d'una perspectiva més aviat utilitarista, emfatitzant el seu paper en la innovació tecnològica i social. De la mateixa manera, tot i invocar un conjunt més ampli d'activitats que nodreixen la creativitat, el concepte defineix més aviat estretament la cultura en termes d'activitat artística.

Encara s'està desenvolupant una nova definició social de "creativitat basada en la cultura", així com els programes de polítiques multisectorials que farien justícia. L'enfocament explícitament social de la Nova Agenda Europea per a la *Cultura (2018)*, posant l'accent en la diversitat cultural i el benestar dels ciutadans, es pot veure com un pas en aquesta direcció.

És a dir, tot i que els programes de treball basats en la Nova Agenda conserven algunes de les retòriques i solucions de la concepció de la creativitat abans dominant, la deriva general del document es pot interpretar com un avanç cap a la visió sistèmica del procés creatiu, que emfatitza la validació social que es produeix si es dona suport al treball i entén l'individu creatiu en constant interacció amb el seu entorn sociocultural.

Aquest enfocament de la creativitat, òbviament, requereix una inversió considerable en educació, formació, aprenentatge i pràctica. L'aprenentatge interdisciplinari en tots els àmbits educatius també és compatible amb aquest enfocament, però la cultura i les polítiques culturals no tenen un paper menor en el procés.

L'enfocament cultural també és coherent amb alguns exemples destacats d'un canvi de paradigma que s'allunya de la tecnologia cap a enfocaments més centrats en l'ésser humà de la creativitat.

## Indústries creatives

La noció d'indústries creatives va sorgir a Austràlia a principis de la dècada de 1990 com a part de la conceptualització de la política cultural del país (Nació Creativa - 1992 - 1994), però va experimentar promoció internacional durant el primer període del govern del "Nou Treball" a Gran Bretanya.

El primer pas d'aquest procés (el 1997) va ser la re conceptualització i el canvi de nom de l'antic Ministeri de Patrimoni Nacional pel de Departament de Cultura, Mitjans de Comunicació i Esports (DCMS). Va formar la Unitat d'Indústries Creatives i Task Force, que va iniciar dos projectes de cartografia d'indústries creatives al país (1998 i 2001), va donar suport al seu desenvolupament i, a través del British Council, va promoure aquest model a tot el món.

Segons Nicholas Garnham (2005), el terme "indústries creatives", encara que sovint s'utilitza indistintament amb termes d'indústries culturals, va obtenir el seu poder polític i ideològic del prestigi i la importància econòmica atorgada a l'impacte de les tecnologies de la informació i la comunicació a finals del segle 20 i principis del segle 21.

La definició oficial del terme, encunyada en els seus inicis però encara vigent avui dia, estableix que les "indústries creatives" són "aquelles indústries que tenen la seva origen de la creativitat, habilitat i talent individuals i que tenen un potencial de riquesa i creació d'ocupació a través de la generació i explotació de la propietat intel·lectual" (DCMS 2005).

Segons les classificacions britàniques, utilitzades en exercicis de cartografia organitzats pel govern sobre el tema, el camp de les "indústries creatives" inclou els següents sectors: publicitat, arquitectura, mercat d'art i antiguitats, artesania, disseny, moda de disseny, cinema i vídeo, programari d'oci

interactiu, música, arts escèniques, editorial, programari i jocs d'ordinador, televisió i ràdio (DCMS 2005).

Com es pot observar, les indústries creatives combinen activitats amb una elevada legitimitat, que no aporten gaires guanys econòmics (com el mercat de l'art i les antiguitats, les arts escèniques o la música) amb activitats amb un nivell de legitimitat baix, però que obren enormes beneficis econòmics (com els jocs d'ordinador, el programari interactiu d'oci, la publicitat, la moda de disseny o la televisió).

David Hesmondhalgh (2002) diferencia entre el nucli i les indústries culturals perifèriques. Les principals indústries culturals inclouen la publicitat, el màrqueting, la radiodifusió, les indústries cinematogràfiques, la indústria d'Internet, les indústries musicals, l'edició impresa i electrònica, el vídeo i els jocs d'ordinador. Aquestes activitats s'ocupen centralment de la producció industrial i la difusió d'obres culturals. En la classificació de Hesmondhalgh, el teatre i la fabricació, exhibició i venda d'obres d'art són vistos com a indústries culturals "perifèriques" perquè no tenen la forma industrial de producció i reproducció.

La crisi econòmica del 2008 també va influir en l'enfortiment de les indústries creatives com a direcció de la política cultural. En temps de crisi, els ministeris de cultura perden el seu instrument primordial, el finançament, motiu pel qual es veuen obligats a impulsar diferents

mecanismes de finançament de la cultura, en aquest cas, del mercat.

Si bé les indústries creatives han guanyat reconeixement i importància en les economies i societats modernes, també s'han enfrontat a diverses crítiques i desafiaments. Els crítics argumenten que l'èmfasi en el valor econòmic en les indústries creatives pot conduir a la mercantilització de la cultura, on els productes artístics i culturals són tractats principalment com a mercaderies per obtenir beneficis en lloc d'expressions de creativitat i identitat. L'economia d'actuacions esporàdiques i la naturalesa autònoma del treball creatiu sovint resulten en una ocupació precària, sense beneficis tradicionals com ara assegurança mèdica, plans de jubilació i ingressos estables. Alguns crítics argumenten que la pressió per generar beneficis pot ofegar l'originalitat artística i la innovació. Els interessos comercials poden prioritzar el contingut segur i familiar per sobre de les idees més arriscades i que empenyen els límits. La investigació també mostra que certs grups, com les dones, les persones de color i les comunitats marginades, estan sota representats en les indústries creatives. Finalment, mentre que les indústries creatives poden generar ingressos substancials, i encara que es basen en talents individuals, els beneficis no es distribueixen equitativament entre tots els participants en la cadena de valor, ja que les grans corporacions se'n beneficien més que els creadors individuals. *iándose más que los creadores individuales.*



## ***Les Machines de l'Île: Art i enginyeria que revitalitzen una regió***

Des de 2007, la companyia Machines de l'Île s'ha establert com la principal atracció del nou "districte creatiu" de la ciutat de Nantes, un port fluvial a la regió de País del Loira. L'objectiu era revitalitzar l'espai dels antics tallers navals, que van tancar el 1987. Va ser, per tant, molt interessant veure com l'empresa va contribuir a la remodelació de la ciutat i de la comarca.

Les Màquines de l'Île és una forma poc convencional de museu, un espai de teatre de carrer que viu i funciona amb màquines, combinant art i enginyeria. De fet, l'empresa de La Machine, el taller de les Màquines, és coneguda per la seva construcció d'enormes màquines animals que interactuen amb el públic. Recompon la naturalesa exòtica i crea una identitat estètica i cultural per al lloc on es desenvolupa. A poc a poc s'ha anat creant un autèntic bestiar mecànic: elefants, peresosos, aranyes, erugues i fins i tot criatures marines. Jules Verne i Leonardo da Vinci van inspirar en gran mesura la identitat estètica d'aquestes màquines, que ara s'exporten internacionalment (com el drac Lang Ma avui a la Xina). Fruit d'una política cultural, econòmica i turística, basada inicialment en el model bilbaí, l'objectiu era institucionalitzar una tradició de teatre de carrer existent des de feia gairebé 40 anys i fer de Nantes una ciutat d'esdeveniments, amb les seves produccions exposades a l'abast de tothom. Aquest gran projecte va ser capaç d'atraure turisme de masses i revitalitzar la regió mitjançant la creació de nous llocs de treball i el suport a la innovació tecnològica. Gairebé 290.000 persones van acudir a les màquines el primer any després del seu llançament el 2007. El 2016, la companyia va comptabilitzar 665.000 visitants.

D'una banda, d'acord amb els valors associats al món del teatre de carrer, les Màquines són, en essència, accessibles a tothom des de l'espai públic, de forma gratuïta. Només es paga la visita als tallers, la descoberta de les futures màquines i l'entrada al carrusel. D'altra banda, aquest projecte requereix grans quantitats de diners. Des del primer moment, l'empresa va necessitar suport local, regional i europeu, utilitzant més de 70 milions d'euros de subvencions públiques. Aquest èxit meteòric, que va transformar radicalment la imatge de la ciutat a nivell local, nacional i fins i tot internacional, es va inserir, però, en un complex conjunt d'organitzacions, la qual cosa es va traduir en una manca de transparència en el finançament i un bloqueig dels diferents càrrecs que ocupaven dins de l'empresa.

*Llegiu més sobre això en l'estudi de cas de Lucas Page Pereira, Paul Brumen i Morgane Chymisz de l'École normale supérieure Paris-Saclay*

## Ciutats creatives

El terme "ciutats creatives" va aparèixer per primera vegada en el context nord-americà i britànic i s'associa més sovint amb autors com Charles Landry i Richard Florida. Alhora, és un dels conceptes (a més d'indústries creatives, economia creativa, centres creatius, classe creativa...) el que destaca la creativitat com una característica que determina decisivament l'èxit (especialment econòmic) en el canviat món post industrial.

Fins ara, el concepte de ciutats creatives s'ha provat majoritàriament en casos de col·lapse econòmic de ciutats industrials als EUA, Austràlia i Europa. L'experiència ha demostrat que la televisió, el cinema, el multimèdia, la música i l'edició, així com els programes que fomenten la innovació i el desenvolupament de les petites i mitjanes empreses culturals, poden ajudar a regenerar ciutats des industrialitzades on encara hi ha estructures eficients de transport, telecomunicacions i protecció social.

Malgrat les diferències entre els defensors del concepte de "ciutats creatives", el concepte i la pràctica d'aquestes ciutats comparteixen diverses característiques comunes. Aquests inclouen tractar els talents de les persones (programari de la ciutat) com a igual d'importants, si no més importants, que el maquinari de la ciutat (infraestructura de la ciutat, instal·lacions existents i indústria); l'existència d'indústries creatives a la ciutat, que s'ocupen –o produeixen– de noves tecnologies; confiar en els recursos culturals de la ciutat (entesos en sentit ampli des de les arts fins a les tradicions culinàries locals); i l'existència de diversitat cultural en aquestes ciutats i tolerància en relació amb ella.

La concepció de Charles Landry es va presentar en nombrosos llibres i casos d'estudi, els més famosos dels quals són *La ciutat creativa* (1995) amb Franco Bianchini, *L'art de la regeneració: renovació urbana a través de l'activitat cultural* (1996), *Ciutat creativa:*

*A Tool for Urban Innovators* (2000), *The Art of Making a City* (2006) – Posa l'accent en l'ús creatiu dels recursos culturals de les ciutats per desenvolupar l'economia urbana, restaurar l'orgull cívic, enfortir la cohesió social i elevar la qualitat de vida.

En el seu llibre probablement més conegut, *The Creative City: A Tool for Urban Innovators*, Landry afirma que 'els recursos culturals són la matèria primera de la ciutat i la seva base de valors; recursos que substitueixen el carbó, l'acer o l'or. La creativitat és un mètode per utilitzar aquests recursos i ajudar-los a créixer (...). La tasca dels planificadors urbans és reconèixer, gestionar i utilitzar aquests recursos de manera responsable. Segons Landry, "cada lloc té potencial, encara que no sigui obvi, especialment per als que hi viuen".

En la concepció de Landry, a partir d'aquesta "matèria primera", les ciutats haurien de desenvolupar una identitat pròpia i distintiva, basada en els recursos locals existents –el caràcter únic del lloc i de les persones que el formen– que les diferenciés del mar de ciutats uniformes, que processen la globalització i els estils de construcció corporatius es reproduïen arreu del món. Aquesta particularitat faria visible la ciutat i, se suposa, podria atraure representants de la "classe creativa" altament mòbil, inversors i turistes.

La descripció general de Florida de les ciutats i regions que atrauen els membres de la "classe creativa" té semblances amb el resultat desitjat de les mesures polítiques defensades per Landry. No obstant això, més enllà de vagues crides als responsables de la presa de decisions perquè inverteixin en creativitat i serveis culturals que puguin atraure persones predisposades a generar riquesa a les seves ciutats, Florida no ho fa realment participar en discussions polítiques.

Com a acadèmic, en els seus dos primers llibres sobre el tema (2002; 2004), va intentar aportar proves per a la hipòtesi que existeix

una relació entre el creixement econòmic d'una ciutat i l'estructura de la seva població, així com les seves característiques generals com a lloc. Segons Florida, les ciutats que tenen una proporció més significativa de treballadors dedicats a ocupacions creatives i la capacitat d'aprofitar "els aspectes multidimensionals de la creativitat" amb finalitats econòmiques tendiran a prosperar en l'economia contemporània. Una de les principals crítiques a l'enfocament de la ciutat creativa és que pot conduir a la petrificació i l'exclusió. A mesura que augmenten els valors de la propietat i el cost de la vida, els residents de llarga durada poden veure's obligats a abandonar els seus barris. A més, hi pot haver una manca de diversitat i inclusivitat en les indústries creatives i els espais culturals dirigits per les polítiques creatives de les ciutats, perpetuant les desigualtats existents i limitant les oportunitats per als grups poc representats. A més, preocupa que l'enfocament de la ciutat creativa pugui mercantilitzar la cultura, substituint expressions autèntiques per tendències impulsades pel mercat dissenyades per al consum turístic. Alguns crítics argumenten que l'enfocament de la ciutat creativa se centra massa en els canvis superficials, estètics i físics en lloc d'abordar els reptes urbans subjacents que requereixen canvis socials, econòmics i estructurals més amplis.

### *Classe creativa*

La "classe creativa" és un terme encunyat per l'economista i científic social Richard Florida, que es refereix a un segment de la força laboral involucrat principalment en indústries creatives i intenses en coneixement, incloses professions com la tecnologia, el disseny, les arts, la cultura, l'entreteniment, els mitjans de comunicació, la investigació i molt més.

Als llibres *The Rise of the Creative Class, and How It Transforms Work, Leisure and Everyday Life* (2002) i *Cities and the Creative Class* (2004), Richard Florida tracta amb el global canvis

socials, econòmics i culturals que condueixen a la formació de "classes creatives"; així com amb la connexió entre el l'èxit econòmic de les ciutats, la composició demogràfica de la seva població i les seves característiques generals.

La classe creativa inclou membres de professions que operen amb símbols culturals i creen nous productes originals en recerca i desenvolupament, indústria del programari, disseny, indústries culturals i art en el sentit tradicional, i serveis financers i de consultoria. Tot i que la definició principal de la classe creativa és professional, segons Florida, també comparteixen un esperit creatiu i un estil de vida específic caracteritzat per "l'obertura a la diversitat de tot tipus" i "la recerca d'experiències de qualitat superior".

El que connecta la recerca de Florida amb el concepte i la pràctica de les ciutats creatives és la seva visió que els membres de la classe creativa no es distribueixen equitativament en l'espai geogràfic, sinó que s'agrupen en aquelles ciutats i regions que els proporcionen comoditats i experiències de qualitat superior, que estan obertes a la diversitat social i cultural i que els permeten expressar-se com a persones creatives.

Es tracta, en la formulació publicitària de Florida, de ciutats pròsperes (com San Francisco, Seattle o Boston als EUA) caracteritzades per les tres 'T': tecnologia, talent i tolerància'. Basant-se en la investigació sobre el vincle entre capital humà i desenvolupament econòmic i estenent-la en noves direccions, Florida assenyala que aquestes tres condicions són necessàries, però que cadascuna és insuficient per si sola, i que per atraure persones creatives, generar innovació i estimular el desenvolupament econòmic cal que les ciutats posseeixin aquestes tres característiques.

Segons Florida, en una economia impulsada pel coneixement, les ciutats que atreuen i retenen talents creatius amb èxit estan millor posicionades per competir a escala global.



També poden beneficiar-se d'un efecte 'imant de talent'. Quan professionals qualificats s'instal·len en una regió, poden atraure més inversions, empreses i talent, creant un bucle de retroalimentació positiva per al creixement econòmic.

El concepte i les polítiques de la classe creativa també es van enfrontar a dures crítiques. Els crítics argumenten que atribuir la revitalització urbana i el creixement econòmic només a la classe creativa simplifica excessivament el complex procés de desenvolupament urbà. Factors com la infraestructura, la gestió, els serveis socials i el context històric també juguen un paper important. L'enfocament de classe creativa tendeix a centrar-se principalment en indústries creatives i intensives en coneixement, descuidant altres sectors essencials de l'economia, com la manufactura, la salut, l'agricultura i més. Aquests sectors també contribueixen significativament al desenvolupament econòmic i al benestar de la comunitat, però poden no encaixar dins de la definició tradicional de classe creativa. Una de les crítiques més significatives al concepte de classe creativa és el seu potencial per exacerbar la desigualtat socioeconòmica. A mesura que les ciutats i les regions se centren a atraure professionals creatius, els valors de la propietat i els costos de vida poden augmentar, provocant el desplaçament dels residents existents i la pèrdua d'habitatges assequibles. A més, l'enfocament de classe creativa tendeix a posar un fort èmfasi en els centres urbans com els llocs principals per a la creativitat i la innovació. Això pot conduir a l'oblit de les zones rurals i les ciutats més petites, que també poden tenir formes úniques de creativitat, innovació i potencial econòmic.

### **El Jo creatiu i el treball creatiu**

Els conceptes "jo creatiu" i "treball creatiu" van cobrar protagonisme juntament amb la noció de creativitat, que s'ha convertit en central en el sector cultural dels darrers trenta anys. Durant aquest període, la concepció de la cultura

com a resultat de l'activitat creativa més que com una inversió social més àmplia ha estat clau per al sorgiment de la idea *d'indústries creatives*, que ocupen una posició central en la dinàmica recent de la política cultural europea.

La potenciació actual de la creativitat dels individus i el reconeixement de certs tipus de treball com a creatius es poden veure com la conseqüència lògica d'una concepció de la cultura centrada en la creativitat.

Millorar la creativitat dels individus en forma de "jo creatiu" implica un intent de desenvolupar un sentit de potencial creatiu singular. Això inclou una reflexió sobre la necessitat d'autoexpressió en el context del treball, així com, més sovint, la teorització psicològica del "jo creatiu" i el mesurament de *l'autoeficàcia creativa*. Es diu que desenvolupar el jo creatiu implica fomentar i explorar la pròpia creativitat a través d'experiències, aprenentatge i autoexpressió. En aquest cas, el paper de la política cultural i de la intervenció governamental en general seria proporcionar als individus bones condicions per desenvolupar el seu potencial creatiu.

D'altra banda, el debat sobre la importància del «treball creatiu» ha inclòs tant dades estadístiques sobre el nombre agregat de llocs de treball com la participació del sector en l'economia i la recerca sobre la naturalesa d'aquest tipus de treball. En aquest últim context, el treball creatiu s'ha relacionat més sovint amb el treball precari i "flexible", que implica condicions laborals explotadores. No obstant això, encara s'afirma que la creativitat i la innovació són vitals per mantenir un "avantatge competitiu" en una "economia del coneixement" globalitzada.

De vegades, s'espera que l'elevat capital humà dels treballadors creatius mitigui els efectes negatius de les condicions laborals desfavorables del sector, ja que es considera que aquests treballadors són altament qualificats, creatius i innovadors. La regulació del sector també s'ha vist difícil a causa del caràcter disruptiu de la de les noves tecnologies

depèn. No obstant això, també hi ha veus que suggereixen que hi hauria d'haver solucions sistemàtiques a la situació dels treballadors creatius.

Malgrat les investigacions que s'han fet al llarg dels anys sobre la posició dels treballadors en les indústries creatives, el "jo creatiu" i el "treball

creatiu" s'han mantingut com a conceptes que no són fàcilment aplicables en la investigació sociològica. Es proposa, per tant, utilitzar-los en estreta connexió amb els mètodes utilitzats en l'anàlisi de la desigualtat social, com la desigualtat de gènere, però també altres desigualtats que s'entrecreuen.

## ***Fortalesa de la Cultura Šibenik: de la gestió del patrimoni cultural al desenvolupament social sostenible***

Aquest estudi de cas presenta el desenvolupament de polítiques culturals orientades al desenvolupament social sostenible a la ciutat costanera croata de Šibenik, que ha experimentat una transició d'un centre industrial socialista a una ciutat desindustrialitzada l'economia de la qual s'orienta principalment cap al turisme. No obstant això, a diferència d'altres grans ciutats de l'àrea adriàtica, Šibenik ha utilitzat alguns dels seus recursos històrics per desenvolupar programació cultural orientada al desenvolupament social sostenible.

La ciutat està envoltada per una xarxa de grans fortalises renaixentistes que estaven en gran part inutilitzades en el moment de la depressió econòmica de la ciutat al començament del període postsocialista. Un ambiciós projecte per revivir-les (amb èmfasi en el desenvolupament cultural) es va posar en marxa a principis de la dècada de 2010. Entre el 2014 i el 2020, es van invertir 16,6 milions d'euros en tres grans fortalises (amb una forta participació de la UE de 8,1 milions d'euros), convertint una d'elles en sala de concerts i una altra en campus educatiu. A més del patrimoni cultural, el desenvolupament cultural previst es va basar en la llarga tradició d'organització de festivals d'estiu, que van des del conegut festival internacional de la infància, amb més de 60 anys de tradició, fins als importants festivals de música alternativa que van tenir lloc a la dècada de 2010 (Terraneo i The Thirsty Ear). La ciutat també compta amb dos llocs declarats patrimoni de la UNESCO i una florent societat civil.

El 2016, la ciutat de Šibenik va establir una nova institució pública anomenada Fortalesa de la Cultura (<https://www.tvrdjava-kulture.hr/en/home/>), la funció inicial de la qual era gestionar les activitats culturals i econòmiques a les fortalises recentment reviscolades. No obstant això, els relativament breus últims sis anys de la seva existència han demostrat que, a més de la gestió del patrimoni, la institució de nova creació també ha servit com a plataforma central per a un major desenvolupament i diversificació de les activitats culturals a la ciutat. Des del 2019, també dirigeix la recentment formada House of Arts Arsen (<https://kucaarsen.hr/>), anomenada així en memòria d'Arsen Dedić (1938-2015), el conegut cantautor i poeta originari de Šibenik. Aquest espai, situat en ple centre de la ciutat, ha estat estratègicament escollit per acollir activitats multifuncionals que van des del cinema d'art, representacions teatrals i concerts fins a diversos programes educatius. La seva funció és revitalitzar la vida pública i desenvolupar les audiències per a continguts culturals aspiracionals. Una altra acció que ha tingut molt d'èxit ha estat la creació del Club d'Amics, que permet l'accés permanent a les fortalises de la ciutat. Això els ha portat a convertir-se en llocs populars de socialització i ha contribuït a la construcció de la identitat local.

Llegiu més sobre això en l'estudi de cas de Sven Marcelić de la Universitat de Zadar

## *Instruments de política cultural relacionats amb la creativitat*

La política cultural pot utilitzar diversos instruments per donar suport a la creativitat:

En primer lloc, en incloure l'educació creativa en els plans d'estudis escolars i en les activitats extraescolars, la política cultural pot ajudar a cultivar joves talents i promoure una cultura de la creativitat des d'edats primerenques.

Un instrument essencial en la política cultural és oferir assistència financera a artistes, institucions culturals i iniciatives creatives a través de subvencions, subvencions i iniciatives de finançament. Ajuda a alleujar les càrregues monetàries i permet als artistes i professionals creatius concentrar-se en el seu treball i projectes innovadors.

El tercer instrument important per a artistes i creadors és el copyright i la protecció de la propietat intel·lectual, que permet compartir lliurement les obres originals sense por a l'explotació.

Invertir en recursos i formació per a l'emprenedoria cultural pot ajudar els artistes a transformar la seva creativitat en carreres sostenibles proporcionant les eines i els coneixements necessaris per tenir èxit en la indústria.

La política cultural ha d'encoratjar i donar suport als projectes col·laboratius, i el treball interdisciplinari pot promoure la innovació en les arts mitjançant l'intercanvi d'idees i la pol·linització creuada.

També hi hauria d'haver suport per integrar les arts i la tecnologia que permeti als artistes explorar nous mitjans i mètodes d'expressió innovadors i creatius.

Finalment, però no menys important, el suport a plataformes digitals i espais virtuals per a exposicions artístiques, performances i col·laboracions permetrà que el contingut creatiu sigui accessible a un públic més ampli.

## *Indicadors de creativitat en política cultural*

La creativitat és un aspecte important del desenvolupament cultural, i les polítiques culturals tenen un paper crucial a l'hora de fomentar i fomentar la creativitat en diverses formes. És important assenyalar que mesurar la creativitat pot ser difícil a causa de la naturalesa subjectiva i intangible de l'expressió humana. No obstant això, investigadors i professionals han utilitzat diversos mètodes i enfocaments per avaluar la creativitat en aquest camp.

Els mètodes estàndard per a l'avaluació de la creativitat en política cultural són:

Un enfocament d'ús comú és involucrar experts en el camp cultural rellevant per avaluar les obres creatives. Els experts poden ser artistes, comissaris, crítics o acadèmics amb amplis coneixements i experiència en el camp. Poden proporcionar avaluacions qualitatives i puntuar el nivell de creativitat en diversos aspectes del treball.

En cercles acadèmics i artístics, la revisió entre iguals és una pràctica habitual per avaluar la creativitat. Els companys, normalment companys artistes o investigadors, revisen i ofereixen comentaris sobre el treball creatiu, avaluant la seva originalitat, innovació i impacte.

Altres mètodes inclouen eines d'autoavaluació (com els qüestionaris d'assoliment creatiu). Mesuren els èxits creatius d'un individu en un domini cultural determinat. Normalment pregunten sobre les obres creatives, premis, reconeixement i influència de la persona en el camp.

També es poden utilitzar mètodes d'observació. Els investigadors poden utilitzar mètodes observacionals per avaluar el comportament creatiu en activitats culturals i avaluar el nivell d'originalitat i innovació en les accions i expressions dels participants.

Els estudis longitudinals permeten conèixer el desenvolupament creatiu dels artistes o creadors al llarg del temps i analitzar l'evolució de les seves obres.

A l'hora d'avaluar la creativitat, també és important tenir en compte com les obres culturals afecten la societat, la participació del públic i el canvi cultural. Una manera de mesurar aquest impacte sociocultural és examinant les reaccions del públic, la cobertura mediàtica i les respostes socials a l'obra.

Els indicadors més utilitzats en l'avaluació de la creativitat inclouen:

- El volum i la diversitat de les produccions artístiques i culturals, com ara exposicions, performances, concerts, obres literàries i altres expressions creatives.
- El nombre i la qualitat de projectes i iniciatives innovadores que exploren noves formes d'expressió.
- El suport a l'emprenedoria cultural que encoratgi les persones creatives a desenvolupar negocis sostenibles en les indústries culturals i creatives.
- El suport econòmic destinat a projectes creatius, artistes i organitzacions culturals.
- La disponibilitat i accessibilitat d'espais dedicats a fomentar la creativitat, com residències d'artistes, espais de coworking i estudis maker.
- El nombre de patents, drets d'autor, marques i altres registres de propietat intel·lectual que demostren el nivell d'innovació i creativitat en l'àmbit cultural.
- L'abast de les col·laboracions i associacions entre organitzacions creatives, artistes i altres parts interessades, que condueixen a una cultura de col·laboració i innovadora.

El nombre de premis, honors i reconeixement internacional rebuts per artistes i institucions culturals d'aquesta regió pot servir com a indicador de la creativitat i la influència de la regió en l'escenari global.

# EPILEG: UNA SINERGIA DE RESULTATS

**A**ixí com la recerca dins del projecte *European Inventory of Societal Values of Culture as a Basis for Inclusive Cultural Policies in the Globalizing World* basat en un disseny multi mètode, de mètode mixt, els resultats del projecte es presenten de forma multidimensional.

Hi ha tres resultats principals del projecte: el llibre *Compromís amb la cultura en temps transformadors: mapejar els motors socials i els impactes de les comprensions, pràctiques, percepcions i valors culturals a tot Europa*, en la qual es presenten els resultats de les investigacions teòriques i empíriques sobre l'impacte de la globalització, les migracions, la digitalització i l'augment de les desigualtats socials en la participació cultural, els estils de vida i la cultura quotidiana dels europeus; aquest estudi, *Cap a un gir social en la política cultural: una guia per als responsables polítics*, que explora les implicacions d'aquests resultats per a les polítiques culturals nacionals i de la UE, i especifica què significaria un gir social en la política cultural; i *L'Inventari Europeu de Valors Socials de la Cultura*, Diccionari electrònic dinàmic i interactiu de polítiques culturals plurals i inclusives.

El llibre que publicarà Routledge, el títol del qual és *Compromís amb la cultura en temps transformadors: mapejar els motors socials i els impactes de les comprensions, pràctiques, percepcions i valors culturals a tot Europa*, proporciona nous coneixements basats en la investigació sobre com la comprensió dels

europeus de la cultura, la seva participació cultural i les seves formes de vida han estat influenciades per transformacions socials com la globalització i la integració europea, la digitalització i l'augment de les desigualtats socials.

El llibre s'organitza al voltant de quatre temes principals: 1) la comprensió dels europeus de la cultura, centrant-se en les correlacions socials d'aquests enteniments; perspectives dels immigrants sobre la cultura d'origen i d'acollida; i la comprensió de la cultura en l'espai digital; 2) la participació cultural dels europeus en termes d'accessibilitat, diferenciació social i dimensions digitals;

3) les perspectives dels europeus sobre els impactes de les transformacions socioculturals, polítiques i tecnològiques com la globalització i l'uropeïtzació, la digitalització i l'augment de les desigualtats socials en la percepció i la participació en la cultura; 4) i les perspectives dels europeus sobre els valors socials de la participació cultural, com el benestar, l'obertura i la tolerància, la inclusió i la cohesió social.

El llibre es basa en riques dades empíriques de nou països europeus recollides el 2021 i el 2022. Aquests conjunts de dades únics inclouen dades d'enquestes representatives amb més de 14,000 residents europeus, 226 entrevistes individuals, 27 estudis de casos, 36 grups focals, tres fases de recolecció de dades de Twitter, Facebook, i altres plataformes, i un

estudi per a telèfons intel·ligents que utilitza el mostreig d'experiències i la tecnologia digital per mesurar la participació cultural.

Aquest estudi fa tres contribucions clau a la recerca actual sobre cultura i participació cultural en el context europeu.

En primer lloc, aplica una perspectiva de baix a dalt prenent els seus punts de partida en la pròpia comprensió de la cultura i les experiències dels ciutadans amb la participació cultural. En segon lloc, ofereix noves metodologies, inclosos els mètodes digitals, per capturar i mesurar aquestes comprensions i experiències culturals. En tercer lloc, proporciona importants perspectives comparatives en involucrar europeus de diversos grups socials que viuen en nou societats europees diferents: del nord al sud, d'est a oest: Croàcia, Dinamarca, Finlàndia, França, els Països Baixos, Sèrbia, Espanya, Suïssa i el Regne Unit. Aquests països representen diferents models socioeconòmics, diferents models de política cultural i diferents sistemes de mitjans de comunicació. La composició per països ofereix, per tant, excel·lents oportunitats per a l'anàlisi comparativa de la prevalença de múltiples nocions de cultura, així com de com els diferents grups ciutadans perceben la influència de tendències socials com la globalització, la integració europea, la digitalització i les creixents desigualtats socials, tant en la cultura quotidiana com en la cultura en un sentit més estricte. L'objectiu del llibre no és només avançar en la investigació de la participació cultural contemporània, sinó també proporcionar als responsables de les polítiques culturals i als professionals de la cultura informació clau sobre els valors, punts de vista, interessos i pràctiques culturals dels ciutadans de tot Europa. En fer-ho, el llibre pot contribuir al desenvolupament de polítiques i ofertes culturals més justes i inclusives i a l'avanç dels valors socials de la cultura en benefici de persones de tots els orígens i edats.

La guia del responsable polític *Cap a un gir social en la política cultural* te per objectiu "traduir" aquests resultats en l'àmbit polític. Com ja s'ha esmentat, tot i que els valors socials de la cultura s'invoquen sovint en documents polítics a nivell de la UE i nacionals com a objectius a realitzar, rarament s'especifiquen el seu significat, implicacions socials i maneres d'aconseguir-los. Per tant, ens vam prendre com a tasca analitzar aquests valors, mostrar com es posen en pràctica en la política cultural, quins instruments es podrien utilitzar per assolir-los i com es poden avaluar aquests assoliments. A més, esperem que aquesta guia serveixi per desenvolupar i avaluar polítiques destinades a crear valors socials que la cultura pugui ajudar a produir. Per descomptat, cada situació i context discrets són tan específics que les guies poden ser només una inspiració, confiant en les capacitats inventives i de resolució de problemes dels responsables polítics.

El tercer grup de resultats, que en certa manera uneix els dos primeres, es *L'Inventari Europeu de Valors Socials de la Cultura*. Es tracta d'una base de dades d'accés obert basada en els resultats del projecte INVENT, permetent una contínua ampliació i revisió de les entrades i destacant nombroses qüestions relacionades amb la cultura i la política cultural. Està disponible gratuïtament per als responsables polítics, investigadors, professionals de la cultura i ciutadans interessats. Es tracta d'una base de dades d'accés obert basada en els resultats de la És una eina dinàmica –en lloc d'un 'emmagatzematge' inert de diverses dades–, ja que es pot i s'ampliarà amb nous resultats d'anàlisi. És interactiu i ofereix, a través de diverses combinacions de les dades disponibles, les eines per analitzar visions, models, instruments i indicadors de política cultural. Pot servir de base empírica i d'inspiració per crear polítiques culturals a diversos nivells (des del local fins a l'europeu) i s'adapta als diversos models de política cultural dels països europeus.

L'inventari inclou l'anàlisi dels valors socials que poden produir les mesures de política cultural, els conceptes a través dels quals la política cultural personifica aquests valors, els instruments que es poden utilitzar en aquesta tasca i els indicadors per avaluar els assoliments. Conté els resultats de projecte de recerca INVENT (articles publicats, estudis de casos i informes d'investigació), però també diversos centenars d'articles, llibres, informes d'investigació, enregistraments de vídeo de conferències públiques i enregistraments d'àudio, escrits i parlats per col·legues investigadors de tot el món sobre aquests mateixos temes.

En el futur, es faran més enllaços a bases de dades nacionals, comunitàries i internacionals; altres institucions i equips de recerca nacionals, comunitaris i internacionals; i altres fonts accessibles digitalment que tracten temes relacionats amb el valor social de la cultura. Aquesta plataforma pot servir com a punt de referència tant per als ciutadans interessats de la UE, com per als investigadors i els responsables polítics culturals, permetent la creació i la difusió d'instruments i mesures que promoguin la ciutadania activa i la participació, la identitat i la pertinença, la inclusió, la tolerància i la cohesió social.

L'estructura de l'*Inventari Europeu de Valors Socials de la Cultura* s'inspira en les obres literàries Hopscotch de Julio Cortázar i el Dictionary of the Khazars by Milorad Pavić, novel·les que es poden llegir de moltes maneres diferents. Un 'visitant' de l'*Inventari Europeu de Valors Socials de la Cultura* també pot passejar per ella en múltiples direccions.

Es pot entrar a l'inventari a través de la "porta d'entrada" d'un dels nou valors més presents a la UE i dels documents nacionals de política cultural (diversitat, inclusió, participació, benestar, tolerància, solidaritat, igualtat, identitat i creativitat), situats al centre de la pàgina d'inici. El visitant pot llavors Procediu

a llegir els conceptes a través dels quals aquests valors es van exemplificar en la política cultural, els instruments utilitzats per assolir-los o els indicadors per mesurar-los. Alternativament, s'hi pot accedir a través de la porta d'entrada d'una de les quatre grans tendències que influeixen en la política cultural contemporània (globalització, digitalització, augment de les desigualtats socials i multiplicitat creixent de nocions de cultura), situada a la cantonada de la pàgina principal. A partir d'aquí, el visitant pot continuar buscant els temes que li interessin.

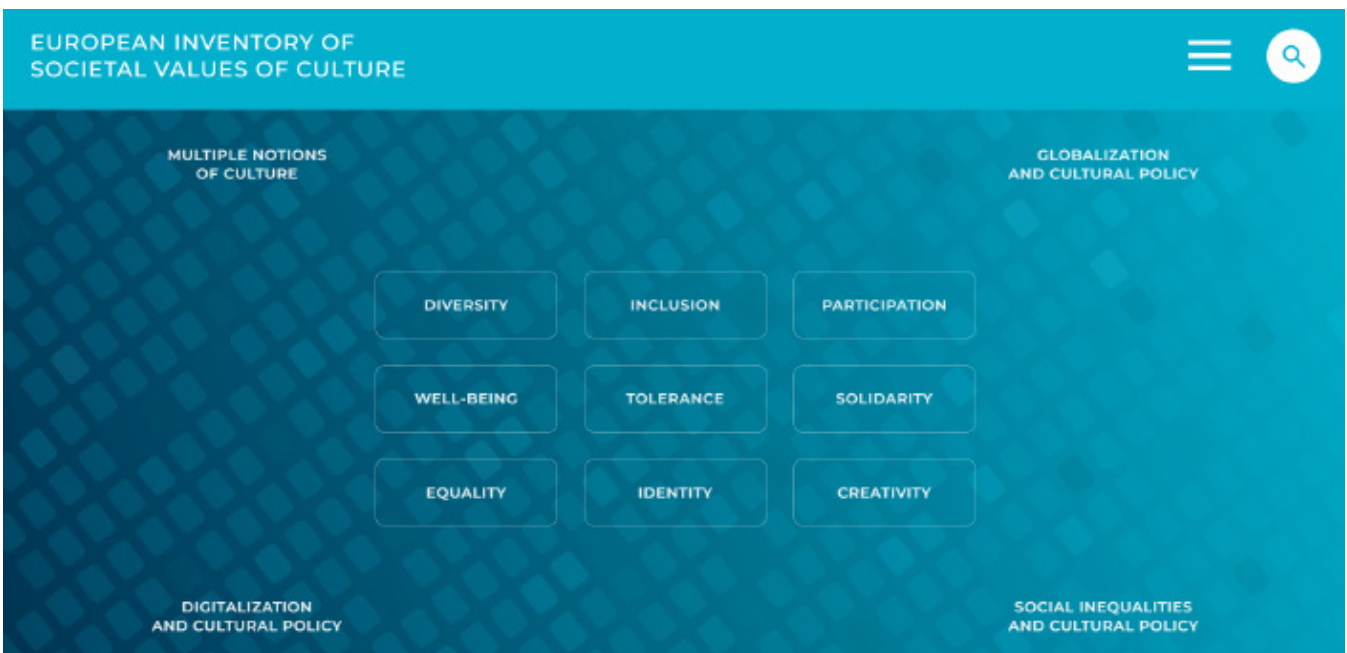
*L'Inventari Europeu de Valors Socials de la Cultura* es pot cercar de moltes maneres. Recomanem començar per l'opció "Cerca". El visitant pot cercar qualsevol noció de política cultural que tingui en ment. Una manera d'explorar l'inventari és cercar els resultats relacionats amb els principals valors socials que s'hi presenten, com, per exemple, la "participació". Aquells interessats en crear polítiques culturals participatives, estudiar la participació, o simplement vulguin saber més sobre com s'expressa la ciutadania activa en la cultura obtindran la llista d'ítems, que no inclourà només els presents en aquesta porta d'entrada a l'Inventari, sinó tots els elements, articles, llibres, informes de resultats de recerca, projeccions de vídeos de conferències públiques, enregistraments sonors, de tots els racons de l'Inventari, relacionats amb la participació. Tanmateix, també es poden cercar nocions no esmentades a la pàgina principal, com ara "valor cultural", "institucions culturals", "artistes", "públic", "cocreació", "bretxa digital", "precarietat", etc.

Després, hi ha dos tipus de 'dirigits' buscar. Un d'ells també està relacionat amb l'opció 'Cerca'. Un visitant de l'Inventari pot optar per no cercar tot tipus de documents en totes les parts de l'Inventari, sinó limitar la cerca a valors particulars, una de les grans tendències que influeixen en la cultura, formats específics (àudio, vídeo, text) o

tipus d'entrades (conceptes, instruments, indicadors). Tot això les opcions estan disponibles a la pantalla un cop es prem el signe "Cerca". L'altre tipus de "cerca dirigida" és seguir els nostres suggeriments del que s'ha de llegir/mirar/escoltar a continuació. A sota d'algunes entrades, posem el rètol "vegeu també", que pot orientar els centrats en temes i problemes específics de la política cultural. Finalment, hi ha l'opció que un visitant vagi lliurement per l'inventari. És possible utilitzar qualsevol passarel·la (valors o grans tendències) i després seguir els propis interessos o intuïcions. Si un es perd, sempre hi ha l'opció de tornar a la pàgina d'inici prement el títol *Inventari Europeu de Valors Socials de la Cultura* a l'extrem superior esquerre de la pantalla.

Alternativament, el rètol de navegació de la cantonada superior dreta ofereix la possibilitat de passar d'una passarel·la de valor a una altra, de valors a grans tendències i viceversa.

Aquests tres resultats del projecte *Inventari europeu de valors socials de la cultura com a base per a polítiques culturals inclusives en el món globalitzat* funcionen millor si s'utilitzen junts. En aquest cas, esperem que la seva sinergia sigui d'ajuda per a investigadors, responsables polítics i ciutadans interessats en quins beneficis pot aportar la cultura al món contemporani que canvia ràpidament.





# AGRAÏMENTS

**A**tots els membres de l'equip d'INVENT, més de quaranta sociòlegs de la cultura, investigadors en l'àmbit de la política cultural i la gestió cultural, i experts en mitjans de comunicació directament o indirectament va participar en la creació d'aquest Guia per les polítiques.

Les entrades per la *Inventari Europeu de Valors Socials de la Cultura* que van ser reelaborades i van trobar el seu lloc en aquest estudi van ser escrites per membres de la INVENT (per ordre alfabètic): Avi Astor (AA), Predrag Cvetičanin (PC), Danijela Gavrilović (DG), Larissa Fritsch (LF), Riie Heikkilä (RH), Sylvia Hla (SH), Susanne Janssen (SJ), Tally Katz-Gerro (TKG), Višnja Kisić (VK), Nemanja Krstić (NK), Frédéric Lebaron (FL), Jordi López-Sintas (JLS), Miloš Jovanović (MJ), Franziska Marquart (FM), Eva Myrczik (EM), Mirko Petrić (MP), Valentina Petrović (VP), Jörg Rössel (JR), Marija Stefanović (MS), Inga Tomić-Koludrović (ITK), Goran Tomka (GT), Dea Vidović (DV), Simon Walo (SW), i Neta Yodovich (NY).

En aquest estudi, també vam presentar breument alguns dels resultats dels textos que publicaran Routledge al llibre *Compromís amb la cultura en temps transformadors: mapejar els motors socials i els impactes de les comprensions, pràctiques, percepcions i valors culturals a tot Europa*, i alguns dels casos d'estudi realitzats en el marc del projecte. Els autors d'aquests relats foren Frédéric Lebaron, Lucas Page Pereira, Philippe Bonnet, Leonora Dugonjic-Rodwin and Charlotte Edy de la École normale supérieure Paris-Saclay; Jordi López-

Sintas, Giuseppe Lamberti, Avi Astor, Joan Llonch-Andreu i Jinju Kim de la Universitat Autònoma de Barcelona; Susanne Janssen, Sylvia Holla, Marc Verboord i Julia Peters de la Erasmus University Rotterdam; Nete Nørgaard Kristensen, Eva Myrczik i Franziska Marquart de la University of Copenhagen; Jörg Rössel, Larissa Fritsch i Valentina Petrović de la University of Zurich; Tally Katz-Gerro i Neta Yodovich de la University of Haifa; Riie Heikkilä i Ossi Sirkka de la Tampere University; Inga Tomić-Koludrović, Mirko Petrić, i Iva Žunić de la Institute of Social Sciences Ivo Pilar, i Željka Zdravković i Sven Marčelić de la University of Zadar; i Predrag Cvetičanin, Danijela Gavrilović, Miloš Jovanović, Nemanja Krstić, Goran Tomka i Višnja Kisić, del Centre for Empirical Cultural Studies of South-East Europe.

Els agraïments a Goran Tomka, Višnja Kisić i Miloš Jovanović per la seva contribució a estructurar aquest estudi i la participació al Inventari Europeu de Valors Socials de la Cultura.

Finalment, volem expressar el nostre agraïment a la Comissió Europea per permetre'ns dur a terme aquesta investigació detallada en el marc del programa Horitzó 2020. També agraïm a tots els nostres companys de recerca el seu temps, predisposició i col·laboració en aquest viatge científic i polític.

# REFERÈNCIES:

- A New European Agenda for Culture (2018). Brussels, 22.5.2018. Available at: <https://culture.ec.europa.eu/document/a-new-european-agenda-for-culture-swd2018-267-final>
- Abercrombie, N., Hill, S., and Turner, B.S. (2006). *The Penguin Dictionary of Sociology*. London: Penguin Books.
- Agenda 21 for Culture (2004). Available at: <https://www.agenda21culture.net/documents/agenda-21-for-culture>
- Andrew, C., Gattinger, M., Jeannotte, M.S., and Straw, W (ed.). (2005). *Accounting for Culture: Thinking Through Cultural Citizenship*. Ottawa: University of Ottawa Press.
- Beaman, J. (2016) Citizenship as cultural: Towards a theory of cultural citizenship. *Sociology Compass*, 10 (10): 849-857. <https://doi.org/10.1111/soc4.12415>
- Belfiore, E. and Bennett, O. (2008). *The Social Impact of the Arts: An Intellectual History*. Palgrave Macmillan.
- Belfiore, E. (2009). On bullshit in cultural policy practice and research: Notes from the British case. *International Journal of Cultural Policy*, 15 (3): 343-359. <https://doi.org/10.1080/10286630902806080>
- Bennett T., (2001). Cultural policy and cultural diversity: Mapping the policy domain. Strasbourg: Council of Europe. <https://book.coe.int/en/cultural-policies/2386-cultural-policy-and-cultural-diversity-mapping-the-policy-domain-cultural-policy-note-7.html>
- Borger, V. (2020). *The Currency of Solidarity: Constitutional Transformation during the Euro Crisis*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bourdieu, P. (1989). Social space and symbolic power. *Sociological Theory*, 7(1): 14-25. <https://doi.org/10.2307/202060>
- Braun, V. and Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2): 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Brunkhorst, H. (2005). *Solidarity: From Civic Friendship To A Global Legal Community*. MIT Press.
- Butler, J. (1997). Merely cultural. *Social Text*, 52/53: 265-277. <https://doi.org/10.2307/466744>
- Carpentier, N. (2016). Beyond the ladder of participation: An analytical toolkit for the critical analysis of participatory media processes. *Javnost – The Public*, 23(1): 70-88. <https://doi.org/10.1080/13183222.2016.1149760>
- Castells, M. (2009). *The Power of Identity*, 2nd Edition. Hoboken: Wiley-Blackwell.
- Conner, L. (2013). *Audience Engagement and the Role of Arts Talk in the Digital Era*. New York: Palgrave Macmillan. <https://doi.org/10.1057/9781137023926>

- Cortázar, J. (1966). *Hopscotch: A Novel*. New York: Pantheon Books.
- Council of Europe. (2005). *Convention on the Value of Cultural Heritage for Society (Faro Convention)*. Available at: <https://rm.coe.int/1680083746>
- Creative Europe – Monitoring Report (2018). Available at: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/news/creative-europe-publishes-its-monitoring-report-2018>
- Creative Europe (2022). *Culture - driver for health and well-being in Europe*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Creative Industries Mapping Documents (1998). Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-1998>
- Creative Industries Mapping Documents (2001). Available at: <https://www.gov.uk/government/publications/creative-industries-mapping-documents-2001>
- Creative Nation: Commonwealth cultural policy (1994). Available at: <https://apo.org.au/node/29704>
- Crenshaw, K. (1989). "Demarginalizing the intersection of race and sex: A Black feminist critique of antidiscrimination doctrine, feminist theory and antiracist politics. *University of Chicago Legal Forum* 1(8). Available at: <http://chicagounbound.uchicago.edu/uclf/vol1989/iss1/8>
- Cunningham, S. (2009). Trojan horse or Rorschach blot? Creative industries discourse around the world. *International Journal of Cultural Policy*, 15 (4): 375-386. <https://doi.org/10.1080/10286630902977501>
- DCMS (Department for Digital, Culture, Media & Sport) (2005). Available at: [https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20060715135734/http://www.culture.gov.uk/creative\\_industries/](https://webarchive.nationalarchives.gov.uk/ukgwa/20060715135734/http://www.culture.gov.uk/creative_industries/)
- Delanty, G. (2002). Two conceptions of cultural citizenship: A review of recent literature on culture and citizenship. *Global Review of Ethnopolitics*, 1(3): 60-66. <https://doi.org/10.1080/14718800208405106>
- DiStefano, C. (1991). *Configurations of Masculinity: A Feminist Perspective on Modern Political Theory*. Cornell University Press. <http://www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctvv4169t>
- Directorate-General for Communication (2007). *Special Eurobarometer 278: European cultural values*.
- Directorate-General for Communication (2013). *Special Eurobarometer 399: Cultural access and participation*.
- Dupin-Meynard, F. and Négrier, E.(eds.) (2020). *Cultural Policies in Europe: A Participatory Turn? Éditions de l'Attribut*.
- Durkheim, E. (1912/1995). *The Elementary Forms Of Religious Life*. The Free Press.
- Dworkin, R. (1981). What is equality? Part 1: Equality of welfare. *Philosophy & Public Affairs*, 10 (3): 185-246. <https://doi.org/10.2307/2693632>
- EC (2007). *European Agenda for Culture in a Globalizing World*.
- EC (2008). *Work Plan for Culture 2008-2010*. Brussels: Official Journal of the European Union.
- EC (2010). *Work Plan for Culture 2011-2014*. Brussels: Official Journal of the European Union.
- EC (2014). *Work Plan for Culture 2015 - 2018*. Brussels: Official Journal of the European Union.

- EC (2017). Strengthening European Identity through Education and Culture (The European Commission's contribution to the Leaders' meeting in Gothenburg, 17 November 2017).
- EC (2018a). New European Agenda for Culture.
- EC (2018b). Work Plan for Culture 2019-2022. Brussels: Official Journal of the European Union.
- EC (2022). Work Plan for Culture 2023-2026. Brussels: Official Journal of the European Union.
- European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, Get inspired!: Culture: A driver for health and wellbeing in the EU, Publications Office of the European Union (2022)., <https://data.europa.eu/doi/10.2766/09124>
- European Commission, Directorate-General for Education, Youth, Sport and Culture, From social inclusion to social cohesion: The role of culture policy, Publications Office (2019). <https://data.europa.eu/doi/10.2766/851458>
- European Commission (2009). Charter of Fundamental Rights of the European Union. Available at: [http://data.europa.eu/eli/treaty/char\\_2012/oj](http://data.europa.eu/eli/treaty/char_2012/oj).
- European Commission (2015). 2015 EU-SILC Module on Social/Cultural Participation and Material Deprivation: Assessment of the implementation.
- Florida, R. (2002/2019). The Rise of the Creative Class. New York: Basic Books.
- Florida, R. (2004). Cities and the Creative Class. New York: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203997673>
- Fraser, N. (1995). "From redistribution to recognition? Dilemmas of justice in a 'post-socialist' age. *New Left Review*, 1(212):68-93. <https://doi.org/10.4324/9781003060963-30>
- Garnham, N. (2005). From cultural to creative industries: An analysis of the implications of the creative industries approach to arts and media policy making in the United Kingdom. *International Journal of Cultural Policy*, 11 (1): 15-29. <https://doi.org/10.1080/10286630500067606>
- Giddens, A. (1998). *The Third Way. The Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity.
- Giddens, A. (2005). *The New Egalitarianism*. Cambridge: Polity
- Girard, A., Gentil, G. (1972). *Développement culturel: expériences et politiques*. Paris: UNESCO.
- Glow, H., Kershaw, A., and Reason, M. (2021). Leading or avoiding change: The problem of audience diversification for arts organisations. *International Journal of Cultural Policy*, 27(1): 130-148. <https://doi.org/10.1080/10286632.2019.1709060>
- Gray, C. (2015). Ambiguity and cultural Policy. *Nordisk Kulturpolitisk Tidsskrift*, 18(1): 66-80. <https://doi.org/10.18261/ISSN2000-8325-2015-01-05>
- Haunschild, A. and Eikhof, D. R. (2009). From HRM to employment rules and lifestyles. Theory development through qualitative case study research into the creative industries. *German Journal of Human Resource Management*, 23(2): 107-124. <https://doi.org/10.1177/239700220902300202>
- Hesmondhalgh, D. (2005). Media and cultural policy as public policy. *International Journal of Cultural Policy*, 11(1): 95-109. <https://doi.org/10.1080/10286630500067861>
- Jenkins, R. (2014). *Social Identity*. London/New York: Routledge.

- Katz-Gerro, T. and Jaeger, M. M. (2012). Religion, religiosity, and cultural stratification: Theoretical links and empirical evidence: In Keister, L.A., Mccarthy, J. and Finke, R. (eds.) Religion, Work and Inequality (Research in the Sociology of Work, Vol. 23), (337-366). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1108/S0277-2833\(2012\)0000023017](https://doi.org/10.1108/S0277-2833(2012)0000023017)
- Katz-Gerro, T., Janssen, S., Yodovich, N., Verboord, M. and Llonch-Andreu, J. (2023). Cosmopolitanism in Contemporary European Societies: Mapping and Comparing Different Types of Openness Across Europe. *Journal of Contemporary European Studies*. <https://doi.org/10.1080/14782804.2023.2211531>
- Kawashima, N. (2006). Audience Development and Social Inclusion in Britain. *International Journal of Cultural Policy*, 12(1): 55-72, <https://doi.org/10.1080/10286630600613309>
- KEA for the European Commission on the Economy of Culture (2006). Available at: <https://cultureactioneurope.org/knowledge/creatives-industries/1-the-economy-of-culture-in-europe/>
- Kong, L. (2011). From precarious labor to precarious economy? Planning for precarity in Singapore's creative economy. *City, Culture and Society*, 2(2): 55-64. <https://doi.org/10.1016/j.ccs.2011.05.002>
- Kruks, S. (2001). *Retrieving Experience: Subjectivity and Recognition in Feminist Politics*. Cornell University Press. <http://www.jstor.org/stable/10.7591/j.ctv5qdj8x>
- Laaksonen, A. (2010). *Making culture accessible. Access, participation in cultural life and cultural provision in the context of cultural rights in Europe*. Strasbourg: Council of Europe.
- Lamprecht, M, Fischer, A., Stamm, H. (Hrsg.) (2020). *Freiwilligen-Monitor Schweiz 2020*. Seismo Verlag, Sozialwissenschaften und Gesellschaftsfragen AG Zürich und Genf.
- Landry, C. (1995). *The Art of Regeneration: Urban Renewal Through Cultural Activity*. London: Demos.
- Landry, C. (2003). Using the power of culture for competitive advantage.
- Landry, C. (2008). *The Creative City: A Toolkit for Urban Innovators*. London: Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781849772945>
- Landry, C. and Bianchini, F. (1995). *The Creative City*. London: Demos.
- Malešević, S. and Haugaard, M. (eds.) (2002). *Making Sense of Collectivity: Ethnicity, Nationalism and Globalisation*. London: Pluto Press.
- Mandel, B.R. (2019). Can audience development promote social diversity in German public arts institutions?. *The Journal of Arts Management, Law, and Society*, 49(2): 121-135. <https://doi.org/10.1080/10632921.2018.1517064>
- Matarasso, F. and Landry, C. (1999). *Balancing Act: Twenty-one Strategic Dilemmas in Cultural Policy*. Council of Europe Publishing.
- McNay, L. (2008). *Against Recognition*. Cambridge: Polity.
- OMC (2012). *Access to culture*. Available at: [https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/policy/strategic-framework/documents/omc-report-access-to-culture\\_en.pdf](https://ec.europa.eu/assets/eac/culture/policy/strategic-framework/documents/omc-report-access-to-culture_en.pdf)
- OMC (2019). *From social inclusion to social cohesion*. <https://doi.org/10.2766/851458>
- OMC (2022). *Stormy times - Nature and humans, cultural courage for change*. <https://doi.org/10.2766/90729>

- OMC (2022). Strengthening cultural heritage resilience for climate change. <https://doi.org/10.2766/44688>
- Pateman, C. and Mills, C. (2013). *The Contract and Domination*. Cambridge: Polity.
- Pavić, M. (1989). *Dictionary of the Khazars*. New York: Vintage International.
- Phillips, A. (2004). Defending equality of outcome. *Journal of Political Philosophy*, 12(1): 1-19.
- Purhonen, S., Verboord, M., Sirkka, O., Kristensen, N., and S. Janssen (2023). Definitely (not) belonging to culture: Europeans' evaluations of the contents and limits of culture. *Poetics. Journal of Empirical Research on Culture, the Media and the Arts*. Online first November 2023. <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2023.101840>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- Rawls, J. (1971). *A Theory of Justice*. Cambridge (MA): Harvard University Press.
- Rosaldo, R., (1999). Cultural citizenship, inequality, and multiculturalism. In: R.D. Torres, L. Mirón, and J.X. Inda (eds.) *Race, Identity, and Citizenship: A Reader* (253-261). Oxford: Blackwell.
- Sacco, P. L. (2011). *Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014-2020 structural funds programming*. EENC Paper, April 2011.
- Schiermer, B. (2014). Durkheim's concept of mechanical solidarity: Where did it go? *Durkheimian Studies*, 20 (1): 64-88. <https://doi.org/10.3167/ds.2014.200104>
- Selwood, S. (2006). A part to play? The academic contribution to the development of cultural policy in England. *International Journal of Cultural Policy*, 12 (1): 35-53. <https://doi.org/10.1080/10286630600613200>
- Smith, C. and Sorrell, K. (2014). On Social Solidarity. In: Jeffries, V. (ed.) *The Palgrave Handbook of Altruism, Morality, and Social Solidarity*. New York: Palgrave Macmillan.
- Squires, J. (2006). Equality and Difference. In: Dryzek, J., Honig, B., and Phillips, A. (eds.), *A. The Oxford Handbook of Political Theory* (470-487). Oxford: Oxford University Press.
- Sternberg, R.J. and Lubart, T.I. (1995). *Defying the Crowd: Cultivating Creativity in a Culture of Conformity: Where Good Ideas Come from and Why Only Some Succeed*. New York: Free Press.
- Stevenson, N. (2010). Cultural citizenship, education and democracy: Redefining the good society. *Citizenship studies*, 14(3): 275-292. <https://doi.org/10.1080/13621021003731823>
- Swift, A. (2004). Would perfect mobility be perfect?. *European Sociological Review*, 20(1): 1-11. <https://doi.org/10.1093/esr/20.1.1>
- The Impact of Culture on Creativity (2009). KEA – European Affairs. Available at: <https://keanet.eu/wp-content/uploads/2019/09/impactculturecreativityfull.pdf>
- Treaty (2008). Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union, Official Journal 115, May 9th, 2008.
- Turner, B. S. (1986). Personhood and citizenship. *Theory, Culture & Society*, 3(1): 1-16. <https://doi.org/10.1177/0263276486003001002>
- Turner, B. (2001). Outline of a general theory of citizenship. In: N. Stevenson, (ed.), *Culture and Citizenship* (11-32). London: Sage.
- UNESCO Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural

Expressions (2005). Paris, 20 October 2005. Available at: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000246264?posInSet=1&queryId=85dde93e-9ef6-402b-bc9f-452e6a399382>

UNESCO Universal Declaration on Cultural Diversity adopted by the General Conference of UNESCO (31st Session), Paris, 15 Oct.-3 Nov, 2001. Available at: <http://orcp.hustoj.com/unesco-universal-declaration-on-cultural-diversity-2001/>

UNESCO (1976). Recommendation on Participation by the People at Large in Cultural Life and their Contribution to It. Available at: <https://en.unesco.org/about-us/legal-affairs/recommendation-participation-people-large-cultural-life-and-their>

UNESCO (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Available at: <https://ich.unesco.org/en/convention>

UNESCO (2005). Convention on the Protection and Promotion of the Diversity of Cultural Expressions. Available at: <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/convention-protection-and-promotion-diversity-cultural-expressions>

Van Eijck, K. (2011). Vertical lifestyle differentiation: Resources, boundaries, and the changing manifestations of social inequality. *Kölner Zeitschrift für Soziologie und Sozialpsychologie*, 51: 247-268.

Voß, G. G., Pongratz, H. J. (1998). Der Arbeitskraftunternehmer: Eine neue Grundform der Ware Arbeitskraft?. *Kölner Zeitschrift für soziologie und sozialpsychologie*, 50: 131-158.

Walters, S.D. (2018). In Defense of Identity Politics. *Journal of Women in Culture and Society*, 43(2): 473-488. <https://doi.org/10.1086/693557>

Wang, L.-J. (2013). Towards cultural citizenship? Cultural rights and cultural policy in Taiwan. *Citizenship studies*, 17(1): 92-110. <https://doi.org/10.1080/13621025.2012.716213>

Weeks, J., (1989). *Sex, Politics and Society: The Regulation of Sexuality since 1800*. London/New York: Routledge.

Wilson, B. (2003). Salvation, secularization, de-moralization. In: Fenn, R. K (ed.), *The Blackwell Companion to Sociology of Religion* (39-52). Blackwell Publishing.

Young, I.M. (1990). *Justice and the Politics of Difference*. Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctvcm4g4q>

Young, I.M. (2001). Equality of whom? Social groups and judgments of injustice. *Journal of Political Philosophy*, 9: 1-18. <https://doi.org/10.1111/1467-9760.00115>

Zapata-Barrero, R. (2016). Diversity and cultural policy: Cultural citizenship as a tool for inclusion. *International Journal of Cultural Policy*, 22(4): 534-552. <https://doi.org/10.1080/10286632.2015.1015533>

## Capítols del volum d'INVENT "Compromís amb la cultura en temps transformadors: mapejant els motors socials i els impactes de les comprensions, pràctiques, percepcions i valors culturals a tot Europa"

Cvetičanin, P., Katz-Gerro, T., Lebaron, F. and Page Pereira, L. (forthcoming). Social Differentiation in Cultural Participation in Europe. In: Janssen, S., Verboord, M. & Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.

Gavrilović, D., Katz-Gerro, T., Lebaron, F., Cvetičanin, P., Astor, A. and Krstić, N. (forthcoming). Religiosity, Social Solidarity and Cultural Participation. In: Janssen, S., Verboord, M. & Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.

Heikkilä, R., Holla, S., Lamberti, G. and Zdravković, Ž. (forthcoming). Cultural Participation, Openness, and Tolerance. In: Janssen, S., Verboord, M. and Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.

Holla, S., Janssen, S., Marquart, F. and Yodovich N. (forthcoming). Culture and Well-being. In: Janssen, S., Verboord, M. and Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.

López-Sintas, J., Lamberti, G., Rössel, J. i Zdravković, Ž. (forthcoming). How inequality affect cultural participation in Europe: comparing before and after the financial crisis. In: Janssen, S., Verboord, M. and Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.

Pereira, L.P., Sirkka, O., Kim, J., Dugonjic-Rodwin, L. and Edy, C. (forthcoming). Understandings of Culture in the Digital Space. In: Janssen, S., Verboord, M. and Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.

Peters J., Astor, A., Janssen, S., Krstić, N., and Nørgaard Kristensen, N. (forthcoming). Challenges and Paradoxes in Advancing Cultural Inclusion and Participation. In: Janssen, S., Verboord, M. and Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.

Petrić, M., Cvetičanin, P., Tomić-Koludrović, I., Petrović, V. and Zdravković, Ž. (2023). Citizens' Perspectives on the Impact of Social Inequalities on Cultural Participation. In: Janssen, S., Verboord, M. and Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.

Rössel, J., Janssen, S., Jovanović, M. and Katz-Gerro, T. (forthcoming). Migrant Perspectives on Differences between Home and Host Culture. In: Janssen, S., Verboord, M. and Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.

Yodovich, N., Holla, S M., Myrczik, E. and Page Pereira, L. (forthcoming). Amplifying Voices through Petitions: Studying Trending Culture-Related Petitions on Facebook. In: Janssen, S., Verboord, M. and Nørgaard Kristensen, N. (eds.) *Engagement with Culture in Transformative Times: Mapping the Societal Drivers and Impacts of Cultural Understandings, Practices, Perceptions, and Values across Europe*.



## Casos pràctics en el European Inventory of Societal Values of Culture

Astor, A. Cordoba's Mosque-Cathedral as contested cultural heritage. To whom does 'world heritage' belong? In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Holla, S. and Janssen, S. Benefitting from culture for well-being and positive health: A case study of working elements in cultural interventions in The Netherlands. In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Kisić, V. Transnational nominations for the UNESCO World Heritage List as a policy tools in post-war contexts: The case of Stećci Medieval Tombstone Graveyards. In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Marcelić, S. Fortress of Culture Šibenik: From cultural heritage management to sustainable social development. In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Myrczik, E. Trampoline House: A space of becoming. In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Myrczik, E. KØN – Gender Museum Denmark: Whose museum? In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Pereira, L. P., Brumen, P. and Chymisz, M. Les Machines de l'Île de Nantes. From the workshop of the craftsman and the artist to the event in the city. In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Peters, J. Re-thinking the museum from the bottom-up. The case of Museum Boijmans van Beuningen's project 'Zuid. Boijmans'. In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Rössel, J. and Fritsch, L. Participatory budgeting: Opportunities, successes, and organisational constraints. In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Tomić-Koludrović, I. Inclusion through participation: The Croatian Library for the Blind. In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

Tomka, G. (2023). Spaces for culture at urban peripheries: The case of culture stations and Novi Sad European Capital of Culture 2022. In the *European Inventory of Societal Values of Culture*.

# invent



This project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 870691